کۆمەڵە

لە رۆژهەڵاتەوە بۆ باشووری کوردستان

چاوپێکەوتنی ئیبراهیم عەلیزادە
سکرتێری کۆمەڵە

سازدانی: د. ژیلوان عەبدوللا هەڵەدنی

پێشەکیی: ئەنوەر حسێن (بازگر)

2025

ناوی کتێب

کۆمەڵە لە خۆرهەڵاتەوە بۆ باشووری کوردستان

بابەت: چاوپێکەوتن

سازدانی: د. ژیلوان عەبدوڵڵا هەڵەدنی

پێشەکیی: ئەنوەر حسێن (بازگر)

دیزاینی ناوەوە: ئومێد محەمەد

پێداچوونەوەی زمانەوانی: ئاواز محەمەد

چاپی یەکەم: 2025

تیراژ: 1000 دانە

نرخ: 4000 دینار

کۆمەڵە

لە ڕۆژهەڵاتەوە بۆ باشووری کوردستان

چاوپێکەوتنی ئیبراهیم عەلیزادە
سکرتێری کۆمەڵە

سازدانی: د. ژیلوان عەبدوللا هەڵەدنی

پێشەکیی: ئەنوەر حسێن (بازگر)

2025

پێشکەشە بە:

* هەموو ئەو کەسانەی، کە بەشدارییان لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کورد لە پارچەکانی کوردستاندا کردوە، جا ئەو بەشدارییە بە هەر جۆرێک بووبێت.

* هەموو شەهیدانی ڕێگای ڕزگاریخوازیی کورد و کوردستان.

* مامۆستا ئیبراهیمی عەلیزادە، تێکۆشەرێکی ماندووی ڕێگەی ئازادی و یەکسانی، کە زیاتر لە نیو سەدەیە بێ پسانەوە خەبات دەکات.

پێڕست

مێژوویەکی تری کۆمەڵە.....ئەنوەر حسێن (بازگر)........
لەبری پێشەکی................د.ژیلوان عەبدوڵلا هەڵەدنی.....
چاوپێکەوتن لەگەڵ ئیبراهیم عەلیزادە.............................

روونکردنەوە:

سەرنجی خوێنەر بۆ ئەوە رادەکێشین کە ئەم دیدارە چەند ساڵ
لەمەوبەر لەگەڵ بەڕێز ئیبراهیم عەلیزادە سکرتێری کۆمەڵە
لە هەلومەرج و بارودۆخی سیاسی کوردستاندا سازکراوە، بەڵام
چاپکردنی درەنگ کەوت و لە ئێستادا کە بۆ ساڵی 2025
چاپ دەکرێت ئەم سەرنجەمان بە پێویست زانی چونکە چەندین
ئاڵوگۆڕی سیاسی تەشکیلاتی، کوردستانی ئێرانی، ناوچەیی،
ناوخۆیی و رووداوی زۆر روویداوە لەو ماوەیەدا

د. ژیلوان عەبدوڵلا هەڵەدنی

مێژوویەکی تری کۆمەڵە

ئەنوەر حسێن (بازگر)

ئـەم دیـدارە، یەکـەم دیـدار و چاوپێکەوتنـی ئیبراهیـم عەلیـزادە نییـە، بەڵکو دەیان دیـداری کورت و دوورودرێـژی بەقـەدەر پێوانـی مێـژووی کۆمەڵـە، سـەبارەت بە پرس و مێژووی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵە بە ویژدانەوە ئەنجامداوە.

ئەم دیدارە (کۆمەڵە لە ڕۆژهەڵات–ەوە، بۆ باشووری کوردسـتان) درێـژەی ئـەو دیـدارە مێژووییەیـە، کـە هەمیشـە پێداگریان لەسەر دەکاتەوە، مێژوو باسدەکات و شتی تازەتری وەبیردێتەوە.

وەڵام بـەو پرسـیارە دەداتـەوە، کە بیـری چەپ لە ڕۆژهەڵاتـی کوردسـتان، کەی؟ چۆن؟ سـەریهەڵداوە؟ ئەوەش ڕووندەکاتەوە، کە ئایا حیزبی تودە کاریگەری لەسـەر کوردسـتان هەبـوە؟ وەڵام بـەو پرسـیارە دەداتـەوە، کـە سیاسـەتەکانی تـودە لەژێـر کاریگەری سـۆڤییەت بوە و سـەرئەنجام ئینشعابی ئەو حیزبەش لە ژێر کاریگەری ململانێکانی چین و سۆڤیەت بوە.

عەلیـزادە، باسـی بابەتێکـی گرنگـی گەڵاڵەبوونـی

فکرەی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، دارشتنی مانیفێستی ئـەو حیزبـە لەلایـەن فوئـادی مسـتەفا سـوڵتانییەوە، ڕووندەکاتەوە، فوئاد بە ڕەمزی حەرەکەکە دەزانێ.

باس لە دروستبوون (تەشکیلات) و کۆمەڵە لە ساڵی (1969) دەکات لەژێر کاریگەری ڕەوت و ڕێبازی ئەو کاتـەی چین، سـۆڤیەت، ڕێبازی شۆڕشـگێڕانەی کوبا، ئەمریکای لاتین و کێشەکانی کۆمۆنیزم.

سـەبارەت بـە دەسـتەی دامەزرێنـەری کۆمەڵـە بۆچوونی خۆی دەخاتەڕوو.

لـە شـوێنی جۆراوجـۆر لەنـاو دیدارەکـەدا باس لە گەڕانـەوەی حیزبـی دیموکراتـی کوردسـتانی ئێـران، ململانێی فکریی و سیاسی، کار و هەماهەنگی هەیئەتی هەماهەنگـی لـە سـەردەمی سـەرکەوتنی شۆڕشـی گەلانـی ئێـران، مێژووی ململانێی و شـەڕی کۆمەڵە و دیموکرات، هۆکار و فاکتەرەکانی دەکات.

پەیوەندی کۆمەڵە و حیزبی بەعس لە هەلومەرجێکی تایبەتـدا بـە پارێزگاریکـردن پرەنسـیپەکانی کۆمەڵـە، بەشـێکی تری دیدارەکەیە، لە وەڵامی چەند پرسـیاری سـەبارەت بـە جیابوونـەوە و ئینشـیعابەکانی (کۆمۆنیزمـی کارگـەری و مەنسـووری حیکمـەت، کۆمەڵەی شۆڕشگێڕ، کۆمەڵەی زەحمەتکێشان، ڕەوتی

سۆسیالیست...) سەرنجەکانی خۆی و هۆکارە سیاسی و تەشکیلاتییەکان دەخاتەڕوو.

بێگومان هەموو دیدار و چاوپێکەوتنێک، ئەهمیەت و گرنگی خۆی هەیە و دەچێتە خانەی پاراستنی ڕووداوەکانی ئەو بزوتنەوە سیاسییە و هەلومەرجی ئەو سەردەمەی کوردستانەوە.

ئەم دیدارەی دکتۆر ژیلوان لەگەڵ عەلیزادە، مێژووەکەی بۆ چەند ساڵ لەوەوپێش دەگەڕێتەوە و چاپکردنی دواکەوتوە، بۆیە خوێنەر دەبێت سەرنجی ئەوە بدات، کە دوای ئەو دیدارە ئاڵوگۆڕی سیاسی و تەشکیلاتی لە ناو کۆمەڵە و ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕوویداوە.

هەلومەرجی سیاسی و ململانێی ناوچەیی و نێودەوڵەتی ئاڵوگۆڕی زۆریان بەخۆوە دیوە.

سەید ئیبراهیم عەلیزادە، سکرتێری کۆمەڵە، سازمانی کوردستان - حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، وەکو دایکی هەموو کۆمەڵەکان و یەکەم جەرەیانی سیاسی چەپ و کۆمۆنیستی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

ئەم دیدارە، یەکەم دیدار و چاوپێکەوتنی ئیبراهیم عەلیزادە نییە، بەڵکو دەیان دیداری کورت و دوورودرێژی بەقەدەر پێوانی مێژووی کۆمەڵە،

هەوڵنامەی کتێب

سەبارەت بە پرس و مێژووی شۆڕشگێڕانەی کۆمەڵە بە ویژدانەوە ئەنجامداوە.

لەم دیدارە و زۆرینەی دیدارەکانیدا، واقیعانە، ڕاستگۆیانە، بە ویژدانەوە، ڕووداوەکان دەگێڕیتەوە بە لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی سیاسی و کۆمەڵایەتی و پەیوەندی سیاسی نێوان هێزەکانی ڕۆژهەڵات، جیا لەوانە خۆ بەدوور دەگرێت لە شتی تایبەت و شەخسی و ناوهێنانی ناپێویست، هەر بۆیە حیزبێکی ڕکابەری ڕۆژهەڵاتی کوردستانی وەکو حیزبی دیموکراتی کوردستان ڕەغمی خیلاف و ململانێی تاریخی نێوانیان، دان بەو هەقیقەتەدا دەنێن، کە سەید برایم، مێژووی واقیعی و دوور لە ڕووتووش و سیناریۆسازی دەگێڕێتەوە. هەقایقی ڕووداوەکان دەگێڕێتەوە و لە هەندێک شوێن ڕەخنە لە خۆی، کۆمەڵە و هەلومەرجەکەش دەگرێت.

عەلیزادە باوەڕی وایە، شۆڕش و ئەفرادەکانی بە هەلوومەرجێکی دژوار و سەخت و شۆڕشگێڕانەیان تێپەڕکردوە، قوربانی زۆریان داوە، خۆڕاگری و فیداکاری گەورەیان لەپێنج دەیەی ڕابردوو ئەنجامداوە، بەڵام پێی وایە، ئەوە مانای ئەوە نییە شایانی ڕەخنە و ڕەخنە لە خۆگرتن نیین، نا، بەڵکو لە هەلومەرجێکدا،

پێویستی بە نەقدی واقیعی و مەنتقی و سیاسی هەیە و دەبێ مێژووش وەها بگێڕیتەوە، کە ڕوویداوە، وەکو هەقایق نەک ئەوەی چۆنمان پێخۆشە بیگێڕێتەوە.

لێکۆڵەران و نووسەران و ڕۆژنامەنووسانی کوردستان، خەڵکانی ئاکادیمی گەر بیانەوێت مێژووی کۆمەڵە، ڕۆژهەڵاتی کوردستان، ململانێی هێزەکان، هەلومەرجی سیاسی دژوار و گرفتەکانی ناو کۆمەڵە و هەلومەرجی سەختی دروستبوونی، ڕوانگەکانی یەک و دووی ئەو سەردەمە شەڕی سیاسی و چەکداری لەگەڵ ئێران، ئینشعاب و ئینشقاقەکانی کۆمەڵە، خەبات و تێکۆشانی تەشکیلاتی و نهێنی لێکدانەوەی ئەوزاعی سیاسی کوردستان و ئێران، قۆناغ و نهێنییەکانی دەورانی جیا جیا، پەیوەندی کۆمەڵە و بەعس، جەدەل و بەحسەکانی سەردەمی کۆمۆنیزمی کارگەری.

خەباتی ئۆردوگایی لە باشووری کوردستان و پەیوەندی مێژوویی نێوان کۆمەڵە و ئەحزابی سیاسی باشووری کوردستان و حکومەتی هەرێم، لایەنە پۆزەتیف و نێگەتیڤەکان لە چوار دەیەی ڕابردوودا.

گەر بیەوێت، بزانێت، بخوێنێتەوە و سۆراغی بکات، بەشێکی زۆری دەکرێت لەلای سەید برایم عەلیزادە

دەستبکەوێت و قەناعەتی پێ بکات و وەکو دۆکیۆمێنت و کارێکی تاریخی و مێژوویی بەدوایدا بچێت.

عەلیـزادە باوەڕی وایە، شـۆڕش و ئەفرادەکانی بە هەلوومەرجێکی دژوار و سـەخت و شۆڕشـگێڕانەیان تێپەڕکـردوە، قوربانـی زۆریـان داوە، خۆڕاگـری و فیداکاری گەورەیان لەپێنج دەیەی ڕابردوو ئەنجامداوە، بـەڵام پێـی وایە، ئەوە مانای ئەوە نییە شـایانی ڕەخنە و ڕەخنە لە خۆگرتن نیین، نا، بەڵکو لە هەلومەرجێکدا، پێویسـتی بە نەقدی واقیعی و مەنتقی و سیاسـی هەیە و دەبێ مێژووش وەها بگێڕیتەوە، کە ڕوویداوە، وەکو هەقایق نەک ئەوەی چۆنمان پێخۆشە بیگێڕێتەوە.

ئـەم کتێبـەی بەردەسـتت وەڵامـی بەشـێکی زۆر لەسەر ئەو وەڵامانەی سەرەوە دەداتەوە و گۆشەیەکی بچکۆلـەش لـە خەبات و تێکۆشـانی کۆمەڵە و خەڵکی ڕۆژهەڵات دەگێڕێتەوە.

دکتـۆر ژیلـوان هەڵەدنـی وەکو ڕۆژنامەنووسـێکی چـالاک، ماندووبونێکـی زۆر بـە کارەکەیـەوە دیارە و شـایانی دەستخۆشییە، بێگومان ئەوەش یەکەم جار و یەکەم کاری ئەو نییە، لەسەر داوای د.ژیلوانی هاوڕێم بۆ ئەم پێشەکییە، بە پێویستم زانی هاوکاری بم.

بەهیوای سەرکەوتن و کاری بەردەوام و باشتر.

لە بری پێشەکی

لە دوای جەنگی چاڵدێران لە ساڵی(1514)، کە لە نێوان دەوڵەت و زلهێزی ئەو کاتەی دنیای خۆرهەڵات؛ عوسمانی (1299–1923) و دەوڵەتی سەفەوی (1502–1763)دا قۆناغێکی گرینگ لە ژیانی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتیی گەلی کورد لەم ناوچەیەدا دەستیپێکرد و خاک و خەڵکی کوردی کرد بە دوو بەشەوە، بەشێکیان لە ژێردەستی دەوڵەتی عوسمانی سووننە مەزهەب و دەوڵەتی شیعە مەزهەب، ئەم دوو دەوڵەتەش، بە درێژاییی ئەو قۆناغە مێژووییە لە شەڕ و ململانێیەکی سەختی سیاسی و مەزهەبیدا بوون، خاک و ئاوەدانییە کوردییەکانیش ببوونە پێخووستی ئەو دوو زلهێزەی ئەو کاتەی جیهان، هەر چەندە بە ڕواڵەت و لە ڕووکەشدا، کورد لە ڕێگەی میرنشینەکانییەوە، کە وەک دامودەزگایەکی نیمچە سەربەخۆ وا بوون و ببوونە سەرخانی بەڕێوەبردنی عەشیرەت و ئێلاتی کورد، بەڵام ئەم جۆرە دابەشکارییەش بێ گرفت و ئاریشە نەبوو.

میرنشین و عەشیرەتە کوردییەکان؛ بە درێژاییی

ئـەو قۆناغـە و تاوەكـوو كۆتايـی هاتنيـان لە سـەر دەسـتی هەر دوو دەوڵەتی (قاجار و عوسـمانی) لە نيوەی يەكەمی سـەدەی نۆزدەدا بەردەوام لە شـەڕ و پێكدادانـی خوێناوييـدا بـوون و ببوونـە دوژمنـی بـاوە كوشـتەی يەكتری، لە نموونـەی ئەوانە گەلێك زۆرن لـە لاپەڕە پەرش و بڵاوەكانی مێژووی نوێی گەلـی كـورد، وەك شـەڕە ناوخۆييەكانـی نێـوان ئەردەڵان- بابان، بابان- سـۆران، سـۆران- بادينان و... هتـد، ئەمـەو جگـە لـەوە، لـە ناوخۆشـدا تەبا و ڕێـك نەبـوون و بەردەوام بە هاوكاريـی هەر دوو دەوڵەتی سـەردەسـت، وەك ئەو شەڕە ناوخۆييەی كـە لە ناو خودی ميرنشـينی بابانـدا بوو و نزيكەی (37) سـاڵی خاياند تاكـوو لە كۆتاييـدا، چ دەوڵەتی عوسـمانی، كە لە سـاڵی (1842) بە دواوە تەخت و تاراجـی پێچانـەوە و دوای ئـەوە فەرمانڕەواييەكی توركـی بـۆ دانان و كۆتايـی پێ هێنـان، چ دەوڵەتی (قاجـار 1779-1925) كۆتاييـی بـە دوا ميرنشـينی ناوچەكانـی ژێـر دەسـەڵاتی خۆی هێنـا، كە ئەويش ميرنشـينی (ئـەردەڵان) بـوو. يەكێكـی تـر لـە خاڵـە سـەرنج ڕاكێشـەكانی مێژووی نوێی گەلی كورد لە خۆرهەڵاتـی كوردسـتان[1] ئەوەيـە، كـە ئـەو خاكەی

1. لە لای ئێمە ڕۆژهەڵاتی كوردستان يان خۆرهەڵاتی كوردستان يان

لـە ڕووی جوگرافییـەوە (بـە کەمێـک دەسـتکاری) یـەوە کەوتـە ژێـر دەسـەڵاتی دەوڵەتـی سـەفەوی و دواتـر قاجـارەکان، تاکـوو ئێسـتا هەر بە دەسـت ئێرانەوەیـە، کە لە ڕێگـەی پەیمانە جۆراوجۆرەکانی وەک (زەهاو1639) و (ئەرزەڕۆمی یەکەم 1823) و (ئەرزەڕۆمی دوەم 1842) و لە سـەدەی بیستیشـدا (پەیمانـی ئەسـتانبوڵ) و... هتـد، بـە فەرمی لە دوای

کوردستانی ئێران ناوێکی نافەرمییە بۆ بەشێک لە خاکی کوردستان، کە ئێستا لە ناو سنوورەکانی ئێراندایە، دانیشتوانی بریتین لە کوردەکان و سنووری لەگەڵ عێراق و تورکیا هەیە. پارێزگاکانی بەشێک لە ئازەربایجانی خۆرئاوا، کوردستان، کرماشان، ئیلام و بەشێک لە پارێزگای لوڕستان و پارێزگای هەمەدان لە خۆدەگرێت. بە پشتبەستن بە سەرچاوە جوگرافی و مێژووییە جیاوازەکان دەتوانین بڵێین، خۆرهەڵاتی کوردستان بانێکی بەرزە و ناوچەیەکی بەرین و فراوان دەگرێتەوە و دەکەوێتە خۆرئاوای ئێران و سنوورە سروشتییەکەی لە باکوورەوە بانی ئازربایجان و دەریاچەی ورمێیە، لە خۆرهەڵاتەوە هەمەدان و خاکی ئەفشارە، لە باشوورەوە بەدرە و ڕووباری دیالەیە، لە خۆرئاواوە مەرزەکانی نێوان تورکیا و ئێران، عێراق و ئێرانە، دەکەوێتە نێوان هێڵی پانیی (31–40)ی باکوور و هێڵی درێژیی (44–48)ی خۆرهەڵات، ڕووپێوییەکەی بە نزیکەیی (125000)کم^{2}یە؛ واتە (8%)ی ڕووپێویی خاکی ئێران و (27%)ی تێکڕای سەرزەمینی کوردستان دەگرێتەوە. بڕوانە: عەلی ئەسغەری شەمیمی هەمەدانی: جوگرافیای کوردستانی ئێران، و عەبدولرەحمان محەمەد ئەمین زەبیحی، چاپخانەی کۆڕی زانیاریی عێراق، بەغداد، (1980)، ل(10) و د. یاسین سەردەشتی: کوردستانی ئێران لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی لە جووڵانەوەی ڕزگارییخوازی نەتەوەییی گەلی کورد (1939–1979)، چ (2)، چاپخانەی سیما، سلێمانی، (2011)، ل(27).

جەنگی یەکەمی جیهانییەوە (1914–1918) بوو بە سنووری خاکەکەی و بە هیچ جۆرێک و لە هیچ کوێدا سازشی لە سەر نەکرد.[2]

هەموو ئەو شۆڕش و ڕاپەڕینە جۆراوجۆرانەشی، کە ڕوویاندا وەک: (شێخ عوبەیدوڵلای نەهری (1880–1881)، شۆڕشی مەشرووتە (1906–1914)، شۆڕشی سمکۆی شکاک (1919–1930) و... هتد) کاریگەرییان لە سەر دابڕانی ئەو خاکە و کەمکردنەوەی سنوورەکەی نەبوو، ئەوەشی لە سەردەمی (ڕەزا شا 1925–1941 و تا ئێستاش) پێی دەگوترێت خۆرهەڵاتی کوردستان لە نەخشەی سیاسي و جوگرافیی ئەواندا، تەنها پارێزگای سنە دەگرێتەوە، نەک ئەوەی، کە ناسیۆنالیستانی کورد باسی لێوە دەکەن!!.

گەلی کورد لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی و لاوازبوون و هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەتی عوسمانی لە ساڵی (1923)، هیوایەکی زۆری هەبوو، کە

2. بە پێچەوانەوە بە بیانووی جۆراوجۆر داوای خاکی باشوور و باکووری کوردستانی ئێستاشی دەکرد (ئەحمەد شای قاجار 1898–1930)، بەڵام دەوڵەتە سەرکەوتوەکانی جەنگ (بەریتانیا) بە تایبەت بە بیانووی ئەوەی، کە ئێران لە جەنگی یەکەمی جیهانیدا بەشداریی نەکردوە، هیچ دەستکەوتێکی بەر ناکەوێت، تەنها ئەوە نەبێ، کە خاکەکەی وەک خۆی دەمێنێتەوە..!!

وەک نەتەوەکانی تری ناوچەکە، دەوڵەتێکی سەربەخۆ دروست بکات، بەڵام ئامانج و ستراتیژی زلهێزەکانی وەکوو بەریتانیا و فەڕەنسا لە ناوچەکە و پەرتەوازەیی، ناکۆکی و ناتەباییی ناوخۆی کەسایەتی، عەشیرەت و بنەماڵە کوردەکان و هەلومەرجی دواکەوتووییی کۆمەڵایەتیی گەلی کورد لەو ساڵانەدا و بوونی بۆشاییەکی سیاسیی گەورە لە نێوان ساڵانی (1918–1921)، بوونە هۆکاری ئەوەی کورد، نەتوانێت هەلەکە بقۆزێتەوە و دۆزی کورد بە هاوتەریب لەگەڵ بەرژەوەندیی زلهێزەکاندا بەرەو پێش بەرێت، هۆکارەکان زۆرن، کە بۆچی عەرەب دەوڵەتی دروستکرد، تورک دەوڵەتی دروستکرد و... هتد، بەڵام گەلی کورد نەیتوانی دەوڵەتێکی سەربەخۆ دروست بکات؟ لێرەدا و لەم پێشەکییە کورتەدا، زەحمەتە بتوانین بابەتێکی ئاوا شەنوکەو بکەین و فاکتەکانی لێ هەڵێنجین...!! لە بەرئەوە؛ تەنها بەوەندە کۆتاییی پێ دێنین، کە گەلی کورد لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگەکە و مۆرکردنی پەیمانی ئاشتیی (پاریس 1919)، تەنها دەستکەوتی لەم جوگرافییە ئاڵۆزەدا پێکهێنانی حوکوومەتەکەی (شێخ مەحموود) بوو

لـە نـاو شـاری سـلێمانی و هەندێـک لـە دێهـات و شـارۆچکەی دەوروبەری لە نێوان ساڵانی (1918-1924) بە سـێ قۆناغ و کابینەی جیاواز، کە پڕبوو لە ڕووداوی ئاڵۆز و ململانێ لەگەڵ ئینگلیز و تورکە جلخـوارەکان، ئەمـە و جگـە لـە ناکۆکیـی ناومالّـی کـورد لـە نێـوان عەشـیرەت و بنەماڵەکانـی ئـەو ناوچـە حومکڕانییـە و دان پێدانەنانی!!. بە هەر حاڵ لێرەدا بە لکاندنی باشـووری کوردسـتان بە عێراقی عەرەبییـەوە، لـە دوای چارەسـەرکردن و بـەلادا خستنی کێشەی ویلایەتی مووسڵ لە ساڵی (1926)، پـاش ململانێیەکی زۆری نێـوان دەوڵەتی کەمالی و ئینگلیزەکان، توانرا تای تەرازووەکە لە سەر حیسابی کـورد بـە لای ویلایەتی بەسـرە و بەغـدادا بێت و ببێتە بەشـێک لـەوەی ئەمڕۆ پێی دەڵێـن (عێراق) لە ساڵی (1921)ەوە.

بارودۆخەکـە لـە باکـووری کوردسـتانیش لـە باشـوور باشـتر نەبـوو، هیـچ هەماهەنگییەکـی سیاسـیی نەبـوو، کۆمەڵـەی تەعالیی کوردسـتان لە ناوخۆیـدا، دوو بـاڵ و فیکـری جیـاواز لـە ئاییندەی کـورد بـوو لـە باکـوور[3]، هەندێکیان وایـان بە باش

3. ئەمە پێش پەیمانی سیڤەر (1920) و دروستکردنی دەوڵەتی تورکیای نوێ لە سەر دەستی ئەتاتورک..!

دەزانی کورد لە چوارچێوەی دەوڵەتی عوسمانیی
تورکی بمێنێتەوە و داوای سەربەخۆیی نەکات وەک:
(شێخ عەبدولقادری نەهری و هاوبیرانی)، هەندێکی
تریش پێیان وا بوو جیابوونەوە و سەربەخۆیی
نەبێ چارەسەری دۆزی کورد ناکات، بە تایبەت
ئەوانەی پێشەنگایەتیی ئەم بیرەیان دەکرد، وەک:
جەلادەت بەدرخان، ئەمین عالی بەدرخان و...
هتد، ئەوەش بە جیابوونەوە و لێکترازانێک کۆتایی
هات، بە جۆرێک ئەو پارتە لە مێژووی سیاسیی
خۆیدا جارێکی تر نەیتوانیی بێتەوە سەرخۆ و هێز
و بڕستی لە دەست دا!. تورکەکانیش لەو لاوە بە
هاوکاریی هەندێک لە سەرۆک عەشیرەتەکان و
دواتر ڕووسەکان (دەوڵەتی نوێی بەلشەفی) خۆیان
بگرن و لە یۆنانییەکانەوە دەستیان بە ڕاماڵینی
داگیرکەرانی خاکەکەیان کرد، تا وای لێ هات لە
ئەنقەرە حوکوومەت و ئەنجوومەنێکی نیشتمانیی
سەربەخۆیان دروستکرد، جیا لە حوکوومەتەکەی
سوڵتانی عوسمانی لە ئەستانبوڵ، لە قۆناغی
دواتریشدا، توانیان پێگەیەکی نێودەوڵەتی بۆ خۆیان
بە دەست بهێنن و پەیمانی (سیڤەر بگۆڕن بە
لۆزان 1924) و دان پێدانانێکی نێونەتەوەیش بۆ

خۆیان مسۆگەر بکەن، دواتر کەوتنە وێزەی کورد و کۆتاییيان بە شۆڕشەکەی شێخ سەعیدی پیران (1925) هێنا و تەواوی دامودەزگای خەلافەتیشیان تێکەوە پێچا...!

لە ئێرانیش ڕەزاشا (1925–1941) بەچاولێکەریی دەوڵەتەکەی (مستەفا کەمال 1923–1938)، کەوتە وێزەی کورد و هەموو نەتەوە جیاوازەکانی تری سنووری ئێرانی سەرکوت و خەفە کرد، هەر لە ڕاپەڕینەکەی خیابانی و گەیلانییەوە هەتا شێخ خەزعەل و سمکۆی شکاک هەموویانی تێکشکاند و دەستی لێ نەپاراستن. ناوبراو مەبەستی بوو نەتەوەیەکی یەکڕەنگی سیاسی پێکبهێنێت و کێشەی ناوخۆیی ئاراستەی هەوڵە ڕیفۆرمیستییە ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی بکات، بەمەش گەلی کورد لە ژێر ستەمی کەمالی و ڕەزاشای ئێران برستی لێبڕا، بە جۆرێک لە باکوور تاوەکوو پەنجا و شەستەکانی سەدەی ڕابردوو نەیتوانی سەرهەڵبێنێتەوە و باسی مافە نەتەوەیی، کولتووری و ڕۆشنبیرییەکانی بکات، لە ئێرانیش تاوەکوو ڕووخانی دیکتاتۆرییەتی ڕەزا شا لە ساڵی (1941) و دروستکردنی کۆمەڵەی (ژ.ک) و دواتریش (حدک)، لە باکووری

خۆرئـاوای تورکیـا و باکووری ســووریا، بەشـێکی بنەماڵـە، ئێـلات و کەسـایەتیی عەشـیرەتی کـورد کەوتنـە نـاو چوارچێـوەی ســووریای ژێر دەسـتی فەڕەنسـا[4]و تاکوو سـەربەخۆییی دەوڵەتی عەرەبی سـووریا و هەتا سـاڵی (2011) کـورد هیچ هەلێکی بەڕێوەبەرێتیی ناوخۆییی بۆ نەڕەخسا...!!

لە باشـووری کوردسـتانیش؛ لە دوای ڕووخانی حوکوومەتەکەی شێخ مەحموود، بە گوێرەی لاوازی و بەهێـزیی حوکوومەتـە یەک لـە دوای یەکەکانی سـەردەمی پادشـایەتی (1921–1958)، لـە عێراق، لـە هەوڵی خۆ ناسـاندن و شووناسـێکی نەتەوەییی کوردی بوو، دروستکردنی کۆڕ و کۆمەڵە و ڕێکخراو و پارتی سیاسی، گەواهیدەری ئەو ڕاستییەن، بەڵام دۆخەکـە بـە بەراورد بە باشـوور کەمێک لە تورکیا و ئێران لەو سـەردەمەدا باشـتر بووە، هۆکارەکانی زۆر و جۆراوجـۆرن، دەکـرێ لـە شـوێنێکی تـر بە وردی قسەی لە سەر بکرێ...

بزووتنـەوەی ڕزگاریخـوازی گەلـی کـورد لـە خۆرهەڵاتـی کوردسـتان، گەلێـک قۆناغـی سـەخت

4. هەر چەندە حاڵ و گوزەرانی کورد لە سەردەمی داگیرکاریی فەڕەنسی لە سووریا تا ڕادەیەک لە سەردەمەکانی دواتر باشتر بوو، هەر لە دەرکردنی گۆڤار و بەرەو پێشچوونی لایەنی ڕۆشنبیری تاوەکوو بە دەستەوە گرتنی دەسەڵات و بەشداریکردنی هەبوو...

و پڕ کەندولەندی بڕیوە تاوەکوو ئەمڕۆ، لە دوای دروستبوونی دۆزەکەی و سەرکوتی بێ ئامانی ڕەزا شای گۆڕبەگۆڕ، لە ژێر چەپۆکی دەسەڵاتداری زۆردار و شۆڤێنییەکاندا ناڵاندوویەتی، کورد زمانی دایک، جلوبەرگ و پۆشاکی ڕەسەنی کوردی و سیاسەت و ژیانی پارتایەتیی لی قەدەغەکرا، بە جۆرەها شێوە هەوڵدرا کورد بسڕدرێتەوە و لە بۆتەی نەتەوەی سەردەست بتوێنرێتەوە، تۆرەمەی ببڕێنرێتەوە، وڵات و خاک و ئاوی هەمووی لە خزمەتی دەسەڵاتدارانی داگیرکەردا بوو، بەڵام ڕەشەبای زەمانە تەخت وتاراجی ڕەزاشای پێچایەوە و زەمەنێک ئازادیی سیاسی باڵی کێشا بە سەر هەموو ناوچەی موکریان و دەوروبەریدا، لاوانی کوردیش سوودیان لەو بارودۆخە بینی و کەوتنە خۆ و کۆمەڵەی (ژ.ک) یان دروستکرد، کە دواتر بوونە (حیزبی دیموکراتی کوردستان) و لە ساڵی(1946) کۆماری مەهابادیان پێکەوەنا و بوونە خاوەن دەسەڵات، بەڵام مخابن، ئەم ماوەیە وەک خەونی ژێر داری گوێز کەم و پچڕ پچڕ بوو، زەمەن زوو ڕابوورد، دووبارە وڵاتی کوردەواری کەوتەوە ژێر چەپۆکی داگیرکەر و لە جاران خراپتری بە سەرهات...!!

سیاسـییەکانی کوردیـش هـەر یەکـەی بەلایەکدا ئاوارە بوون و وڵاتیان بە جێهێشـت و پەرِاگەندەی باشـووری کوردسـتان و عێراق بوون، هەر چەندە تاوەکـوو ئـەم سـاتەش، حیزبـی دیموکـرات تاکـە رێکخسـتن و حیزبـی سیاسـی بوو لـە خۆرهەڵات، بەڵام لە شەستەکان بە دواوە، بە هۆی گۆڕانکارییە جیهانییـەکان و پێشـبڕکێی هـەر دوو جەمسـەری جیهانـی (یەکێتیـی سـۆڤیەت و ئەمریـکا)، کـە هـەر یەکەیـان سـەرکردایەتیی بەرەیەکیـان دەکـرد، یەکێتیـی سـۆڤیەتی (جـاران)[5]، خـۆی بـە رێبـەری

5. توێژەرێک دەنووسێ: پاش رووخاندنی دەوڵەتی کوردستان و زاڵبوونی بیروباوەڕی چەپی سەرتاسەری بە سەر بزوتنەوەی کورد و توانەوەی کوردی کۆمۆنیست لە حیزبە سەرتاسەرییەکاندا بەشێکی بەرچاو لە رووناکبیرانی کورد سەرەرای بیر و هەستی بەهێزی کوردانە تەواوی هێز و وزە و گیانی خۆیان تەرخانی ئەم بیرۆکەیەکرد، کە پرسی نەتەوەیی و مافی چارەنووسی کورد بە تەواوی تەنیا لە کاتی دامەزرانی سۆسیالیزم لەو وڵاتانە مسۆگەر دەکرێ، کە کوردستانیان دابەش کردوە و لە راستیدا ئەم روانگەیە بوو بە هۆی لادانی بزوتنەوەی کوردی خۆرهەڵاتی کوردستان لەو رێبازەی کە کۆمەڵەی (ژ. ک) لە یەکەمین ژمارەی نیشتمان لە پوشپەری (1322)دا وەک "ئامانجی ئێمە" بەم چەشنە ئاماژەی پێ کردبوو: «کومەڵەی (ژ. ک) «... بە هەمو هیزوتوانای خوی تێ دەکۆشێت تا زنجیر و کەلەپچەی دیلی و ژێردەستیی لە ئەستۆی نەتەوەی کورد داماڵێ و لەم کوردستانە لەتوکوتەی ئێستا کوردستانیکی گەورە و رێکوپێک بێنێتە بەرهەم، کە هەموو

کۆمۆنیـزم و ئەمریـکاش خـۆی بە ڕابـەری جیهانی سـەرمایەداری دادەنا و لەو ناوەشـدا، هەر یەکەیان چەندین دەوڵەت و نەتەوەی جیاوازیان لە خۆیانەوە پێچابـوو، دواتریـش کۆماری کۆمۆنیسـتی چین، بە سـەرۆکایەتیی مـاو تسـی تۆنـگ (بیـری ماویزم)[6]

کوردێک بە سەربەستیی تیایدا بژی.» چالاکیی حیزبی دیموکراتیی کوردستان و پێکهاتنی کۆماری کوردستان تەمەنی ئەم ڕێبازە بوو. هەر وەکوو پێشەوا قازی محەمەد لە «نطقی» خۆی، کە لە ژمارە (10)ی ڕێکەوتی (15)ی ڕێبەندانی (1324) و ژمارە (11)ی (17)ی ڕێبەندانی (1324) لە «کوردستان» وەکوو بڵاوکەرەوەی بیری ئەم حیزبە لە ژێر سەردێڕی «جەژنی سەربەخۆیی و استقلالی کوردستان» بڵاوبووەتەوە. وێڕای ئاماژە کردن بە مێژووی کوردستان و کۆبوونەوەی کوردان لە ژێر ”عنوانی حیزب دێموکراتی کوردستان“ باسی بە دەست هێنانی ”استقلال و آزادی کورد“ بە هۆی پێکهاتنی کۆماری کوردستان دەکات. بەڵام پاش ڕووخانی کۆمار و لە سێدارەدانی قازی و بەشێک لە ڕێبەرانی ئەم بزوتنەوەیە پەیتا پەیتا دروشمی سەرەکیی بزوتنەوەی کورد لە خۆرهەڵاتی کوردستان لە ژێر کاریگەریی بیری چەپی سەرتاسەری و حیزبی تودەی ئێران لە چوارچێوەی ”دیموکراسی بۆ ئێران و خودموختاریی بۆ کوردستان “ قەتیس دەمێنێتەوە... (بیری چەپ و دۆزی سەربەخۆیی کورد لە خۆرهەڵاتی کوردستان: نووسنی: د. کامران ئەمین ئاوە)

6. بیری ماوییزم: دەرکەوتنی ئەم بیرە دەگەڕێتەوە بۆ ماو تسی تۆنگ، کە لە ئەیلوولی (1893) لە گوندی شاوشیان لە هەرێمی هۆنان لەدایکبووە، باوکی جووتیارێکی هەژاری لادێی بووە، لە ساڵی (1911) بووەتە سەرباز و لە ساڵی (1918) بووەتە فەرمانبەر لە کتێبخانەی پەکین؛ بەمەش زیاتر تێکەڵ بە جیهانی کتێب بووە، هەر لەو ساڵەدا، لە بیری مارکسی نزیکبووەتەوە، لە ساڵی (1921) بووەتە

بەشێکی زۆر لە سەرنجەکانی بە لای خۆیدا کەمەندکێش کرد، هەر بۆیە چەپ و کۆمۆنیزم لە لای لاوانی وڵاتانی داگیرکراو و جیهانی سێیەم، بووبووە فریادڕەس و هەر چی نەهامەتی و چارەڕەشی هەبوو، دەیانخستە ئەستۆی جیهانی سەرمایەداری و ئیمپریالیزمی ئەمریکی، هەر لەبەر ئەوەبوو، کە لە ڕۆژگاری ئەو سەردەمەدا چەپی ماویزم زۆر گەشەی کرد و لە وڵاتانی جیهانی سێیەم، ئەمریکای لاتین و خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بە گشتی و ئێران بە تایبەتی، شوێن و پێگەی خۆی گرت، بەکورتی و بە پووختی چەپ ببوە

ئەندامی پارتی کۆمۆنیستی چین، لە (1923) بووەتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندیی پارتی کۆمۆنیستی چین، پاش ئەوەی پارتی کۆمۆنیستی چین لە لایەن حوکوومەتی کۆمینتانگ تەنگی پێهەڵچنرا، ناچار بیریان لە خەباتی چەکداری کردەوە و لەشکری سووریان دروستکرد. ماویش پشتگیریی ئەم بیرۆکەیە کرد، لە (1934) گەورەترین مارشی سەربازییان ئەنجامدا، کە نزیکەی (90) هەزار چەکداری لەشکری سوور بەشدارییان کردوە، ماو لە (1949)دا کۆماری چینی دامەزراند، گرینگترین بیر و بۆچوونەکانی: (گواستنەوەی شۆڕش لە لادێوە بۆ شارەکان، داگیرکردنی شارەکان بە هۆی هێزی چەکدارییەوە، ماو پێچەوانەی مارکس و لینین، پێی وا بوو جووتیاران، نەک کرێکاران داینەمۆی شۆڕشن، تێکەڵاوی بیری مارکس، ناسیۆنالیزم و کۆمۆنیزم، ماو پێی وا بوو بۆ گەییشتن بە دەسەڵاتی سیاسی، پێویستە لە ڕێگەی خەباتی پارتیزانییەوە بێت و... هتد). (بۆ زانیاریی بڕوانە: ئا. لوقمان ڕەئوف: بیبلۆگرافیای ژیانی ماو تسی تۆنگ (لادێکان دڵی شۆڕشن)، ئایدیا، ژ(36)، ساڵی هەشتەم، کانوونی یەکەمی (2012)، ل66).

بیری پێشکەوتنخوازی و دژە داگیرکەر و لاوانی ئەو سەردەمە بە تاسەوە بە شوێن نووسراو و ئەدەبییاتی چەپ دەگەڕان و تیۆرەکانی مارکس، لینین، ترۆتسکی، ماو و... هتد یان، بە جۆرەها شێوە پوخت دەکردەوە و دەیان خوێندەوە و بە گوتەی خۆیان؛ ئیلهامی شۆڕشگێڕییان لێ وەردەگرت.

هەر بۆیە، دەیان پارتی سیاسیی ئەو سەردەمە؛ وەک دوو جەمسەرەکەی کۆمۆنیزم لە بەینی چین و سۆڤیەت، ئەمانیش دابەش ببوون و هەوڵی جێبەجێکردنی ئەو تیۆرە جۆراوجۆرانەیان لە ژیانی سیاسی و ڕێکخستنی خۆیاندا دەدا، بە بێ ئەوەی زەمینەی کۆمەڵایەتی و گەشەی سروشتیی کۆمەڵگاکانیان لێک بدەنەوە، ئەوەتا حیزبی توودە، کە لە چلەکانەوە وەکوو نوێنەری چەپی کۆمەڵگای ئێرانی خۆی نمایش دەکرد، دوو باڵ بوو، بەشێکی وەکوو باڵە شۆڕشگێڕەکەی ئەو حیزبە بە ناوی (سازمان انقلابی حزبی توده) خۆیان ڕاگەیاند و جیابوونەوە، هەروەها دەیان گرووپی چریکی دروست بوون و خۆیان ڕاگەیاند.

بۆ ئەوەی لە مەبەستە سەرەکییەکە دوور نەکەوینەوە، بە کورتی، گەلی کوردیش لە خۆرهەڵاتی

هەواڵنامەی کتێب

کوردســتان هــەر وەک ئاماژەمان پێکــرد، لە ڕێگای جۆراوجـۆرەوە لاوەکانــی کەوتنــە ژێــر کاریگەریی بیــری چــەپ و کۆمۆنیــزم و یەکەمیــن شــانەکانی ئــەو ڕێکخســتنە لە پارتــی کۆمەڵەی کۆمۆنیســتانی کوردســتان، یەکەمجــار خــۆی ڕێکخســت و هــەر لەگــەڵ پووکانــەوە و دیارنەمانــی ئــەم ڕێکخســتنە، کۆمەڵە، کە سەرەتا بە ناوی (مەحفەل و تەشکیلات) دواتریــش (کۆمەڵــە)، لە لایــەن کۆمەڵێک لاوی (19) ســاڵ و ســەرووتر دروســتکرا و هاتە سەر شانۆی سیاســیی ئەو کاتەی ئێران بە گشــتی و کوردستان بــە تایبەتــی. لــە ئێرانی ئــەو ســەردەمەش، بە هۆی ئەوەی شەپۆلێکی گەورەی چەپ ڕووی تێ کردبوو، هــاوکات دەیــان جەرەیان و پــارت و کۆمەڵەی تری چەپ دروستبوون، ســاواکیش (سازمانی ئاسایشی وڵاتــی ئێــران) وەک دەرمانی چاوئێشــە بــە دوایاندا دەگــەڕان و هەندێکیــان دەســتگیرکردن و ڕاپێچــی زیندانە تاریک و نوتکەکانی قەســری قاجار و تاران کــران و هەندێکیشــیان، بــە بێ دادگایی لە ســێدارە دران،[7] بەمەش بەشــێک لەو سازمانانە و کۆمەڵەش کەوتنــە خەباتێکــی نهێنــی و شــاراوەوە و تاوەکوو

7. لە سەرکردەکانی چریکی فیدایی، وەکوو بێژەنی جەزەنی و دەیانی ناوی تر.

هەڵگیرسانی شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی (1979) خۆیان دەرنەخستەوە، ئیتر لێرە بە دواوە قۆناغێکی تـری سیاسـی لـە ژیانـی حیزبایەتی و بیـری چەپ دەستی پێکرد، ڕێکخستن و سازمانی جۆراوجۆر بە نـاوی جیـاواز دەرکەوتن و هـەر یەکەیان لە خەمی ڕێکخسـتن و ڕاکێشـانی لاوانی ئێرانی بە گشـتی و کورد بە تایبەتی بوون.

لە خۆرهەڵاتی کوردسـتان ئەوەی زۆر گەشـەی کرد و بووە ژمارە لە مەیدانی سیاسـی کوردستان، بریتـی بـوو لـە (کۆمەڵە)-کۆمەڵـەی شۆڕشـگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران، لەگەڵ ئەوەشدا، ڕووداوەکانی سـاڵی (1979-1980) لە خۆرهەڵاتی کوردسـتان نەک هەر کاریگەریی لە سـەر دروست بوون و چەکەرەکردنی چەپ هەبوو، بەڵکوو لە پاڵ ئەمانەدا، پیاوانی ئایینی، مەلا و شێخەکانیش هەوڵی خۆ ڕێکخسـتن و دروسـتکردنی پارت و جەرەیانی جۆراوجۆریـان دا، لـە نموونەی (سـازمانی خەباتی نەتەوایەتـی و ئیسـلامیی کوردسـتانی ئێـران لـە 1980دا[8])، مەکتەبی قورئان و... هتد.

8. بۆ زانیاریی لە سەر سازمان و چۆنێتیی دروستبوونی بڕوانە: ڕابەر سیوەیلی و ژیلوان هەڵەدنی، سازمانی خەباتی نەتەوایەتی و ئیسلامیی کوردستانی ئێران (1980-1987)، چاپی یەکەم، سلێمانی، (2018).

ڕووداوەکان ئاڵۆز و تێکچڕژاون، دەیان نهێنیی گەورە و شتی سەیر و دەگمەن لە ناویاندا خۆی حەشاردراوە، مێژوونووس و توێژەر زۆر ورد نەبێت و دەیان سەرچاوەی لە سەر ئەم پرسە نەخوێندبێتەوە تووشی هەڵەی گەورەی زانستی دەبێت، مێژووش دەشێوێت و ڕاستی ون دەبێت، کاری مێژوونووسیش دەرخستنی ڕاستییەکان و تۆمارکردنیانە، بۆ نەوەی داهاتوو، تاوەکوو پەند و وانەی لێ وەربگرن و هەڵە و کەموکورتییەکانی دووبارە نەکەنەوە.

بەشێکی گرینگی کەرەستە و ئامرازەکانی بەردەستی توێژەر و مێژوونووس بۆ نووسینەوەی مێژووی هاوچەرخ، بە گشتی بریتییە لە چاوپێکەوتن لەگەڵ کارەکتەرە سەرەکییەکانی نێو ڕووداوەکان و شاهیدەکانی، کە لە زانستی مێژوودا پێی دەگوترێت: (مێژووی زارەکی/ تاریخی شفاهی) و لە ڕووی گرینگی و بایەخەوە، هیچی لە دۆکیۆمێنت، کتێب و نووسراو کەمتر نییە، چونکە ئەوەی دواجار دەتوانێت گوزارشت لە دەربڕینی چۆنێتیی ڕووداوەکان بکات؛ بریتییە لە کاراکتەرەکان و بکەرەکانی ڕووداوەکە، نەک کەرەستەی نووسراو و دۆکیۆمێنت، ئەمەش

بە مانای کەمکردنەوەی بایەخی دۆکیۆمێنت نییە، بەڵکوو پاڵپشت و یاریدەدەری دۆکیۆمێنتە، کە ئەویش دواجار دەکەوێتە ژێر کاریگەریی بارودۆخی سیاسی، کەسی و ئایدۆلۆژی، بۆ دەرخستنی ڕاستییە مێژووییەکان و نهێنییەکانی کۆمەڵێک ڕووداوی چارەنووسساز و کاریگەر، پێویستە و دەبێت توێژەر، مێژوونووس و نووسەر؛ تەنانەت خوێنەریش پەنا بەرێتە بەر ئەم جۆرە لە نووسینی مێژوو، هەر بۆیە جێگەی خۆیەتی کوردیش وەکوو هەموو نەتەوەکانی دونیا، بایەخێکی زۆر بداتە مێژووی زارەکی و تۆمارکردنی، تاوەکوو کەسایەتییەکان لە ژیان دا ماون و زیندوون و بیرەوەریی لە بیرمانی ڕووداوەکانیان هەیە، قسەکانیان تۆمار بکرێت. ئەم جۆرە لە نووسینی مێژوو، هەر چەندە دەکەوێتە ژێر کاریگەریی بۆچوونە کەسی و ئایدۆلۆژییەکان، بەڵام زۆر گرینگە بۆ توێژەرانی مێژوو.

ئەوەی لەم نووسینەدا دەیخوێننەوە تۆماری گوتەی یەکێکە لە سەرکردە و کەسایەتییەکانی نێو مێژووی هاوچەرخی خۆرهەڵاتی کوردستان بە گشتی و بیری چەپ لەو پارچەیە بە تایبەتی. (ئیبراهیمی عەلیزادە)یان (سەید برایم) بە وتەی

سیاسـییەکانی خۆرهەڵات، ناوێکی ناسراو و دیاری خۆرهەڵاتـی کوردسـتان و جەرەیانـی کۆمەڵەیـە، لـە پشـت چاویلکـە بچووکەکەیـەوە دەیـان نهێنی و گێڕانـەوەی ڕووداوی جۆراوجـۆری نێو سـازمانی کۆمەڵـە و حیزبـی کۆمۆنیسـت و دانووسـتانەکانی (1979) و شەڕی ناوخۆیی کۆمەڵە و دیموکرات و گۆڕانکارییەکانی ناو کۆنگرە یەک لە دوای یەکەکانی کۆمەڵە و لێکترازانـە ناوخۆییەکانی و هۆکارەکانی ئـەو لیکترازانانـە و دەیان نهێنیـی جۆراوجۆری تر، خـۆی حەشـارداوە. ناوبراو بەوە لە سیاسـییەکانی تـری پارتـەکان جیادەکرێتـەوە، کـە بـە وردی و بە سەرنجەوە و بە ڕاشکاوی و بە بڕوایەکی قووڵەوە بە کۆمۆنیست و ئاسۆی ڕزگارکردنی مرۆڤایەتی لە سەر دەستی سۆسیالیستەکان و چینی پرۆلیتاریا لە چنگی سەرمایەدارەکان دەڕوانێت.

ئیبراهیم عەلیزادە، لە تەمەنێکی کەمەوە دەسـتی داوەتەوە سیاسەتکردن و دەتوانین بڵێین هەگبەکەی پـڕە لـە ڕووداوی مێژوویـی، سـادە، لەسـەرخۆ و ورد، پـڕە لـە جوانـی. هەمیشـە جلێکـی کوردیی پێشـمەرگانەی لەبەردایـە، وا هەسـت دەکەیـت لـە تەک شـاخێک لە ورە، هیوا و ئیرادە دانیشـتوویت،

ئـەو ئەتەکێتـە کۆمەڵایەتییـە پـڕ لە ڕێز، نـەوازش، میوانـداری و مێرخاسـییەی خۆرهەڵاتـی هێناوە و تێکەڵـی بیری چەپی کـردوە، بڕواناکەم کەس هەبێ لـە حـزوری ئـەم پیاوە پیـر و باڵا مـام ناوەندییەدا دابنیشـێت و هەست بەمانە نەکات، تەماشاکردنێکی ئەو سەرنجی تۆ بۆ نیو سەدە لە خەبات و تێکۆشانی بێ وچان دەبات!!.

کتێبخانەیەکی گەورەی لە پەرتووکی جۆراوجۆری سیاسی، ئابووری و یاداشتی سەرکردەکان لە پشت سـەرییەوە هەڵچنراوە، زوو زوو بە زمانی جەسـتە پێـت دەڵێـت: «مرۆڤـی چـەپ دەبێـت بخوێنێتەوە و شـارەزای گۆڕانکارییـە کۆمەڵایەتییەکانـی دونیـا و سیاسەتی جیهانی بێت»...!!

لە کۆتاییدا سەرنجی خوێنەری ئازیز بۆ دوو خاڵ ڕادەکێشین:

یەکـەم: چاوپێکەوتنەکـە لـە سـێ کاتی جیـاوازدا ئەنجـام دراوە و تۆمارکـراوە، لەبەر ئـەوە لەوانەیە هەندێک پرسیار و وەڵامی دووبارە ببنەوە.

دووەم: هەوڵمانداوە وەکوو خۆی و بە بێ دەستکاری کردنی زمانی قسەکردنەکە دایبڕێژینەوە، چونکە هەم لـە ڕووی زمان و تێگەییشـتنەوە گرفتی درووسـت

نەکردوە، بە زمانێکی سادەی خۆرهەڵاتییانە دەدوێ، تەنها کەمێک زاراوەی فارسی و عەرەبی بە کار دەهێنێت، کە پێمان وایە بەربڵاون و تێگەییشتنیان قورس نییە و جێگە و ڕێگەی خۆیان لە قسەکردن، چاوپێکەوتن، لێدوانی زۆربەی کەسە سیاسی و سەرکردەکانی خۆرهەڵاتی کوردستان گرتوە، هەمیش دەتوانین بڵێین ئەم چاوپێکەوتنە بۆ مێژوو تۆمارکراوە و مەبەستی ڕۆژنامەوانییانەی لە پشت نییە، تاوەکوو پێویست بکات بە زمانی گشتی ڕۆژنامەکە دابڕێژرێتەوە، دوای ئەوەی شارەزایەکی بواری زمان و ڕێنووسی کوردی پێداچوونەوەی بۆ کردوە، هەوڵدراوە بەشێکی زۆری ئەو گرفتانەی لە بواری زمانەوانیدا بوونی هەیە چاکبکرێت.

ئێمە زیاتر لە سەری ناڕۆین، ناوەڕۆکی چاوپێکەوتنەکەی مامۆستا ئیبراهیم جێ دەهێڵین بۆ خوێنەران و توێژەرانی مێژوو، تا دادوەری لە سەر بکەن، بەو هیوایەین توانیبێتمان بە پرسیارەکان و دارشتنیان خزمەتێکی بچووکی مێژووی چەپ و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد بکەین، لە کۆتاییدا، دەڵێین ئەم نووسینەش وەکوو هەموو کارێکی تری مرۆڤ بە بێ هەڵە و کەموکورتی نابێت،

بـەڵام هەمـوو چاوپێکەوتـن و تۆمارێکـی مێژووی، ئەگـەر کەموکورتییەکانی زۆر زەق و بە ئەنقەسـت نەبن بە دڵنیاییەوە بایەخی تایبەتی خۆیان دەبێت.

ژیلوان هەڵەدنی

سلێمانی (2024)

چاوپێکەوتن
لەگەڵ ئیبراهیم عەلیزادە

*** بیری چەپ چۆن لە خۆرهەڵاتی کوردستان سەریهەڵدا؟ یان ئەگەر پرسیارەکەت بەو شێوازە لێ بکەم؛ هۆکارەکانی سەرهەڵدانی بیری چەپ لە خۆرهەڵاتی کوردستان چی بوون؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بیری چەپی ڕادیکاڵ لە خۆرهەڵاتی کوردستان، لە شەستەکانی سەدەی ڕابردوو لە ژێر کاریگەریی دوو ڕەوتدا سەری هەڵداوە: ڕەوتێکیان کۆمەڵایەتی بوو، بریتیی بوو لەو گۆڕانکارییانەی، کە لەخودی کۆمەڵگای ئێران دا پێکهاتبوو، کوردستانیشی گرتبووەوە. سیستەمی دەرەبەگایەتی یان فیوداڵی دوایین هەناسەکانی دەکێشا و بە تایبەت ئەو ڕیفۆرمانەی، کە محەمەد ڕەزا شا کردی؛ لە سەرووی هەموویانەوە دابەشکردنی زەوی لە نێوان جووتیاراندا، کە سیمای دێهاتی کوردستان بە تایبەتی و هەموو کۆمەڵگای کوردستانی بە شار و دێیەوە بە گشتی گۆڕی، لە ماوەی (10) ساڵدا لە (1965-1975) دانیشتوانی ئێران، کە پێشتر (70%)ی لە دێهات نیشتەجێ بوون و لە (30%)ی لە شار، پێچەوانە بووەوە، (30%)ی لە دێهات مایەوە و (70%)ی هاتە شارەکان، ئەو گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییە گەورەیە چۆن ڕوویدا؟ ئەو جەماوەرە زۆرە چۆن لە دێهات هەڵکەنران و ڕوویان کردە شارەکان؟ ئەوەش پێوەندیی هەبوو

بـه یاسـای دابەشـکردنی زەوی لـە نێـو جوتیاراندا، چونکە بە پێی ئەو یاسایە خۆش نشینانی دێهات، کە نزیکـەی (40%) دانیشـتوانی دێهاتیان پێک دەهێنا و لە ژێر سیستمی دەرەبەگایەتیدا بوون خاوەنی پارچە زەوییەک نەبوون، بە پێی یاسایەک، کە دانرا، زەوییان پێ نەبڕا، ئەوە (40%)، بەشـێکیان وەک ڕەنجبەر و کرێـکار لای کۆنـە دەرەبەگـەکان، کە بەشـی خۆیان زەوییان بۆ مابووەوە و بە شێوەی نیوە مێکانیزەش بـە کاریان دەهێنا یان لای جووتیارە دەوڵەمەندەکان مانەوە و بوون بە کرێکاری لادێ، بەشـی زۆرتریان ڕوویـان کـردە شـارەکان، وردە وردە بـە شـێک لـە جووتیارانی هەژاریش، کە بە بەرهەمی زەیویەکانیان بهڕێـوە دەچـوون ئەوانیش زەوییەکانیان فرۆشـت بـە ئاغـاکان و دەوڵەمەندەکانـی دێ و ڕوویان کردە شارەکان.

ئیتر بەم جۆرە شـارەکان تەقینەوە. لە ماوەیەکی زۆر کەم دا، وای لێ هات لە دەوروبەری شارەکانی کوردستان، گەڕەکی وەکوو «جەوراوا»، «مەجبوور ئاوا»، «حەسیراوا»، «لایلۆن ئاوا» و گەلێک «ئاوا»ی تـری لـەو چەشـنە لـە هەموو شـارەکان درووسـت بوون. لە لایەکی ترەوە بە پێی یاسای دابەش کردنی

زەوی، زەوییەکان بە ئیجارەی (11) ساڵە درا بوون بـە جووتیـاران و پارەی ئـەو ئیجارەیـەش دەدرا بە دەرەبەگەکانـی پێشـوو، لـە هەمان کاتـدا، ئاغاکانیش هانـدران، کـە زەمینەکانیـان میکانیـزە بکـەن، زەویی بەیـار دیـاری بکـەن و ئامێـری مۆدێرنی کشـتوکاڵ بە کار بهێنن، هەروەها بەشـێک لە پارەکانیشـیان لە بەرهەمهێنانی پیشەسـازیدا سـەرمایەگوزاری بکەن، بۆ ئەو مەبەستە سەهمی کارخانە دەوڵەتییەکانیان پێ دەفرۆشرا. ئەو گۆڕانکارییە هاوکاتە لەگەڵ ئەوەی، کە داهاتی نەوتیش زیاد دەکات و سەرمایەی دەرەکیش ڕوودەکاتـە ئێران، سـەرمایەی دەرەکـی بۆچی ڕوو دەکاتـە ئێـران؟ لەبەر ئەوەی سـەرمایەی دەرەکی لە وڵاتە پێشـکەوتوە پیشەسـازییەکانەوە پێویستیان بە مادەی خاو و بە هێزی کاری هەرزان بوو، کار چۆن هـەرزان دەبـێ، کاتێک وەکوو هەموو کاڵایەکی تر لە بازاڕدا زۆر بێ، بە کورتی بڵێم پێویستی دابینبوونی کاری هـەرزان بـۆ سـەرمایەی دەرەکـی و گۆڕانـی سـیمای شـارەکانی ئێـران، لەگـەڵ خۆیـدا کۆمەڵێک دیاردەی تریشـی بە دوادا هات. بۆ نموونە زانکۆکان پەرەیـان سـەند، ئاسـتی خوێندەواری چووە پێشـێ، قوتابخانـە و خوێندنگا زۆر بوو، ئەمانە هەموو وەها

بەستێنێکی کۆمەڵایەتییان خوڵقاند، کە تیایدا حیزبی سیاسی و ڕەوتی سیاسیی پێشوو وەڵامدەرەوەی نەبوو، ئەم کۆمەڵگایە بابەتی تازەی دەویست. ئەگەر ئەم گۆڕانکارییانە، بە نیسبەت هەموو ئێران، تا ڕادەیەک تازە بووبێتن، بە نیسبەت کوردستان تازەتریش بوو، ئەگەر ڕەوتی گەشەکردنی سیستمی سەرمایەداری لە ئێران پێشتر دەستی پێکردبوو، لە کوردستان ئەم دیاردەیە هەر زۆر تازە بوو، بۆ ئەو خەڵکەی لە دێهاتەوە ڕوویان کردبووە شارەکان، بە ڕادەی پێویست کار نەبوو. هەر بۆیە بەشێکی زۆریان بە ناچاریی ڕوویان کردە شارەکانی تری ئێران، بۆ کورەخانەکان و شوێنەکانی تری کار بۆ کارکردن، دەچوون چەند مانگ کاریان دەکرد و دەگەڕانەوە، دەتوانم بە کورتیی بڵێم؛ ئەمە زەمینە و پێکهاتەی کۆمەڵایەتیی ڕەوتی چەپ لە ڕیشەی کۆمەڵایەتی لە کوردستان و لە ئێراندا بوو.

خۆم شاهیدم لە شاری مەهاباد دەیان هەزار کەس لە خەڵکی دێهات دەهاتنە سەر شەقام و بۆ پشتیوانی لەو ڕیفۆرمە خۆپیشاندانیان دەکرد، ڕیفۆرمەکانی شا تەنیا بۆ جوتیاران نەبوو، ژنانیش تا ڕادەیەک لێی بەهرەمەند بوون، یاسای ڕێکخستنی بنەماڵە تا

ڕادەیەکی دیاریکراو بە قازانجی ژنان گۆڕدرا. کۆمەڵگا وای لێ هاتبوو، ئەو ڕیفۆرمانەی، کە شا ئەنجامیدا بە هیچ جۆرێک تێری نەدەکرد، بەردەوام پێشبینیی دەچوە سەرێ. دواجار دیتمان شا خۆشی بوو بە قوربانیی ئەو ڕیفۆرمانە، ئەو خەڵکە زۆرەی، کە لە دێهات هیچیان لە ڕیفۆرمەکان دەست نەکەوتبوو، بە هەزار ئاوات و ئارەزووەوە هاتبوون، لە قەراغ شارەکان نیشتەجێ ببوون، بەڵکوو کارێکیان دەست بکەوێت، کارەبا و خزمەتگوزاریی تری شارییان هەبێت، منداڵەکانی بچنە قوتابخانە، ئەوانەیان بۆ دابین نەدەبوو، لە ئەنجام دا نارەزایەتییەکی کۆمەڵایەتیی نوێ سەریهەڵدا، ئەو گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییانە حیزبی تازە و بیر و بۆچونی تازەبابەتی دەویست، تاکوو ئەو کاتە لە کوردستانی ئێران، هەر چی بیروبۆچوونی خەباتکارانە هەبوو هەمووی لە ژێر کاریگەریی حیزبی دیموکراتی کوردستاندا بوو، حیزبی دیموکرات نەیدەتوانی وەڵامدەرەوەی ئەم گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییە نوێیانە بێت.

لێرەدا پێویستە ئاماژە بە واقیعییەتێکی تریش بکرێت، چەپی کوردستان و ئێران بەگشتی، لە هەمان کاتدا لە ژێر کاریگەریی گۆڕانکارییەکانی چەپی دنیاشدا

بوو. حیزبی کۆمۆنیستی چین و حیزبی کۆمۆنیستی یەکێتیی سۆڤیەت لە یەکتر دوور کەوتبوونەوە و دژایەتیی یەکتریان دەکرد. لە ئەمریکای لاتینیش ڕەوتێکی تازەی چەپ سەریهەڵدابوو، کە شۆڕشی کوبای لێ کەوتەوە، ئەم سێ ڕەوتە، کاردانەوەیان لە سەر مێژووی چەپ لە هەموو دنیا، بە تایبەت لە ناو جیلی ڕووناکبیر و خوێندەواری وڵاتاندا زۆر بوو، جیاوازیی نێوان ئەو جەمسەر جیهانییانە، چەپی ئێرانیشی تووشی دابڕان و شڵەژان کرد، گرووپە چەپەکان بە ئاڕاستەی ئەو سێ ڕەوتەدا دابەش بوون.

*** حیزبی توودە لە چلەکانەوە خەریکی خەبات بوو، فیکری چەپی هەبوو یان حیزبی توودە هیچ کاریگەریی نەبوو لە سەر بە دەستەوە گرتنی ئەو نارەزایەتییە کۆمەڵایەتییانە؟ یان هیچ کاریگەریی نەبوو، کە فیکری چەپ لە خۆرهەڵاتی کوردستان گەشەبکات لەو قۆناغەدا؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: حیزبی تودە لە سەرەتاوە، کە پێکهات هەوڵیدا ئەو کێشە کۆمەڵایەتییانە ڕێک بکاتەوە، بەڵام نەک لە کوردستان، بەڵکوو لە ئاستی تاران و شارەگەورەکانی ئێراندا، هەندێک هەوڵی سەرەتایی بۆ پێکهێنانی سەندیکا کرێکارییەکان درا، لە هەندێک شوێنیش بە پارێزەوە چوونە ناو

کێشـەی دەرەبەگایەتییـەوە، بـەڵام پێش ئـەوەی لەم بوارانەدا کارێکی جدی بکەن، وەکوو زۆربەی حیزبە شـیوعییەکانی ئـەو کاتـی جیهان، تووشـی پەتایەکی ستراتژیی کوشندە بوون، ئەویش سەر سپاردن بەو بۆچـوون و تەنانـەت ئـەو فەرمانانەی لە مۆسـکۆوە دەهاتن. ئەوان دەیانگوت ناوەندی شۆڕشی کرێکاری لـە جیهانـدا، یەکێتیـی سـۆڤییەتە، حیزبـی تـوودە و هەموو چەپەکانی دونیا لە پێشینەیی دەبێ ئەوە بێت، کـە ئـەو ناوەندە بپارێـزن، بەڵام ئەو لە پێشـینەییە هەمیشـە لەگەڵ پێویسـتییەکانی کۆمەڵگاکەی خۆیان یەکـی نەدەگرتەوە، هـەر بۆیە لـە بەرژەوەندییەکانی خەڵکـی وڵاتەکانی خۆیـان دوور دەکەوتنەوە. ئەوان بۆ هەر پرسیارێک، بۆ هەر بۆچوونێک چاویان لەوە بوو، بزانن لە مۆسـکۆ دەڵێن چی؟ مۆسـکۆش، نەک هەر حیزبی تودە و بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی لە ئێران، بەڵکـوو هەمـوو حیزبەکانی کۆمۆنیسـتی لـە دونیادا خسـتبووە ژێـر ڕکێفـی بەرژەوەندیی دیپلۆماسـی و سیاسەتی دەرەوەی خۆی.

*** بەو واتایەی کوێرانە شوێن یەکێتیی سۆڤیەت کەوتبوون؟**

ئیبراهیـم عەلیزادە: بەڵێ، نـەک ئەوان هەموو حیزبە پرۆ سـۆڤیەتییەکان، دوای ئـەوان کەوتبوون و ئەوە

ڕێگـەی نـەدەدا، کـە ئـەو حیزبانـە هەمـوو زەرفیەتە کۆمەڵایەتییـەکان لـە پێنـاوی بـەرەو پێـش چوونـی کۆمەڵ و تەنانەت بەهێزبوونی حیزبەکەی خۆشـیان بـە کار بێنـن. وردە وردە هەژموونیان کەم بووەوە، بۆیـە حیزبـی تـودە لەگـەڵ ئەوەشـدا، لە سـەرەتاوە بـە تایبـەت لـە سـەردەمی جەنگـی دوەمـی جیهانی، بۆشاییی دەسەڵاتی سیاسی لە ئێران هەبوو، بەشێک لـە ئێـران سـووپای سـۆڤیەت، ئەمریـکا و بەریتانیـا گرتبوویـان، ڕەزا شـایان لـە ئێـران دەرکردبـوو، کوڕەکەیـان لـە جێگە دانابـوو، بەڵام دەسـەڵاتەکەی کارتۆنـی بـوو، سـەفارەتخانەکان بڕیـاردەر بـوون. لەو بۆشـاییە سیاسـییەدا بـوو، کە حیزبـی تودەش گەشەی کرد، لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە خۆیان دەبوو وەڵامـی ئەو پێویسـتییە تازانە بدەنـەوە، کە کۆمەڵی ئێران دەیویسـت، هەر بۆیە کاتێک لە سـاڵی (1953) محەمەد ڕەزا شـا لە ژێر فشـاری جەماوەردا ئێرانی بـە جێهێشـت و دواجار بە کودەتـا گەڕایەوە، حیزبی تودە بەرگریی نەکرد، تەنیا کارێک، کە کردی بەشێک لە کادیرەکانی دەرباز کرد و ڕۆیشـتن بۆ سـۆڤیەت و ئەورووپا، بەشـێکی زۆریشیان بە تایبەت ئەوانەی لە ڕیزەکانی سوپادا بوون گیران و لە سێدارە دران.

لـە کوردستانیشـدا، لە سـەرەتاوە هەوڵیـان دا لە ڕێگـەی حیزبـی دیموکراتـەوە کار بکەن، لە سـاڵانی (1955) بـەولاوە، لـە ڕێگـەی چەنـد کادیرێکیان، کە لـە نـاو حیزبـی دیموکـرات هەوڵیانـداوە لە نـاو ئەو حیزبـەدا لایەنگـر پەیـدا بکەن، بەڵام ئـەو هەوڵانەش گواسترایەوە بۆ دەرەوەی وڵات، چونکە تازە حیزبی تودە، ئێرانی بە جێهێشـتبوو، سـەرکردایەتیی حیزبی دیموکراتیش دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان و لە سێدارەدانی قازی محەمەد و هاوڕێیانی؛ یان ڕوویان کردە دەرەوەی وڵات یان کەوتنە زیندان، دواجار ئەو کێشـانە لە ناو حیزبـی دیموکرات لە دەرەوەی وڵات ڕەنگی دایەوە و کێشـەی نێوان تودەییەکان و غەیرە تودەییـیـەکان لە نـاو حیزبی دیموکراتـدا، بەڵام ئیدی ئەوە کێشـەی ناوخۆی حیزبی تاراوگەیە و پێوەندیی بە کێشـەکانی ناو کۆمەڵگاوە نییە.

*** لە شەستەکان، حیزبی توودە تووشی ئینشیعاب (لێکترازان) دەبـێ، گرووپێکی لێ جیابووەوە بە نـاوی (انقلابی)، گرووپێکیان دێنـە دیـوی عێراق و باشـووری کوردسـتان و کاریگەرییان لە سـەر دروسـت بوونـی (کۆمەڵـە) هەبوو، ئایا هیچ کاریگەرییان لە سـەر دروسـتکردنی کۆمەڵە هەبوو لە ئێران؟ یانی هیچ کاریگەر نەبوون بە فیکری ئەوانە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەم لێکترازانەی لە ناو حیزبی توودە ڕوویدا، لە ژێر کاریگەریی دابڕانێک بوو لە نێوان حیزبی کۆمۆنیستیی چین و یەکێتیی سۆڤیەت، ئەم گرووپە بەرەو لایەنگریی لە حیزبی کۆمۆنیستی چین چوون، ناویان (سازمانی انقلابی حیزبی توده) بوو، لەو ساڵانەدا کۆمۆنیستەکانی پرۆچین لە هەموو دنیادا زۆر بەهێز بوون و دەتوانم بڵێم چەپی ئەورووپا نزیکەی (80%)ی لە ژێر کاریگەریی ئەواندا بوو، هەر بۆیە (سازمانی انقلابی حزبی توده)ش لە دەرەوەی وڵات زۆر پەرەی سەندبوو، ڕێکخراوێکیان دروستکرد بە ناوی «کونفیدراسیۆنی خوێندکارانی ئێرانی لە دەرەوەی وڵات»، کە لە سەرتاسەری دونیا چالاکیی هەبوو، دەیتوانی خۆپیشاندانی هەزاران کەسی لە ئەمریکا و لە شارەکانی ئەورووپا ڕێکبخات. بەشێک لە کادیرەکانی (سازمانی ئینقلابی) هەوڵیاندا بێنەوە ئێران و کاری نهێنی بکەن، یەکێک لە ڕێگەکانی گەڕانەوەیان بۆ ئێران، کوردستانی عێراق بوو، چونکە ئەو کاتەش لە کوردستانی عێراق جووڵەیەکی بە هێزی چەکداری و بەرگری لە ئارادا بوو، پێوەندییان لەگەڵ مام جەلال و هاوڕێیانیدا گرت، وا بزانم دەوڵەتی عێراقیش بە هۆی ئەو

کێشەیەی لەگەڵ شادا هەیبوو ئاسانکاریی بۆ کردن، ئەوان هاتن بۆ کوردستان و لە بەکرەجۆ بنکەیەکیان بۆ کردنەوە، وەک فێرگەیەک بۆ پەروەردەکردنی کادر لە ناو ئەو کوردە ئێرانییانەی، کە هاتبوونە کوردستانی عێراق بە کاریان دەهێنا، کە ئەوە هاوکات بوو لەگەڵ کێشەی ناو پارتی (دەفتەری سیاسی و باڵی بارزانی)، کە باڵی مەکتەبی سیاسی جیابوونەوە.

ئێمە هیچ پێوەندییەکمان لەگەڵ (سازمانی ئینقلابی) لە کوردستانی عیراق نەبوو، بەڵام لە ڕێی کوردستانی عێراقەوە نووسراوە و بڵاوکراوەیان بە دەستمان دەگەییشت. ئەو کات هەستمان دەکرد زۆر لە یەک نزیکین، ئێمە و ئەوان لامان وا بوو، کە شۆڕشی ئێران، بە خەباتی چەکداری لە دێهاتەوە دەست پێدەکات و دێتەوە بەرەو شارەکان، شارەکانیش لە ڕێگەی دێهاتەوە ئازاد دەکرێن، ئەوە هەمان ستراتیژی شۆڕشی چین بوو، ئێمە هەر دوولامان وا مان بیر دەکردەوە، کە هێشتا دەرەبەگایەتی و فیوداڵیزم لە ئێران ماوە و دژایەتی لە گەڵ ئەو سیستمە دەتوانێ هێزی خەڵکی دێهات کۆ بکاتەوە، دەمانگوت ئێمە، کە حیزبەکەمان

له شـار پێکهاتوه، دەبێت چالاکییەکانمان بگوازینەوە بۆ دێهات و له دێهات به بەسـیج خەڵک بگەڕێنینەوە بۆ شـارەکان و شـار ئـازاد بکەین، ئەوانیش وا یان بیردەکردەوە، ئەوان بە خۆیان دەگوت (ماوی)، بەڵام ئێمـه بـه خۆمـان نەدەگـوت (مـاوی)؛ لەگـەڵ ئەوەی نزیکبوویـن لـەو فیکرەیـە، بـەڵام خۆمـان وا پێناسـە نەدەکرد، مەبەسـتم ئەوەیە، کە کاریگەرییان لە سـەر ئێمـە، تەنهـا لـە ڕێگـەی نامیلکەکانیانەوە بـوو، دوەم شت لە سەر بابەتی حیزب بوو، هەر دووکمان، یانی هەم ئێمە و هەم ئەوان پێمان وا بوو پێویستە حیزبی کۆمۆنیستی ئێران پێکبێت.

*** واتـە هـەر ئـەو کاتـە بیرتـان لـەوە کردەوە، کـە (حیزبی کۆمۆنیستی ئێران) درووست بکەن؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: بەڵێ هەر لـە یەکەم نامیلکەکانی پێکهاتنـی کۆمەڵـەدا، ئەو ئامانجە بـە ڕوونیی دیاري کـراوە. نووسـراوەیەکی ئـەو کات هەیە، کە لە سـەر نسـکۆی ساڵی (1975)ی خەباتی کوردستانی عیراق نووسـراوە، کە ئاخر پەرەگرافی کراوە بە مانشێت و لـە زۆربـەی مقەڕەکانی ئێمە دانـراوە، کە کاک فوئاد نووسـیویەتی. مانشـێتەکە ئەوەیە: «ئەو ڕۆژەی، کە خۆری حیزبی کۆمونیستی ئێران لە ئاسۆ دەردەکەوێ،

ئەو ڕۆژە ڕۆژی توانەوەی بەستەڵەکەکانی ستەمە، هاوڕێیان با ڕۆژ بجوڵێنین»...!!

*** ئەی مامۆستا گیان، لەو ماوەیەدا و لە ساڵی** (1969) **ئێوە وەک لە نووسراوەکانی خۆتاندا هەیە، هەوڵی دروستکردنی ڕێکخستن دەدەن، ئەوە چۆن بوو؟ چۆن پێکهات؟ تەنانەت ناوی جیاواز جیاواز هەیە لە سەر دەستەی دامەزرێنەران؟ پێمان خۆشە بۆمان ڕوون بکەیتەوە؟ ئەگەر بکرێت ساڵ و ڕۆژەکەشی دیاری بکەیت؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە سەر ڕۆژ و مانگەکەی زانیاریی وردم لا نییە، ئەوەی ئاشکرایە، لە پاییزی ساڵی (1969) و لە تاران بووە، زۆربەی دامەزرێنەرانی لە خوێندکارانی زانکۆ بوون. ئەوەش تاکوو ڕادەیەکی زۆر ئاسایی بوو، خوێندکارانێک، کە لە شارە بچووکانەوە ڕوو دەکەنە تاران، بە شێوەیەکی ئاسایی بە هۆی هاو وڵایەتی بوون، هاوزمان بوون، پێوەندیی نزیکتریان لەگەڵ یەک دەبێت، بۆ ناوچەکانی تری ئێرانیش هەر وا بوو، بۆ گەیلانییەکان، خۆزستانییەکان، ئازەرییەکان و ئەوانی تریش هەر وا بوو. دەمەوێت ئەوە بڵێم، ئەو نزیکایەتییە ڕیشەی لە کوردایەتیی سیاسی دا نەبوو، چونکە هاوڕێیانمان هەر لە سەرەتاوە بیرۆکەی پێکهێنانی ڕێکخراوێکی کۆمۆنیستییان هەبوو، قسە

و باسەکانیان، کە لە ئاکامیدا کۆمەڵەی لێ لەدایکبوو، ئـەو توێژینەوانـە بـوون، کە لە ئاسـتی دنیـادا لە ناو بزووتنەوەی چەپ لە گۆڕێدا بوون.

باسـی کێشـەی نێـوان سـۆڤیەت و چیـن، ڕێبازی شۆڕشـگێڕانی کوبـا و ئەمریکای لاتین و کێشـەکانی تـری کۆمۆنیـزم و توێژینەوەکانی تـر، لە ئاکامی ئەو قسـەو باسـانەدایە، کـە بـەوە دەگـەن، کـە پێویسـتە بـە شـێوەی ڕێکخـراو کار بکـەن. ئەوە تەنیـا ئێمەش نەبووین، بەڵکوو هەموو چەپەکانی ئێران، بە نزیکەیی هەموو ڕێکخراوە سیاسییەکان و چەپی ئێران، جگە لە حیزبی تودە، کە کۆنتر بوو، هەمووی لەو سەردەمەدا پێکهاتـن. گرینگتریـن باسـەکان لـە دەوروبـەری سـتراتیژی شۆڕشـی ئێـران دەهـات و دەچـوو، واتە وەڵامـی ئـەو پرسـیارەی کە ڕێگـەی بە سـەرکەوتن گەیاندنـی ئەو شۆڕشـە کامەیە؟ ڕێکخـراوی (چریکە فیدائییـەکان)، کـە هەر لەو سـاڵانەدا پێکهاتن، ڕێبازی خەباتـی چەکداریـی پارتیزانیـان گرتەبـەر، ڕێبـازی کۆمەڵە کاری سیاسـیی ڕێکخـراو لە ناو کرێکاران لە شـار و خەڵکـی زەحمەتکێش لە دێهـات دیاریکرابوو. لـە کۆتاییدا، خەباتـی چەکداریی جەماوەری لە دێهات و ڕزگار کردنـی شـارەکان. هـەر وەکـوو باسـم کرد ئەلگۆی شۆڕشی (چین)مان لە بەرچاو بوو.

*** ئەمە لە سـاڵی (1969-1970) بوو؟ ناوەکانی دەستەی دامەزرێنەر کامانەن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەڵێ هەمووی لەو سەردەمەدا، لە سـاڵانی (1967–1968) پێکدێـن، ئەو کەسـانەی، کە دەتوانین وەکوو دەستەی دامەزرێنەری کۆمەڵە ناویان بەرین ئەمانەن: فوئاد مستەفا سوڵتانی، حەمە حوسێن کەریمـی، عەبدوڵـڵای موهتـەدی، سـدیق کەمانگـەر، سـاعید وەتەندۆست، موسـلیح شێخولئیسلامی، فاتیح شێخولئیسلامی، شوعەیب زەکەریایی، یەدێ بیگلەری، ئیـرەج فەرزاد و حوسـێن مورادبەیگی، هەڵبەت دیارە هەموویـان بـە قـەدەر یـەک ڕۆڵیـان نەبـووە و کاک فوئـاد ڕۆڵـی سـەرەکی هەبـووە لـە کۆکردنەوەیـان، کەسانێکیشـیان هـەر زۆر زوو لـە جووڵانەوەکـە دادەبڕێن، کە ئەوەش لە مێژووی سـەرەتای پێکهاتنی کۆمەڵەدا جێگەی مشتومڕێکی زۆرە.

*** بـەس لـەو ماوەیـەدا، (1969-1979) ئێـوە ئاگاداری ڕووداوەکانـی تری خۆرهەڵاتی کوردسـتان بـوون؟ حیزبی دیموکرات لە شـاری بەغداد خۆی ڕێکدەخاتەوە و قاسـملوو دەبێتە سکرتێر، ئایا هیچ پێوەندییەکتان هەبوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: ئێمە هیـچ پێوەندییەکمان لەگەڵ ئـەوان نەبـوو، بـەڵام لـە کوردسـتان لەگـەڵ ئـەو

دیموکراتانـەی کـە گەڕابوونـەوە بۆ ئێـران و یان لە زینـدان ئـازاد ببوون یـان لێبووردنیـان وەرگرتبوو، وەک کەسایەتی لە ناو کۆمەڵگەدا دەژیان پێوەندیمان هەبـوو، بـەڵام وەکـوو حیـزب نەخێـر، هەروەهـا لـە تـاران هاوڕێیانـی ئێمـە لـە گـەڵ کەسـانێک، کـە لـە ڕێبازی حیزبی دیموکرات نزیک بوون یان لایەنگری بزووتنـەوەی کوردسـتانی عێراق بوون، کە سـاڵانی دواتـر ژمارەکیـان پێـی پەیوەسـت بـوون، پێوەندیی ئاسـاییيان هەبـوو، بـەڵام نەچووە ئاسـتی پێوەندیی حیزبایەتییەوە.

*** لە ماوەی کۆتاییی حەفتاکاندا، ئێوە لە سـەردەمی شۆڕشـی گەلانـی ئێـران چ ڕۆڵێکتـان هەبـوو؟ حیزبـی دیموکـرات دەڵێـت: «بەشداریی شۆڕشیان کردوە لە ڕێگەی ڕێکخستن و لایەنگرانیان»؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: واقیعییـەت ئەوەیـە، شۆڕشـی (1979) لە ئێران بە ئیرادەی هیچ حیزبێکی سیاسـی لـە ئێـران ڕووینـەدا، بەڵکـوو بارودۆخێکـی بابەتـی پێکهاتبـوو، ڕژێـم تووشـی قەیرانێکی سیاسـی ببوو، شـپرزە بـوو، بـڕوای بـە خـۆی لـە دەسـت دابـوو، هـاوکات قەیرانێکـی کۆمەڵایەتـی سـەریهەڵدا بـوو، خەڵکـی ناڕازی بوو، ئەو دەسـەڵاتەیان نەدەویسـت، حیزبە سیاسـییەکانی ئۆپۆزسـیۆنی شا، خومەینی و

ئیسـلامییەکانیش هاتنە ناو جەرگەی ئەم کێشـانەوە، لـەو نێوەنـدەدا، ئیسـلامییەکان بەهێزتـر بـوون لـە چـاو هێزەکانـی تـر، ڕێکخراوتـر بـوون، پێکهاتـەی مەزهەبـی شـیعە ئـەو توانایـەی پێدابـوون، کـە بـە کـردەوە وەکـوو حیزبێـک هەڵسـوکەوت بکـەن. لـە سەردەمی حوکوومەتی قاجارەکاندا، وەکوو دەوڵەت لـە نـاو دەوڵەت دا بـوون، دادگا نەبوو، کێشـەی ناو خەڵـک لـە ڕێگەی ئەوانەوە چارەسـەر دەکـرا، ناوی منداڵان لە پشتی قورئان و یان گوڵستان و بوستانی سـەعدی و دیوانـی حافـز، کـە لە زۆربـەی ماڵەکاندا هەبـوو، لـە لایـەن ئەوانـەوە تۆمار دەکـرا. پارەیەک، کـە مەرجەعیەتی شـیعە کـۆی دەکـردەوە و دواجار سـەرفی بینا کـردن و ئاوەدانکردنەوەی مزگەوت و ئیمامزادەکانی دەکرد و مافی مەلاکانی، بە تایبەت لە مانگەکانـی ڕەمـەزان و موحـەڕەم لـەو پارەیە دابین دەکرا، مەوقوفاتێکی زۆر لە موڵک و ماڵ و زەویوزار لـە ژێر دەسـتیان دابوو، ئەوان لە ڕاسـتیدا حیزبێکی بەهێزی ڕانەگەیەنراو بوون، هەموو ئەوانە بووبوونە هۆی ئەوەی، کە ڕەوتی مەزهەبی بە ڕێکخراوی و بە ئامادەییـی زۆرترەوە لە چاو ڕەوتەکانی تر پێ بنێتە سەردەمی شۆڕشی (1979)وە.

*** خومەینی و ڕەوتی ئایینی لە کوردستان هەژموونیان نەبوو، کۆمەڵە و دیموکرات هەر کامەیان چ ڕۆڵێکیان هەبوو؟ چەندە توانیان لەو جیاوازییەی کە لە نێوان کوردستان و باقی شوێنەکانی تری ئێران هەبوو، کەڵک وەربگرن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە ڕاستیدا، نە حیزبی دیموکرات و نە ئێمەش و نە هیچ کەسی تر، ڕۆڵێکی چارەنووسسازی لە خولقاندنی قەیرانی سیاسیدا نەبوو، بەڵام کاتێک قەیرانەکە تەقییەوە، ئێمە زۆر لە حیزبی دیموکرات، ڕێکخراوی نهێنیمان زیاتر بوو، بۆیە ئێمە زووتر لە حیزبی دیموکرات، بە تایبەت لە باشووری کوردستان (مەبەستی باشووری خۆرهەڵاتی کوردستانە) خەڵکمان لە دەور کۆبووەوە، زۆربەی هەرە زۆری کادرەکانی حیزبی دیموکرات ئەوانە بوون، کە لە دەرەوەی وڵاتەوە گەڕابوونەوە، ئەو کات ڕژێمی شا زۆر لاواز بووبوو و لە مانگەکانی کۆتاییی تەمەنیدا بوو.

دیارە کۆمەڵە، بە هۆی ڕێبازی سیاسی و هەڵوێستی چینایەتیی خۆی نەیدەتوانی وەڵامدەرەوەی هەموو ئاوات و ئارەزووەکانی جەماوەری ڕاپەڕیو بێت، ئاساییە، کە حیزبی دیموکرات جەماوەرێکی دیاریکراو لە خەڵکی محافەزکاری ناو کۆمەڵ لە دەوری خۆی کۆبکاتەوە. یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی

سـەردەمی ئەزمەی شۆڕشگێڕانە لە کۆمەڵدا ئەوەیە، کـە کـەس بێتەفـاوەت و بێلایـەن نامێنێتـەوە، هـەر کەسـە بژاردەی خۆی هەیـە و بڕیاری خۆی دەدات. ئـەوە بـوو، کە بەشـێک لـە کۆمەڵـگای کوردسـتانی بـەرەو حیزبـی دیموکراتـی کورسـتانی ئێـران چوو، سـێ جەمسـەری سـەرەکیی کۆمەڵە و دیموکرات و مامۆسـتا شـێخ عیزەدین شـکڵیان گرت، کە مامۆستا بـە کـردەوە بە هۆی هەڵوێسـتی ڕادیکاڵیـی دەکەوتە بـەرەی کۆمەڵـەوە، بەڵام بە بڕوای من لە سـەرەتای شۆڕشـدا، ئـەوە حیزبی دیموکرات نییـە، کە هەوێنی خەباتـی جەماوەرییە، بەڵکوو ئەوە کۆمەڵەیە، کە ئەو ڕۆڵە دەبینێت و هاندەرە بۆ ڕاپەرین.

*** هـەر لە سـاڵی (1979)دا، ئێـوە خۆتـان ڕێک دەخەنەوە، خۆتـان نـاو دەنێن (کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران)، ئەوە چۆن بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: پێش ئەوەی ڕژێمی شا بڕوخێت، کـە قەیرانەکـە قـووڵ بـووەوە، دەرگای زیندانـەکان شـکا و کادرەکانی ئێمە لەگەڵ شـەپۆلی شـۆڕش لە زیندان ئازادبوون. ئەوە بوو، کە خێرا کۆنگرەیەکمان بەسـت، لەو کۆنگرەیەدا بڕیار درا بە گەرموگوڕی و بـە هەمـوو تواناوە لەو شۆڕشـەدا بەشـداری بکەین

و بـه خێراییی هـەوڵ بدەیـن خەبات لە کوردسـتان لـە خەباتـی سـەرانسـەری دوا نەکەوێـت. وتمـان ئەوەی، کە شۆڕشـی دژ بە ڕژێمی شـا بە پێی پلان و سـتراتیژی ئێمـە ڕێنەکەوتـوە، نابـێ ڕێگـر بێت لە هەوڵدان بۆ ڕێبەری کردن و بە سەرکەوتن گەیاندنی لـە بارودۆخـی نوێدا. لە ڕاسـتیدا، خەڵکـی دێهات بە پارێـزەوە جووڵەیـان دەکـرد، ئەوان نیگـەران بوون ئەو زەوییانەی، کە شـا بە پێی ڕیفۆرمی چاکسـازیی زەوی دابەشـی کردبوو لێیان بسـەنینەوە. کۆنگرەی یـەک نەیتوانیـی تـەواوی ئـەو پرسـیارە تازانەی، کە هاتبوونـە گۆڕێ وەڵام بداتەوە، بەڵام گوتی (قسـەی کێیـە؟) ئێمە، کە شۆڕشـگێڕین، لەوەها سـەردەمێکدا بین، نابێ چاوەڕێ بین، تا هەموو قسەوباسـەکانمان بـە ئەنجام دەگات، تیۆرییەکانمان لە جەرگی خەباتی شۆڕشـگێڕانەدا بـە دەسـت دێنیـن و ئێسـتا کاتـی دواکەوتـن و چـاوەڕێ بوون نییە، کاتـی خوێندنەوە و لێکۆڵینـەوە و سـاغ بوونەوە نییە، کاتی بەشـداری کردنـە لـە شـۆڕش دا. هـەر بەوەنـدە وشـیارییە سیاسـییەی کـە هەمانە، هەر بەوەندە تێگەییشـتنەی، کە لەو کاتەدا پەیدامان کردوە، پێویسـتە لە واقیعەکە دوا نەکەوین. هـەر بۆیـە دوای کونگرە بـە خێراییی

کادیـرەکان هەمـوو بڵاوبوونـەوە بۆ شـوێنەکان، بۆ ئەوەی کە سەرکردایەتیی ئەو جووڵانەوانە بکەن، کە لە کوردستان کەوتبووە ڕێ.

*** ئەو کاتە کۆمیتەی ناوەندی و سکرتێرتان هەبوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: کۆمیتـەی ناوەندیمـان هەبـوو، بـەڵام سـکرتێرمان نەبوو. لە واقیعدا، ئەو سـەردەمە بـە فەرمیی سـکرتێرمان نەبوو، بەڵام بە شـێوەیەکی کـرداری (کاک فوئـاد) ئـەو ڕۆڵـەی هەبـوو، بـە بـێ ئـەوەی هەڵیبژێریـن، کاک فوئاد زۆر زوو، نەک هەر لـە نـاو خۆماندا، بەڵکوو لە کۆمەڵـدا ڕۆڵێکی گرینگی پەیداکـرد، هـەر زوو بـوو بـە کەسـایەتییەکی بـە ناوبانگ، ئەوەش هۆکاری خۆی هەبوو، لە ماوەیەکی کورتـدا، کاک فوئاد لـە (11) مانگ دوای ئازادبوونی لـە زینـدان بوو بـە یەکێک لە ڕابەرانـی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانی کوردستان.

*** ئێوە هێزی پێشـمەرگەتـان دروستکرد، پێویستیی پێکهێنانی ئـەو هێـزە چی بوو؟ بۆچی دەسـتتان بۆ چـەک برد؟ بۆچی خەباتی چەکداریتان دەستپێکرد؟ هێزی پێشمەرگەی ئێوە چۆن دروستکرا؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: بۆ وەڵامی ئەو پرسـیارە، دەبێ بگەڕێینـەوە بـۆ چۆنێتیـی دەسـتپێکردن و ئەنجامـی

ڕاپەڕینی (1978)ی ئێران لە دژی ڕژێمی پاشایەتی. لە مانگەکانی سەرەتای ساڵی (1979) هاوسەنگییەک هەبـوو لـە نێـوان ڕەوتی ئیسـلامی و ڕەوتە چەپ و سیکۆلارەکانی دژ بە ڕژێمی پاشایەتی. لە سەرەتاوە، هەم ڕێکخراوە چەپەکان، هەم بزووتنەوەی کرێکاری، هەم هێزی سیکۆلار و پێشکەوتنخواز، بەشێکی فراوان و کاریگەریـان لەو ڕاپەرینەیان پێک دەهێنا، بەڵام بە هـۆی پەرشـوبڵاویی ئوپۆزسـیۆنی غەیرە ئیسـلامی و نەبوونـی بەرەیەکـی یەکگرتـوو و ڕێبەرایەتییەکی ناسـراو و جێکەوتـوو، بـە هـۆی پەرشـوبڵاو بوون، بـە تایبـەت هێـزی چـەپ، لـە ناوەڕاسـتی مانگەکانی سـاڵی (1978) بـەولاوە هاوسـەنگی وردە وردە بە قازانجی ڕەوتی ئیسلامی گۆڕدرا و ڕەوتی ئیسلامی ڕێبەریـی خـۆی بە سـەر بزووتنـەوەی دژی ڕژێمی پاشـایەتیدا مسـۆگەر کرد. ئێمە وەک هێزێکی چەپ، کە چالاکیی سەرەکیمان لە کوردستان بوو، هەوڵمان دەدا، کـە خەباتـی خەڵکـی کوردسـتان لـە خەباتـی سەرانسەری خەڵکی ئێران دوا نەکەوێت. لەو کاتەوە بـوو، کـە نیگەرانییـەکان هـەم بۆ ئێمـە و هەمیش بۆ خەڵکی کوردستان بەرە بەرە زیادی کرد. بەلامانەوە مسۆگەر بوو، کە ئەو خەباتە سەرئەنجام ڕووخانی

ڕژێمـی شـای لـێ دەکەوێتـەوە، دوای ئـەوە چ پێش دەهـات، ئـەوە نیگەرانییەکـی جـدی بـوو. لێرەدایـە، کـە ڕێبـەری کۆمەڵـە بیـر لـە تەداروکـی چۆنێتیـی ڕووبەڕووبونەوە لەگەڵ ئاکامە نەخوازراوەکانی ئەو ڕاپەرینـەی کـە کەوتبـووە ڕێ، دەکاتـەوە. بیرۆکەی پێکهێنانـی هێـزی چەکدار لە کوردسـتان بـۆ ئێمە، لە بنەڕەتدا، لەو هەڵسـەنگاندنەوە سـەرچاوەی دەگرت، کە بۆ داهاتووی ئەو ڕاپەڕینە بوومان.

هێزی پێشـمەرگەی کۆمەڵە لە یەکگرتنەوەی چوار ڕەهەندی کەم و زۆر جیاواز پێکهات. ڕەهەندی یەکەم؛ بیرۆکـەی «پێکهێنانـی باسـکی چەکـدار بـۆ حیزبـی سیاسـی» بوو. بە پێی ئـەو بیرۆکەیە، ئێمە دەبووایە وەک ڕێکخراوێکی سیاسی بۆ بەرگری لە خۆمان و بۆ بەرەو پێشـبردنی سـتراتیژ و ئامانجمان چەکدار بین. لە پێناوی ئەوەدا بوو ئێمە بڕیارماندا، کە دوو فێرگەی پێشـمەرگایەتی لە باکوور و لە باشووری کوردستان بخەینـە ڕێ. یەکێکیـان لـە ناوچـەی سەردەشـت بوو لـە شـوێنێک بە نـاوی «گۆڕەمەڕ» و ئـەوی تریان لە ناوچەی مەریوان. لە سەرەتاوە، دوو کادری لێهاتووی کۆمۆنیسـت، کـە لـە فەلەسـتین دەورەیـان دیبـوو و ئەندامـی ڕێکخراوی «وەحدەتی کۆمۆنیسـتی» بوون،

(فەرەیدوون و ئەبو شاهین ناسراو بە فوئاد عەرەب) لە دانانی ئەو دوو ناوەندەدا یارمەتیدەرمان بوون. ئەرکی ئەو دوو بنکەیە ڕاهێنانی کادر بوو بۆ پێشمەرگایەتی، هـاوکات یەکێتیی نیشـمانیی کوردسـتانیش لـە ناویدا «کۆمەڵـەی ڕەنجدەرانـی کوردسـتان» هەبـوو، کـە خـۆی لـە ئێمـە بـە نزیـک دەزانـی، بـە ناردنـی کادر یارمەتییـان دایـن و لـە ئەزموونی ئەوانیـش کەڵکمان وەرگـرت. دوای ئەوەی ئـەم کادرانە پەروەردە بوون و ئامـادە بـوون، ئەمانەمـان بـە خێراییی نـاردەوە بۆ ناوچـەکان و هـەر کام لـەو هاوڕێیانـە دەچوونـەوە بـۆ ناوچەکـەی خۆیـان و دەبوونە هەوێنـی پێکهێنانی هێـزی چەکـدار لـە نـاو هاوڕێیانـی خۆمـان، وەکـوو ڕێکخراوێکـی سیاسـیی چەکـدار. ڕەهەنـدی دوەم؛ پێوەندیـی بەو نیگەرانییانەوە هەبـوو، کە ئەو کاتە، لە نـاو جووتیارانی کوردسـتاندا پەیدا ببوو، جووتیارانی کوردسـتان بـە هۆی ئـەوەی کە دەیانزانـی خومەینی ڕۆژێک لە ڕۆژان لە دژی دابەشکردنی زەوی لە لایەن ڕژێمـی شـاوە بـووە، ئەگەر بە دەسـەڵات بـگات، ئەم ڕیفۆرمە هەڵدەوەشـێنێتەوە. هەڵبەت تەنها نیگەرانیش نەبـوو، بەڵکـوو لـە ڕاسـتیدا ڕەوتـی ئیسـلامی ژێـر بـە ژێـر پێوەندیـی گرتبوو لەگـەڵ کۆمەڵێک لـە کۆنە

دەرەبەگەکان و لەگەڵ سـەرانی عەشـایەر و تەنانەت چەکداریشـی کردبـوون و ڕێکخراوێکیشـی بـە نـاوی «شـورای عەشـایەر» بـۆ پێکهێنابـوون. ئەمانیـش هەڕەشـەیان لـە جووتیاران دەکرد، کـە زەوییەکانتان لـێ دەسـتێنینەوە. ئـەم نیگەرانییـە بوو بـە هەوێنێکی بابەتـی بـۆ پێکهێنانـی «یەکێتیی جووتیـاران». یەکەم دەسـتەی جووتیـاران لـە ناوچـەی مەریـوان هـەر لە سـەر بنەمـای ئەم ئامادەییییـەی جووتیارانی هەژار لە دێهات و ڕۆڵێک، کە کۆمەڵە لە ڕێکخستنیاندا هەیبوو، دەسـتیان کـرد بـە جەولـەی چەکدارانـە. بـە شـوێن ئـەوەدا، ڕێکخراوی یەکێتیی جووتیاران لە ناوچەکانی سـەقز، دیوانـدەرە، سەردەشـت و شـوێنەکانی تریش پێکهاتن و هێزی چەکداری ئەم یەکێتییانەش دەستیان کرد بە جەولە کردن. دیارە پاشـماوەی دەرەبەگایەتی زۆر لاوازتـر لـەوە بـوو، کـە بتوانێـت بەرانبـەر بـەو تەوژمـە شۆڕشـگێڕانەیەی لـە کۆمەڵـدا پێکهاتبـوو و کۆمەڵـەش بەڕێـوەی دەبـرد، خۆڕاگری بـکات و زۆر زوو پاشەکشەیان پێ کرا و یەک دوو شەڕیان کرد و سەرئەنجام تێکشکان و لە هەموو کوردستان توانەوە (تەنهـا لـە مەهابـاد نەبێـت)، کـە کۆمـاری ئیسـلامی ڕێکیخستن و دواجار لە دژی بزووتنەوەی کوردستان

بە کاری هێنان. سـەرجەم ئەو هێزەش، کە لە دەوری یەکێتیی جووتیاران کۆبووبـووەوە، دوای هێرشـی ڕژیـم بۆ سـەر کوردسـتان بەشـی زۆری بـە کۆمەڵە پەیوەست بوون، ئەوەش بوو بە سەرچاوەیەکی تری هێزی پێشمەرگەی کۆمەڵە. ڕەهەندی سێیەم؛ پێوەندیی هەیە بە ئەزموونێک، کە ئێمە لە شاری سنە هەمانبوو، چونکە لە شـاری سـنە، هەم شورای شـارمان هەبوو (هەڵبژێـرراوی خەڵـک)، هـەم بنکـەی گەڕەکەکانمـان هەبـوو. بنکـەی گەڕەکـەکان، کـە کاروبـاری هەمـوو گەڕەکەکانیـان بەڕێـوە دەبرد لـە قۆناغێکدا کۆمەڵەش یارمەتیـی دابوون و چەکـدار بووبوون. تاکوو کاتێک، کە شـاری سـنە بە دەسـت هێزی پێشـمەرگەوە بوو، ئەوانـە ڕۆڵیان هەبوو، هەم لە ڕێکخسـتنی بەرگری و هەم لە بەڕێوەبردنی کاروباری ژیانی خەڵک.

کاتێـک هێـزی پێشـمەرگەی کۆمەڵـە لـە شـاری سـنە پاشەکشـەی کـرد، زۆربـەی ئـەو کەسـانەی، کـە لـە بنکەکانـدا بوون لەگـەڵ پێشـمەرگەکان هاتنە دەرەوە و بـوون بـە سـەرچاوەیەکی تـر، هـەر بـۆ پێکهێنانـی هێزی پێشـمەرگە و بەشـێکی تر لە هێزی پێشـمەرگەی کۆمەڵەیان پێکهێنـا. ڕەهەندی چوارەم؛ پێوەندیـی هەیـە بە سیاسـەتێک، کە کۆمەڵـە هەیبوو

لە سـەردەمی شۆڕشـی (1978) و دواجار لە سـاڵی (1979) بـۆ کۆکردنەوەی هەموو هێزە شۆڕشـگێڕە چەپـەکان، کـە ئەندامـی ئێمـە نەبـوون، کـەم و زۆر بۆچوونـی جیاوازیـان هەبـوو، بـەڵام سـەرجەمیان خۆیـان لـە چوارچێوەی جووڵانەوەی چەپدا پێناسـە دەکـرد، ئەوانەشـی، کـە لە نـاو «جەمعیەتـەکان» لە شـارەکانی کوردسـتاندا کۆبووبوونـەوە کۆمەڵێـک لـە تێکۆشـەرانی سیاسـیی چـەپ و سۆسیالیسـتیی شارەکانی کوردستان بوون، کە هاوڕێیانی کۆمەڵەش لە گەڵیان بووین. کاتێک کۆماری ئیسـلامی هێرشـی کـردە سـەر شـارەکانی کوردسـتان و شـارەکان بـەرە بـەرە گیرانەوە، ئـەم تێکۆشـەرانەش بوون بە سـەرچاوەیەکی تر بۆ پێکهێنانی هێزی پێشـمەرگەی کۆمەڵـە. سـەرجەم ئـەم چـوار ڕەهەنـدە بـوون، کە باسـکی چەکداری کۆمەڵەیـان پێکهێنـا. ئـەو هێـزە چەکدارەی، کە بـوو بە هەوێنی خۆڕاگـری بەرانبەر بە پەلاماری کۆماری ئیسـلامی بۆ سـەر کوردستان. پێویسـتە ئـەوەش بڵێـم؛ کە لـە دێهاتیـش جۆرێک لە ئامادەییی گشتی بۆ خۆڕاگری پەیدا بووبوو، کۆمەڵە هەوڵیـدا بـە ناوی هێزی بەرگری، ئـەو خەڵکەش، کە ئامادەییـان هەبوو لە ماڵی خۆیان بن، بەڵام چەکدار

بـن و چەکـی کۆمەڵەیان بە شـانەوە بێـت و لە کاتی پێویسـتدا بەرگـری بکـەن لـە ئاواییەکـەی خۆیـان، کۆبکاتـەوە، ئەوانیـش بـوون. لـە گـەڵ گیرانـەوەی ناوچە ئازادکـراوەکان ئەمانەش زۆربەیان تێکەڵاوی هێزی پێشمەرگە بوون و ڕێکخراوێک بە ناوی هێزی بەرگری بەردەوام نەبوو.

*** ئایـا بوونـی دوو هێـزی چەکـداری کۆمەڵـە و دیموکرات لە کوردستان هۆکارێک نەبوو بۆ شەڕی ناوخۆ لە کوردستان؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: دەیتوانـی وا نەبێـت؛ دەیتوانـی شـێوەیەک لـە هـاوکاری و هاوئاهانگـی لـە پێنـاوی بەرگریـی بەرانبـەر بـە هەڕەشـە و دواجار هێرشـی کۆمـاری ئیسـلامی لـە نێوانیانـدا هەبێـت، تاکـوو کاتێـک شـارەکانمان بە دەسـتەوە بـوو، جەماوەری خەڵـک بـە گەرموگوڕی لە مەیدانی خەباتی سیاسـی و جەماوەریدابـوون، هێـزی پێشـمەرگەی هەمـوو لایەنەکانیـش هەبـوون و شـەڕ و تێکهەڵچوونـی چەکدارانـەش ڕووی نـەدا، واتە جەمـاوەر ڕێگەی بە وەهـا تێکهەڵچـوون گەلێـک نەدەدا. بە بـڕوای من لە بنەڕەتـدا پاوانخوازیی حیزبی دیموکرات سـەچاوەی دەرگیرییەکان بوو...!!

*** ئاسایییە، کە حیزبی دیموکراتیش ئەوە ڕەت بکاتەوە و هۆکارەکەی بە شەڕی ئایدیۆلۆژی لە لایەن ئێوەوە بزانێ، ئاماژە بە نووسراوەیەکی کاک عەبدوڵڵا موهتەدی لە گۆڤاری کۆمۆنیستی ژمارە (15) دەکەن، ئیوە وەڵامتان چییە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەو وتارەی کە ئاماژەتان بۆ کرد، دوای ڕاگەیاندنی شەڕی سەرتاسەری لە لایەن حیزبی دیموکراتەوە نووسراوە، هەوڵدەدات ڕوونکردنەوەیەکی سیاسی و تیۆری بدات بۆ هۆکاری شەڕخوازیی حیزبی دیموکرات لە دژی کۆمەڵە، هۆکاری بەرپابوونی شەڕ نییە، خوێندنەوەیەکە بۆ هۆکاری شەڕ. سەرەڕای ئەوەی، کە بە هەڵە لێکدانەوەی بۆ کراوە، بەڵام ڕاستییەکی مێژوویی و حاشاهەڵنەگەر ئەوەیە، کە ئەو وتارە هەرگیز نەبووە بنەمای لێکدانەوەی ئێمە بۆ شەڕی کۆمەڵە و دیموکرات... پەسەندکراوەی فەرمیی ئەو کاتی کۆمیتەی ناوەندیی کۆمەڵە هەیە، کە ڕوونکردنەوەیەکی تری بۆ هۆکاری بەرپابوونی ئەو شەڕە هەیە.

*** وەک دەبینین، خومەینی دەیویست ڕیفراندۆمێک بکات لە سەر جۆری سیستەم لە ئێران، ئێوە بەشداریتان نەکرد؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەڵێ ئێمە ئەو شێوە پرسیارەی،

کـە بۆ ڕیفراندۆمەکـە دیاریکرابوو بە دیموکراتیکمان نە دەزانـی، خومەینی دامەزراندنـی حوکوومەتەکەی وەک «یەکەمیـن حوکوومەتـی ئیلاهـی» نـاو لـێ نـا و جەمـاوەری خەڵکـی ئێرانـی خسـتە بـەردەم ئـەم پرسیارەی خوارەوە:

«گۆڕینـی ڕژێمـی پێشـوو بە کۆماری ئیسـلامی، بەڵێ یان نا؟»، پرسیارەکە بە شێوەیەکی فریوکارانە بە جۆرێک کرابوو، کە ئەگەر کەسێک دەنگی نەیاری پێ دابووایە، بە واتای ئەوە دەبوو، گوایە لایەنگری ڕژێمی پێشـوە، تـۆڕی مـەلاکان و دەزگا ڕاگەیاندنەکانیـش، کـە بە دەسـت لایەنگرانـی خومەینییەوە بـوون، هەر ئـەم واتایەیـان بـڵاوە دەکـردەوە... ئـەم ڕیفراندۆمە لـە کـەش و هـەوای ئیحساسـی سـەرچاوەگرتوو لە ڕاپەڕین و ڕووخانی حوکوومەتی پاشایەتیدا بەڕێوە چوو، زۆربەی خەڵک شتێکی ئەوتۆیان لە ناوەڕۆکی کۆمـاری ئیسـلامی، کە دەنگیـان پێدابـوو، نەدەزانی، خومەینـی هـەر بـەم هۆیـەوە بـوو هەوڵـی دەدا ئەم ڕاپرسـییە بە خێرایی بەڕێوە بچێت، چونکە دەیزانی ئەگەر جەماوەری خەڵک دەرفەتیان هەبێت و بە چاوی کراوە سەبارەت بە ناوەڕۆکی حوکوومەتی ئیسلامی قـەزاوەت بکـەن، ئاکامـی ڕاپرسـییەکە بـەو جـۆرە

نەدەبـوو، کە ئـەو چاوەڕوانی دەکـرد. «ڕیفراندۆم» بـۆ دیاریکردنی ڕژێمی تـازە لە بارودۆخێکدا بەڕێوە چـوو، کـە ڕەوتی تازە بە دەسـەڵات گەیشـتوو، بە هەمـوو هێزیـەوە هەوڵـی دەدا نیشـانی بـدات، کە بە ڕوخانی حوکوومەتی شـا، شـوڕش کۆتایی هاتوە و سـەرکوتی نەیارانـی؛ واتە ئـەو هێزانەی کە لە ڕیزی پێشـەوەی خەبـات لـە دژی ڕژێمی شـادا گیانبازیان کردبوو دەستی پێ کرد.

هێرش بۆ سـەر خەڵکی شـاری سنە و بۆمبارانی ئـەم شـارە لـە نـەورۆزی سـاڵی (1978)دا، کـە ژمارەیەکـی زۆر لـە هاوڵاتییانـی ئـەو شـارەی تێـدا کـوژران و برینـدار بـوون، هێـرش بۆ سـەر ژنان و ڕێکخراوە کرێکارییەکان لە شـوێنە جۆراوجۆرەکانی ئێران بە مەبەسـتی بەرگرتن لە درێژەی شـۆڕش و کۆنترۆڵکردنی، دەسـتی پێکردبوو. لە سـەر بەستێنی ئاوا بارودۆخێک و بە کەڵک وەرگرتن لە ئێحساسات و شۆر و شەوقی خەڵک و کەش و هەوای شۆڕش، بە بیانوی ڕزگارکردنی وڵات لە بیلاتەکلیفی، خەڵکیان کێشایە پای سندوقەکانی دەنگدان، لە ڕاپرسی (12ی خاکەلێـوەی 1358)دا، شـکڵی حوکوومەتـی دواڕۆژ لـە خەڵک نەپرسـرا و شـێوەی پرسـیاری «کۆماری

ئیسـلامی، ئـەرێ یـان نـا؟» بـە جۆرێـک بـوو، کـە کۆمەڵانی خەڵک لە نێوان دەنگدان بە ڕژێمی پێشـوو یان ڕازی بوون بە ڕژێمێکی ئیسـلامی بە ناوەڕۆکی نادیارەوە دەبووایە یەکێکیان هەڵبژێرن.

بە هۆی ئەوە، کە خەڵک خۆیان ڕژێمی پێشوویان ڕووخانـد بـوو، بە ناچـار دەکەوتنـە حاڵەتێکەوە، کە بەرگەی سەوز، واتە ئەرێ بخەنە ناو سندوقەکانەوە. بـەردی بناغـەی تەقەلـوب (سـاختەکاری)، لـە شـانۆگەریی هەڵبژاردنی کۆماری ئیسـلامیدا هەر لە هەمان ڕۆژی (12)ی خاکەلێوەوە دانرا، بەڵام یەکێک لـە تایبەتمەندییەکانـی ئـەم ڕووداوە ئـەوە بـوو، کـە جەماوەری خەڵکی کوردسـتان هەر چەند وەک باقی خەڵکـی ئێران لە کەش و هەوایەکی شۆڕشـگێڕانە و ئیحساسـاتی سـەرچاوە گرتوو لـە ڕووخانی ڕژێمی پاشایەتیدا بوون، بەڵام بە هۆی هەوڵدانیان بۆ درێژە پێدانـی شـۆڕش تـا گەییشـتن بـە داواکارییەکانیـان، تێڕوانینیـان سـەبارەت بـە ناوەڕۆکـی ڕژێمـی نـوێ و ڕێبەرانـی دوور لـە خۆشـباوەڕی بـوو، بە تایبەت ڕووداوی خوێناویـی سـنە و کوشـتاری پادگانـی مەهابادیشـیان بـە سـەرهاتبوو، جەمـاوەری خەڵکی کوردسـتان لـەم ڕیفرندۆمـەدا، بەشـدارییان نەکـرد

و تەنانـەت لـە زۆربەی شـارەکانی کوردسـتان هیچ سندوقێکی دەنگدان دانەنرا.

*** باسی ڕووداوی خوێناویی سنەتان کرد، ئەوە چۆن بوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: مـن لە جێگەیەکی تـر بە وردی باسـی ڕووداوەکانـی ناسـراو بـە سـنەی خوێناویـم کردوە، لێرەدا بە کورتیی بۆ ئێوەشی باس دەکەم، هەر لە سەرەتای دەستپێکردنی خەباتی جەماوەری دژ بە ڕژێمی شـا، دوو مەیلی جیاواز لە ناو شـاری سنەدا بەرانبەر بە یەکتر شـکڵیان گـرت، یەکێکیان: مەیلێکی شۆڕشـگێڕانەی ڕادیکاڵ و چەپ بوو، کە لە بنەڕەتدا لـە ژێـر کاریگەریی کۆمەڵـە و ڕێکخـراوە چەپەکانی تـردا بـوو، ئـەوەی تریـان؛ ڕەوتێکـی موحافیزکاری مەزهەبی بوو، کە موفتی زادە ڕێبەرایەتی دەکرد.

دوای ڕاپەرینـی (22ی ڕێبەندانـی سـاڵی 1357) لە ناو شـاری سـنە چوار ناوەندی سیاسی و نیزامی پێکهاتـن. یەکـەم: «جەمعیەتـی دیفـاع لـە ئـازادی و ئینقلاب»، کە بە ڕێنوێنی کۆمەڵە پێکهاتبوو. دووهەم: «دەفتەری لایەنگرانی ڕێکخراوی چریکە فیداییەکانی خەڵـک». سـێهەم: «کۆمیتـەی ئیسـلامیی لایەنگـری موفتی زادە»، کە لە بینای ئۆستانداری دامەزرا بوو. چوارەم: «کۆمیتەی لایەنگری ئاخووندێکی شـیعە بە

ناوی سـەفدەری»؛ کە لە هەمان کاتدا سەرپەرشتیی ستادی لەشـکری (82)ی سنەشـی پێ سـپێررابوو، پشتیوانیی خومەینی لە پشت بوو.

کۆمەڵـەی بەرگـری لـە ئـازادی و شـۆڕش و دەفتـەری لایەنگرانی ڕێکخـراوی چریکە فیداییەکان، لە هاوکاریی نزیک لەگەڵ یەکتر دابوون و بە کردەوە و نـەک بە فەرمیـی وەکوو بەرەیەک کاریان دەکرد، کۆمیتـەی موفتـی زادە و سـەفدەریش لەگەڵ ئەوەدا، کـە جار و بار بە یەکـەوە نوێژی وەحدەتیان دەکرد، ڕۆژ لەگـەڵ ڕۆژ ڕکابەرایەتییـان توندتـر دەبووەوە. کێشمەکێشـی ئەم دوو لایەنە لە سەر دەسەڵات بوو، کە تێکهەڵچوونە خوێناوییەکانی نەورۆزی (1979)ی لێ کەوتەوە، هەڵگیرسـانی شـەڕ لـە نێوانی ئەم دوو لایەنە و بە تایبەت کوژرانی لاوێک لە لایەن کۆمیتەی سەفدەرییەوە خەڵکی سنەی تووڕە کرد.

خەڵـک دەیانزانـی، کـە سـەچاوەی سـەرەکیی نائەمنـی لـە نـاو شـاردا بوونـی ئـەو دوو کۆمیتەیە و پادگانـی شـارە، کـە لـە ژێـر چاودێریـی کومیتەی سەفدەری دابوو، ئەو ڕۆژە خەڵکی تووڕە بۆ بە دەست هێنانـی چـەک و بەرگری لـە خۆیان بـەرەو پادگانی ژاندەرمـەری، کـە لـە پـاڵ پادگانی ئەرتـەش بوو بە

ڕێکەوتن، ژاندەرمەری لە ژێر فشاری خەڵکدا تەسلیم بوو و چەکەکان کەوتنە دەست خەڵک، هاوکات لەگەڵ ئـەو ڕووداوە؛ ژمارەیەک چەکداری لایەنگری موفتی زادەش هێـرش دەبەنە سـەر کۆمیتەی سـەفدەری و دوای کوشتنی چەکدارەکانی ئەم بنکەیە کۆدەکەنەوە، ئەرتـەش بە فەرماندەییی سەرلەشـکر قەرەنی، کە لە خەڵکی شـاری سـنە و ڕاپەڕینەکەیان و لە هەبوونی هێـزی چـەپ و ڕادیکاڵ لەو شـارە تـوڕە و نیگەران بـوون، بـە تۆپباران لە پادگانەوە و بە تەقە لە ڕێگای هێلیکۆپتـەر شـاریان دایـە بەر هێـرش. (200) کەس لـەم ڕووداوەدا گیانیـان بەخـت کرد، ئـەوەش یەکەم دیاری ڕژێمی تازە بە دەسـەڵات گەییشـتوو بوو بۆ خەڵکی کوردستان.

*** لەو ماوەیەدا پێوەندیی ئێوە و حیزبی دیموکرات چۆن بوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: پێوەندییـەکان ئاسـایی بـوون، لەگەڵ حیزبی دیموکرات و مامۆسـتا شـێخ عیزەدین و ڕێکخـراوی چریکـە فیداییـەکان لـە چوارچێـوەی «هەیئەتـی نوینەرایەتیـی گەلـی کـورد»دا، هــەم بـۆ بەڕێوەبردنی کاروباری کوردستان و هەم بۆ وتووێژ لەگـەڵ دەوڵەتی ناوەندیدا، هـاوکاری و هاوئاهەنگیی باشمان هەبوو.

*** بەس لەو ماوەیەدا کۆماری ئیسلامیی ئێران هێرش دەکاتە سەر کوردستان، ڕۆڵی کۆمەڵە چی بوو لە شەڕی سێ مانگەدا؟ ئایا لە ڕووداوەکاندا هەماهەنگی هەبوو لەگەڵ حیزبی دیموکرات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە جەریانی شەڕی بەرگریی ئەو کاتەدا، هاوئاهەنگی لاواز بوو، هەر کەسە بە هێزی چەکداری خۆی بڕیاری بەرەنگاریدا، بەڵام لەم ڕووەوە کێشەیەکی ئەوتۆ ڕوویندا.

*** کۆمەڵە زیاتر لە کوێ بەرەنگاریی دەکرد؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەرگریی ئەو دەورەیە، کە بە شەڕی سێ مانگە ناسراوە، بە پێچەوانەی دەورەی دواتر چووە دەرەوەی شارەکان، لە دێهاتەکان، لە میحوەری نێوان شارەکان، لە شوێنە شاخاوییەکانی سەرسنوورەکان، کە دەکەوتە ناوچەکانی بانە، سەردەشت و پیرانشار، ئەمانە شەڕی توندیان تێدا کرا و کۆماری ئیسلامیی ناچار کرد، کە ئاگربەست قەبووڵ بکات و بێتە بەردەم وتوێژ لەگەڵ نوێنەرانی گەلی کورد.

*** ئایا ئەوە یەکەم جار بوو، کە لە نێوان کۆماری ئیسلامی و لایەنە کوردییەکان وتووێژ دەکرا؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: پێش شەڕی سێ مانگە دوو جاری تر، دانیشتن لەگەڵ نوێنەرانی کۆماری

ئیسلامی کرابوو، جاری یەکەم لە شاری سنە بوو، کە ئەنجامەکەی بریتی بوو لە ڕاگەیاندنی ئاگربەست و کۆتایی هێنان بە تۆپبارانی شار لە لایەن پادگانەوە، هەروەها ڕێککەوتن لە سەر ئەوەی، کە شوورایەکی هەڵبژاردەی خەڵک کاروباری شار بەڕێوەبەرێت.

* **پرسیار ئەندامەکانی ئەو هەیئەتە لە لایەنی کۆماری ئیسلامی و لە لایەنی کوردییەوە کێ بوون؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەندامانی هەیئەتی ڕژێم لە وتووێژەکانی شاری سنەدا بریتی بوون لە «تاڵەقانی»، وەکوو سەرۆکی هەیئەتەکە و «ڕەفسەنجانی»، «خامەنەیی»، سەدری حاجی سەید جەوادی»، «عێزەتوڵڵای سەحابی»، «سادق قوتب زادە»، «ئەبۆلحەسەن بەنی سەدر»، «داریوش فروهەر،». ئەندامانی هەیئەتی خەڵکی کوردیش بریتی بوون لە: «مامۆستا شێخ عێزەدین حوسێنی»،»دکتور جەعفەر شەفیعی»، «ئەحمەد موفتی زادە»، «بێهرۆز سولێمانی»، «سەدیق کەمانگەر»، «شوعەیب زەکەریایی»، «فوئاد مستەفا سوڵتانی»، «یەحیا سادق وەزیری»، «مەلامحەمەد رەبیعی»، « شێخ جەلالی حوسێنی»، «یوسف ئەردەڵان»، «عەبدوڵڵا حەسەن زادە» و «غەنی بلووریان».

*** دانیشتنی جاری دووەم چۆن بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: جاری دووەم پێش کۆچی شاری مەریوان لە نێوان کاک فوئاد مستەفا سوڵتانی و مستەفا چەمران لە سەرکردە سەربازییەکانی ڕژێم بەڕێوە چوو، بۆ ئەوەی سوپای پاسداران لە شاری مەریوان بچێتە دەرێ، ئەو گفتوگۆیە بێ ئاکام بوو، کۆچی مێژوویی خەڵکی شاری مەریوانی لێ کەوتەوە.

*** دوایین خولی گفتوگۆکان چۆن ڕێکخرا؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: دوای (3) مانگ شەڕ، کۆماری ئیسلامی لێدانی قورسی خوارد و ناچار بوو لە زۆربەی شوێنەکان پاشەکشە بکات، لەو کاتەدا هەوڵێکی ناوبژیوانی لە لایەن مام جەلالەوە دەستی پێکرد، مام جەلال چەند نامەیەکی بۆ بەرپرسانی کۆماری ئیسلامی نارد بۆ تاران، کۆماری ئیسلامی وەڵامی موسبەتی بە نامەکەی مام جەلال دایەوە و ڕۆژی (6ی مانگی ڕەزبەری ساڵی 1358)، هەیئەتێکی بە سەرپەرشتی (داریوشی فروهەر) ناردە ناوچەی سەردەشت بۆ دانیشتن لەگەڵ مام جەلال، ئەم هەیئەتە لە ئاوایی «نشکۆڵان» چاوی بە مام جەلال کەوت، مام جەلال داخوازییەکانی لایەنی کوردی پێ

ڕاگەیاندبـوون، کـە کۆمەڵێک خواسـتی بەپەلە بوون، وەکوو ئاگر بەسـت، ئازادکردنـی گیراوەکان، چوونە دەرەوەی پاسـدار و ئەرتەشـییەکان لـە شـارەکان. هەیئەتـی دەوڵـەت بـەم داواکارییانـەوە گەڕانەوە بۆ تـاران، ڕۆژی (18ی مانگـی ڕەزبـەری 1358) بـۆ جارێکی تر هەیئەتی دەوڵەت هاتنەوە بۆ کوردستان، دانیشـتن لـە ئاواییـی «بنـی خەلـەف» و دواجـار لە (بێوران) دەستی پێکرد.

* **نوێنەرانی هەر دوولایەن کێ بوون؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: نوێنەرانی ڕژێم بریتی بوون لە: داریوش فروهەر، دانشوەر، فەرماندەی ژاندەرمەری، سـەرتیپ ئـازەری، فەرماندەی هێـزی زەمینی ئێران و دوو کەسـی نەناسـراوی تەمەن نزیک (25 سـاڵ)، لایەنـی کـوردی بریتـی بـوون لـە: مامۆسـتا شـێخ عێزەدینی حوسێنی، فاتح شێخول ئیسلامی، سەلاحی موهتـەدی، عەبدوڵلای موهتـەدی، ئیبراهیم عەلیزادە، محەممـەد ئەمیـن شـێخانی. حیزبـی دیموکـرات لەم کۆبوونەوەیە بەشـداریی نەکـرد و هەوڵیدابوو خۆی لە شوێنێکی جیاواز لەگەڵیان دابنێشت، پێویستە ئەوە بڵێـم، کـە ئێمە بـە ناوبژیوانیی یەکێتـی ڕازی بووین، بـەڵام حیزبـی دیموکـرات لـە ڕاسـتیدا ڕازی نەبوو،

هەوڵی دەدا خۆی بە جیاواز و ڕاستەوخۆ وتوویژ بکات، ئەم وتوویژانە هیچ ڕاگەیاندنێکی فەرمیی دوولایەنەی لێ نەکەوتەوە، بەڵام لە ڕۆژی (29ی ڕەزبەری 1358) کۆماری ئیسلامی بە بێ ئەوەی ئاماژە بە کۆبوونەوەکان بکات ئاگربەستی ڕاگەیاند.

*** هەیئەتی نوێنەرایەتیی گەلی کورد چۆن پێک هات و کۆمەڵە چ ڕۆڵێکی تێدا هەبوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: پێکهاتنی ئەو هەیئەتە دەگەڕێتەوە بۆ دوای شەڕی سێ مانگە، کاتێک، کە سەرەتاکانی شکست و پاشەکشەی هێزەکانی ڕژێم ئاشکرا بوون، پاش ئەوەی کە بە شێوەیەکی نا فەرمی ئاگربەست لە ئاکامی دانیشتنەکانی (نشکۆلان، بنێ خەلەف و بێوران) لە هەر دوو لاوە قەبووڵ کرا، ڕژێم خۆی لە ڕادیۆی تارانەوە ئاگربەستی ڕاگەیاند، چەند کۆبوونەوەیەک لە نێوان مامۆستا شێخ عیزەدین و ئەندامانی دەفتەرەکەی و کۆمەڵە و چریکەی فیدایی، حیزبی دیموکرات بۆ درێژەی گفتوگۆکان بەڕێوە چوو. لەم کۆبوونەوانەدا، حیزبی دیموکرات داوای ئەوەی دەکرد، کە سەرۆکایەتیی هەیئەتەکەی پێ بدرێت، کۆمەڵەش داوای مافی یەکسانیی بۆ هەموو ئەندامانی هەیئەتەکە دەکرد و مامۆستا

شێخ عێزەدینی وەکوو سەرۆکی هەیئەت قەبووڵ بوو. مشتومڕێکی زۆر لە سەر ئەو بابەتە کرا...!!
سەرئەنجام ڕێبەری کۆمەڵە لە سەر ئەوە ساغ بووە، کە بۆ پاراستنی بەرژەوەندیی گشتی و لە پێناوی ئەوەدا، کە خەڵکی کورد بەرانبەر بە دەوڵەتی ناوەندی و یەکدەست و یەکپارچە دەرکەوێت، فورمولەیەکی ناوەندی، کە لە لایەن دەفتەری مامۆستاوە پیشنیار کرابوو، وەکوو سازشێکی دیاریکراو قەبووڵ کرد، کە بریتی بوو لەوەی کە مامۆستا سەرۆکی هەیئەتەکە بێت، حیزبی دیموکرات وتەبێژ بێت و بە ناوی هەیئەتەوە لێدوانی فەرمی بدات و کۆمەڵە و ڕێکخراوی چریکە فیداییەکانیش ئەندام بن، بەڵام لە ڕاستیدا کاری هەیئەتی نوێنەرایەتی لە وتوویژ لەگەڵ نوێنەرانی دەوڵەت واوەتر بوو، ئەم ناوەندە لە هەمان کاتدا، باڵاترین ناوەندی بەڕێوەبردنی وڵات بوو، هاوئاهەنگیی نێوان هێزە سیاسییەکانی لە پێناوی پڕکردنەوەی بۆشاییی دەسەڵاتیش بە کردەوە دابین دەکرد.

*** هەیئەتەکە لە کێ و کێ پێکهاتبوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: هەیئەتی حیزبی دیموکرات (قاسملو، غەنی بلوریان، ئەحمەد قازی و عەزیز

ماملـێ) بـوون، دەفتەری مامۆسـتا (مامۆسـتا شـێخ عیزەدیـن خـۆی، فاتیـح شـێخ ئیسـلامی و کەریـم دانشیار)، هەیئەتی کۆمەڵە (دکتور جەعفەر شەفیعی، یوسـف ئـەردەڵان، عەبدولـڵا موهتـەدی، ئیبراهیـم عەلیزادە) و نوێنەری سازمانی چریکە فیداییەکانیش (حەمەدەمین شێخانی) بوو.

*** ئاکامی گفتوگۆکان بە چی گەییشت؟**

ئیبراهیـم عەلیزادە: ئەوەندەی، کە هەڵدەگەڕێتەوە بۆ وتوویـژ کردنـی فەرمیی ئەو هەیئەتە لەگەڵ هەیئەتی نوێنەرایەتیی گەلی کورد، تەنیا یەک کۆبوونەوەی (45) خولەکی لە یەکێک لە ژوورەکانی بینای فەرمانداریی مەهاباد لە نێوان ئەم هەیئەتە و نوێنەرانی دەوڵەتەوە بەڕێـوە چـوو. لـە ڕاسـتیدا، ئامانجـی ڕژێمـی ئێران ڕێککەوتـن نەبـوو، بەڵکـوو کڕینی کات بـوو بۆ دوو مەبەستی دیاری کراو، یەکێکیان دوو بەرەکی نانەوە لـە نـاو هێزە سیاسـییەکانی کوردسـتان و دوەمیان؛ خۆ سـازدان بۆ پەلامارێکی سەربازیی تر، بۆیە هەر جـارە و بیانوویەکیـان دەهێنـاوە و ئامـادە نەبـوون بـاس لە ناوەڕۆکـی داخوازییەکانی خەڵکی کورد، کە لە گەڵاڵەیەکی (26) مادەییدا ئامادەکرابوو، بکەن.

*** دەڵێن پێشتر ڕێککەوتن کرابوو، لە سەر ئەوەی، کە نەڵێن ئـەوە نوێنـەری فلان حیزب و فیسـار حیزبە، بەلام شـێخ عیزەدین لە کاتی ناساندنی هەیئەتەکە دەڵێ: «ئەمە نوێنەری کۆمەڵەیە، ئـەوە نوێنـەری چریکـی فیداییيە»، ئـەوە چۆن بـوو؟ دەڵێن ئەوە یەکێـک بـوو لە هۆکارەکانی ئەوەی، کە دەسـتەی دەوڵەت متمانەی نەمێنێ؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: ئـەوە بنەمـای نییە، یـەک هەفتە پێـش لـە میتینگێکی دەیان هەزار کەسـی لە شـاری مەهاباد، قاسملوو وەکوو وتەبێژی هەیئەت، پێکهاتەی هەیئەتـی نوێنەرایەتیـی (نمایندەگی) کوردی بە ناوی ڕێکخراوەکانەوە ڕاگەیاندبوو، لە ڕۆژنامەکانی ئێراندا بڵاو بووەوە، ئەوە دواجارە، کە حیزبی دیموکرات بۆ ئـەوەی پاسـاوێک بێنێتەوە لە دژی (شـێخ عیزەدین) و بـۆ ئـەوەی، کـە بۆچـی هەیئەتـی نوێنەرایەتیی بە جێهێشت، ئەو دیعایەی بڵاوکردەوە.

*** ئەنجامەکەی چی بوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: دانیشـتنی هەیئەتـی دەوڵەت و هەیئەتـی نوێنەرایەتیـی گەلی کورد بە فەرمیی (45) خولـەک زیاتـری نەکێشـا، هەیئەتی دەوڵـەت داوای پاوسی (پشوویەکی) کرد و ئیتر هەرگیز نەگەڕایەوە بـۆ نـاو کۆبوونەوەکـە، بـەلام نـە ئـەو ڕۆژە و نـە

ڕۆژانـی دواتـر بێکار دانەنیشـتن، دەسـتیان کرد بە پێوەنـدی گرتنی جیاجیـا لە گەڵ ئەم و ئەو، دواجار دەرکـەوت، کـە توانیویانـە حیزبـی دیموکـرات بـۆ گفتوگۆی جیاواز ڕازی بکەن، هەیئەتی نوێنەرایەتیی گەلی کورد گەڵاڵەیەکی لە (26) خاڵدا بۆ ڕێککەوتن پێشـکەش کردبوون، (سـارم خان سـادق وەزیری) ئەسـڵەکەی نووسـی، ئێمـەش تێبینیـی خۆمـان لـە سـەردا، حیزبـی دیموکراتیـش قەبووڵی کـرد، (26) مادەیـان دا بە هەیئەتی دەوڵـەت، حیزبی دیموکرات لەگەڵ ئەوەشدا، کە گەڵاڵەکەی واژۆ کرد بوو، وازی لـێ هێنا و خۆی پێشـنیارێکی لە (6) خاڵدا دابوو بە نوێنەرانی دەوڵەت و لە سـەر بنەمای ئەو (6) خاڵە بـە جیا لە هەیئەتـی نوێنەرایەتیی گەلی کورد چووە تاران بۆ گفتوگۆ، تا ئێرە دەوڵەت سـەرکەوتوو بوو لـە تێکدانـی یەکڕیزیـی لایەنـی کوردسـتانی، دیارە حیزبـی دیموکراتیـش لـەو لادانـەی دەسـتکەوتێکی نەبـوو، چونکـە ئامانجـی حوکوومـەت ڕێککەوتـن نەبـوو، بەڵکـوو لـە لایەکـەوە تێکدانـی یەکڕیـزی و یەکگرتوویی کوردسـتان و لە لایەکی ترەوە کڕینی کات بۆ خۆ سازدان بە مەبەستی هێرشێکی تر بوو، کە هەر واشی لێ هات...!!

*** ئێوە دواتر دەڵێن حیزبی دیموکرات سازشی کرد؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوان بە جیا لە هەیئەتی نوێنەرایەتیی گەلی کورد، گەڵاڵەیەکی جیاوازیان دا بە کۆماری ئیسلامی، کە بریتی بوو لە (6) خاڵ وەکوو بەدیلێک بۆ گەڵاڵەی هەیئەتی نوێنەرایەتیی گەلی کورد. گفتوگۆی جیاوازیان دەست پێکرد، کە هەڵبەت کۆماری ئیسلامی ئەوەشی قەبووڵ نەکرد.

*** یانی ئێوە حیزبی دیموکرات تاوانبار دەکەن بە تێکدانی هەیئەتەکە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوەی کە بە کردەوە ڕوویدا هەر ئەوە بوو، ڕژێم فرسەتی ئەوەی نەدا گفتوگۆی جیاواز لە گەڵ حیزبی دیموکراتیش زۆر بخایەنێ و سەر لە نوێ پەلاماری هێنایەوە سەر کوردستان.

*** پێش دەست پێکردنەوەی شەڕ، هەڵبژاردنی مەجلیسی خبرەگان (ئەنجوومەنی شارەزایان) دەکرێ، ئەوە چۆن بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئێمە بەشداریمان لە ئەنجوومەنی شارەزایان ڕەتکردەوە، بەڵام لە هەڵبژاردنی مەجلیسی شووڕادا بەشداریمان کرد، لە هەموو کوردستان ئێمە نوێنەرمان هەبوو، بەڵام کۆماری ئیسلامیی هەڵبژاردنەکانی باشووری کوردستانی

هەڵوەشاندەوە، واتە هەموو ئەو شوێنانەی کە دەیزانی نوێنەرانی ئیمە هەڵدەبژێررێن، هەڵیوەشاندەوە.

*** دوای هەڵوەشانەوەی هەیئەتی نوێنەرایەتی کورد، ئێوە پێوەندییەکانتان لەگەڵ حیزبی دیموکرات وردە وردە ئاڵۆز دەبێ و تووشی دەرگیری دەبن، بە ڕای بەڕێزتان هۆکارەکانی دروستبوونی ئەو کێشانە بۆچی دەگەڕێتەوە؟ یان نەدەکرا ئەو هەیئەت دروستکردنە ببێتە بناغەیەک بۆ هاوکاری و هەماهەنگی کردنی هاوبەش لە دواتردا؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەساسی کێشەی ئێمە و حیزبی دیموکرات، هەر لە سەرەتاوە ئەوە بوو، کە حیزبی دیموکرات کوردستانی بە پاوانی خۆی دەزانی، پێی وا بوو هەر چی حیزبی تر هەیە یان دەبێ بە کردەوە شوێنکەوتەی ئەو بن و لەبەرەی ئەودابن یان بەو پەیوەست بن، بەڵام واقیعیەتی کۆمەڵگای کوردستان گۆڕابوو، هاوسەنگیی هێز تێکچووبوو، بە داخەوە زۆری پێچوو تا حیزبی دیموکرات ئەو ڕاستییەی هەزم کرد.!!

بەڵام تا ئەو کاتەی خەڵک لە مەیداندا بوو، جەماوەر لە سەر شەقام بوو، کێشەکان توند نەدەبوونەوە، کێشەی ئێمە و حیزبی دیموکرات کاتێک چووە بواری چەکدارییەوە، کە شارەکان گیرانەوە و جەماوەری خەڵک لە مەیدانی خەباتی

ڕاستەوخۆ پاشەکشەیان پێ کرا، ئیتر کێشەکە بوو بە کێشەی دوو هێزی چەکدار لە بەرانبەر یەکتر، مێژووی واقیعی پێمان دەڵێت، کە کۆمەڵە مرونەتی پێویستی بۆ ئەو مەبەستە نیشانداوە و نکۆڵیی لە هاوکاری و هاوئاهەنگی نەکردوە.

*** باس لەوە دەکرێ، کە حیزبی دیموکرات ئێوە بەوە تاوانبار دەکات، کە کۆمەڵە کاتی خۆی نامیلکەیەکی بڵاوکردوەتەوە، کە حیزبی دیموکرات بە نوێنەری بۆرژواز و خۆیان بە نوێنەری چینی کرێکار لە قەڵەم داوە، ئینجا ئەوە یەکێک نەبوو لە کێشەکان، واتە شەڕی ڕاگەیاندن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوەی کە هەڵسەنگاندنی ئێمە لە سەر ئەوان لە ڕووی تیۆرییەوە چییە یا ئەوان ئێمە چۆن دەبینن، بۆچی دەبێ شەڕی لێ بکەوێتەوە؟ خۆ ئێمە هەر بەو لێکدانەوەش، کە هەمانبوو ئامادەبووین لە گەڵیان هەیئەتی نوێنەرایەتی پێکبێنین و تەنانەت ڕۆڵی وتەبێژی هەیئەتەکەش بە ئەوان بسپێرین.

*** ئاخر دەگوترێ؛ شەڕ یەکەمجار بە ڕاگەیاندن لە دژی یەکتر دەست پێ دەکات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بۆ چی بڵێین شەڕی ڕاگەیاندن؟ بۆچی ناوی ڕەخنەگرتن، دیالۆگی

سیاسـیی شارسـتانییانه نەبێ؟ هەموو تایبەتمەندیی دیموکراسـی ئەوەیـە، کـە دەرفەتـی ڕەخنەگرتـن و جـەدەل و دیالۆگی سیاسـیی بخولْقێنێ، حیزبێک، کە بـڕوای بـە خـۆی هەبێ، نابێـت نیگەران بێـت لەوەی جەمـاوەری خەڵک بکات بە قازی بۆ هەڵبژاردنی ئەم یا ئەو ڕێبازی سیاسـی، جەدەلی سیاسـیی تەفاوەتی هەیـە لەگـەڵ ئاژیتاسـیونی شـەڕانگێزانە. ئەوەی کە حیزبـی دیموکرات دەیگوت، جەوهەری نا دیموکراتی بوونـی تێدایـە، ئێمـە بـە پێی سـتراتیژێکی سیاسـیی دیاریکـراو لـە کوردسـتان خەبات دەکەیـن، هەر ئەو سـتراتیژە ڕێـگای بۆ هاوکاری و دەسـت نەبردن بۆ چـەک لە دژی یەکتر کردوەتەوە. لە ڕاسـتیدا، گەلێک گرووپـی تـر هەبوون، کـە ئەو کێشـەیەشـیان نەبوو، بەڵام زەبـری چەکی حیزبی دیموکراتیان خواردبوو، تەنانـەت ئەوانەشـی لە خۆشـیان جیاببوونەوە، ئەوە مێژوە. خۆم لە ڕێبەرانی حیزبی دیموکراتم بیسـتوە، گوتویانـە: «پێشـمەرگەکانی ئێـوە هەموو ڕۆشـنبیر و بـە سـەوادن، هی ئێمەش هەمـوو خەڵکی دێهات و بێ سـەوادن، تۆ قسـە بە حیزبە خۆشەویسـتەکەیان دەڵێیت، ئەوانیش تووڕە دەبن، چەکت لێ دەکێشـن...» ئەوان ڕیزەکانی خۆشیان بەو فەرهەنگە بار هێنابوو،

لـە جێی ئـەوەی بڵێن وەڵامی قسـە، قسـەیە، وەڵامی قسە چەک کێشان نییە.

٭ ئەگەر دوو هێزی چەکدار هەبن لە ناوچەیەکی دیاریکراودا و شـەڕی ڕاگەیاندن بکەن، پێت وا نییە شـەڕەکە دەبێتە شـەڕێکی چەکداری؟

ئیبراهیـم عەلیزادە: بابەتەکە شـەڕی ڕاگەیاندن نییە، بابەتەکـە ڕەخنـەی سیاسـیی شارسـتانییانەیە. لـە خەباتی سیاسـیدا، ململانێی شارستانییانەی ئەحزاب چەکدار بن یا چەکدار نەبن مەفروزە و نابێت زمانی زبـر بـە کار بێـت، نابێـت تۆمـەت و درۆ هەڵبەسـتن بێت، نابێ جووڵە و هاندانی شەڕەنگێزانە بێت، بەڵام دەبێـت ئـەو ڕاسـتییەش بسـەلمێنین، کـە کۆمەڵـگای کوردسـتان بـە بەشـی خـۆی لـە ڕووی فەرهەنگ و مۆڕاڵی سیاسییەوە پێشکەوتوە و شایستەی ئەوەیە، کـە لە ئازادییـە دیموکراتیکەکان لەوانـە: ڕادەربڕینی ئازادانە بەهرەمەند بێت، نابێت بە فەرزی بگرین دوو حیزبی سیاسـیی ئۆپۆزسیۆن، کە چەکیان بە دەست بـوو، یان دەبێت لە ئاسـت یەکتـر بە تەواوی بێدەنگ بـن یـان بە چەک بکەونـە گیانی یەکتر، با دەسـەڵات مافـی جەمـاوەر بێـت و لە ڕێگـەی دەنگـی ئەوانەوە بەڕێوە بچێت، با ململانێی سیاسـیی شارسـتانییانەی

حیزبەکانیـش لـە جێگەی خۆی بێـت و لەو ڕێگەیەوە بەرەو پێش بچێت.

*** حیزبـی دیموکـرات چـووە نـاو شـووڕای میللـی مقاومـەت، بـۆ کۆمەڵـە نەچـووە نـاو ئـەم شـووڕایە، ئایا ئێـوە بڕواتـان بە دروستکردنی نەبوو، یان لە ڕقی دیموکرات نەچوون؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئێمە جیاوازیی جدیمان لە بەرنامە، لە سـتراتیژ و لە ڕێبازی سیاسـی لەگەڵ موجاهیدین هەبوو، پێمان وا بوو، کە ئاسۆی ئەوان بۆ دوارۆژی ئێـران، جیـاواز نییـە لـە پێکهێنانـی حوکوومەتێکـی ئیسـلامی، ئـەوان ڕێکخراوێکـی سیاسـیی ئایینـی بوون و جەماوەری خەڵکی ئێران کەمیان بە دەسـت ئیسـلامیی سیاسـییەوە نەچەشـتبوو، کە بە قوربانی دان، خۆیـان لـە چاڵێکـەوە بخەنـە چاڵێکـی تـرەوە، ئەوان بە نیسـبەت نەتەوەی کوردیشـەوە جەوهەری فیکرەکەیان شـۆڤێنییە، دواجـار حیزبی دیموکراتیش بەو ڕاسـتییە گەییشت، ئێمە زووتر ئەوەمان دەزانی، تەنانـەت ئێمـە ڕەخنەمـان لـە بەرنامەکەیـان گـرت، بەرنامەی شووڕای میللی مقاومەتمان لە ناملیکەیەکدا دایە بەر ڕەخنە و لەوێ دەرمانخستوە، کە ئەمانە بە نیسبەت مافی خەڵکی کورد ڕاستگۆ نین.

*** پێوەندیی ئێوە و حیزبی دیموکرات، کە چووە ناو شەڕی چەکدارییەوە، سەرەتاکەی بۆ کەی دەگەڕێتەوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لەو کاتەوە، کە شارەکان چۆڵکران و تەنیا شاری بۆکان بە دەستەوە مابوو، لە شاری بۆکان حیزبی دیموکرات حەرەکەتێکی کرد، کە لە واقیعدا بۆ چاوترسێن کردنی کۆمەڵەش بوو، هێرشی بردە سەر بارەگای ڕێکخراوی پەیکار، کە ڕێکخراوێکی چەپی ئێرانی بوو، شەڕی حیزبی دیموکرات لەگەڵ ئێمە لە سەرەتاوە تێکهەڵچوونی جیاجیا بوو لێرە و لەوێ، یەکەمجار لە ناوچەی ڕەبەت و سەردەشت لە ئاواییی (سیسیر) تێکهەڵچون ڕوویدا و هاوڕێیەکی ئێمە گیانی بەخت کرد، ئەو جار و جارەکانی تریش، کە شەڕی سەرتاسەری نەبوو کۆنترۆڵمان کرد، لێکۆڵینەوەی مەیدانی نیشانیدا، کە لە هیچ کام لەم تێکهەڵچوونانەدا پێشمەرگەی کۆمەڵە دەست پێشخەر نەبوون، ئەو ڕاستییە لە بیرەوەریی چەند کەس لە کادیر و ڕێبەرانیشیاندا هاتوە، ئەو وردە شەڕانە ڕوویاندەدا و گفتوگۆ دەکرا و ڕێککەوتن دەکرا، هەموو ئەوانە تا کاتێک بوو، کە هەموو شارەکان گیرانەوە، شەڕ لە دێهاتدا بوو هێزی ئێمە و ئەوانیش لە هەموو دێهاتی کوردستان بڵاو بووبوونەوە.

ئێستا ئاماژە بە چەند خاڵێک دەکەم، کە بە بڕوای من نیشانی دەدات، کە کۆمەڵە دەست پێشخەری ئەو شەڕە نەبووە، کۆمەڵە هۆکاری ئەو شەڕە نەبووە:

یەکەم: ئەوە تەنها کۆمەڵە نەبوو، کە زەربەی لە حیزبی دیموکرات دەخوارد، پێش ئێمە ڕێکخراوەکانی «ڕێگای کرێکار»، چەند باڵێک لە «ڕێکخراوی چریکە فیداییەکانی خەڵکی ئێران»، ڕێکخراوی «پەیکار»، «یەکێتیی کۆمۆنیستەکان»، هەموو ئەوانە زەبری چەکدارییان لە حیزبی دیموکرات خواردبوو، ساڵانی دواتر تەنانەت هاوڕێیانی ناو خۆشیان، کە دواتر لێیان جیا ببوونەوە کەوتنە بەر ئەو زەربەیە، کە وا بێت، ئەوە تەنها کۆمەڵە نەبوو دەکەوتە بەر پەلاماری پاوانخوازانەی حیزبی دیموکرات، دیارە کۆمەڵە بەهێزتر بوو، لە مەوقیعیەتێکدا نەبوو وەکوو «پەیکار»، یا وەکوو ڕێکخراوە سیاسییەکانی تر، کە ئەو سیاسەتەی حیزبی دیموکراتی بە سەردا تێپەڕ بێت، جگە لەوانە ئێمە بە پێی بۆچوونی خۆمان لە دێهاتی ئازادکراوی کوردستاندا خەڵکەکەمان هاندەدا، بۆ ئەوەی بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری خۆیان شورا پێکبێنن، کە خەڵکی دێیەکە خۆیان

هەڵیـان دەبژارد، دواجار هێزی پێشـمەرگەی حیزبی دیموکـرات، کە ڕێگەی دەکەوتە ئەو دێیە شـوراکەی هەڵدەوەشاندەوە.

دووەم: ئێمـە پێمـان وا بـوو، کوردسـتانی ئـازاد دەبێت ئازادیی چالاکیی کۆمۆنیسـتی تێدا بە فەرمیی بناسرێت، کەچی نووسراوە و دروشمەکانی ئێمەیان لێـرە و لـەوێ دەدڕانـد، بەرەبـەرە بـە بۆنـەی وردە شـەڕی لێرە و لەوێ بۆنی ئەوەش دەهات، کە حیزبی دیموکرات بیەوێت لە مەیدانێکی گەورەتریشدا هێزی چەکـداری خۆی لـە دژی کۆمەڵە بـە کار بێنێت، ئەو کات حیزبـی دیموکراتـی کوردسـتانی ئێران زیاتر لە (12) هەزار پێشمەرگەی هەبوو، لە ڕووی داراییەوە زۆر لـە ئێمـە دەوڵەمەندتـر بـوو، لـە ڕووی چەک و چۆڵ و تەقەمەنییەوە لە ئێمە زۆر تەیارتر بوو، ئێمە کەمتر لە (4) هەزار پێشـمەرگەمان هەبوو، لە ڕووی داراییـەوە لـە چـاو ئەواندا هەژار بوویـن، لە ڕووی چـەک و چۆڵـەوە زۆر لـە ئـەوان کەمترمـان هەبوو، مەعقولـە ئێمـە ئەوەنـدە حیسـابمان نەزانیبێـت، کـە (3) هـەزار و وردەیـەک لە (12) هـەزار و وردەیەک کەمترە. ئەویش تازە بەو زەخیرە و ئیمکاناتە مادییە بەربڵاوەی، کە ئەوان لە بەردەستیان بوو.

ئاشکرایە، بەو حیسابەش بێت ئێمە خوازیاری شەڕ نەبووین. ئێمە پێشمان وا نەبوو ئەوە شەڕی پرۆلیتاریا و بۆرژوازییە، کە دەبێ لەو کێو و شاخانەدا تەکلیفی ئەو دوو چینە کۆمەڵایەتییە یەکلا بکرێتەوە، هەڵبەت دوای ئەوەی، کە حیزبی دیموکرات شەڕی سەرانسەریی لەگەڵ ئێمە ڕاگەیاند، بۆچوونێک هەبوو، کە هۆکاری ئەو شەڕە و ئەوەی، کە بۆچی کۆتایی نایەت، بە هەڵە شیکردنەوەی بۆ دەکردا، ئەو بۆچوونە هیچ کات نەبوو بە بنەمای سیاسەتی ئێمە، ئێمە بڕیارنامەی زۆر ڕوونی کۆنگرەکان و ناوەندەکانی بڕیاردانمان هەیە، کە نیشانی دەدات لە ڕوانگەی ئێمەوە ئەوە شەڕێکی ئایدۆلۆژی نییە، کێشەی ئێمە زۆر سادە بوو لەگەڵ حیزبی دیموکرات، ئێمە دەمانەویست ئازادیی چالاکیی کۆمۆنیستی لە کوردستان دابین بێت، کەس ڕێگری لە چالاکیی کۆمۆنیستی لە کوردستان نەکات، تەنانەت ڕێک دوای کۆتایی هاتنی شەڕ لە ناو ئێمەدا، پێشنیاری ئەوە هاتە گۆڕێ، کە وا باشە هەوڵ بدەین بەرنامەیەکی هاوبەشی خودموختاریمان لە پێناوی مەسەلەی نەتەوایەتی لەگەڵ حیزبی دیموکرات هەبێت، دەفتەری سیاسیی

حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران پێشنیاری بە ڕابەری کۆمەڵە کرد، کە هەوڵ بدات بۆ ئەوەی بەرنامەیەکی هاوبەشی خودموختاری لەگەڵ حیزبی دیموکرات واژۆ بکات، جەختیان کردەوە لە سەر ئەوەی با حیزبی دیموکرات خۆی لە پرۆسەکەدا بەشدار بێت، دەمەوێت بڵێم ئەو هەموو نەرمی نواندنانە لە نێو ئێمەدا بوو، ئەوانەی کە شەڕی کۆمەڵە و دیموکرات بە شەڕێکی ئایدیۆلۆژی ناو دەبەن، ڕاستییەکان چەواشە دەکەن، ئەوە شەڕی ئایدیۆلۆژی نەبوو شەڕ بوو لە سەر دیموکراسی، لە سەر ئازادیی چالاکیی کۆمۆنیستەکان بوو لە کوردستان، ئەوە واقیعییەتی شەڕی کۆمەڵە و دیموکرات بوو لە ڕوانگەی ئێمەوە، بە بیر هێنانەوەی ئەمانە بۆچی ئێستا پێویستە؟ بۆ ئەوەیە بە پشکی خۆمان ڕێگە لە دووپات بوونەوەی بگرین.

*** جیا لەوەی کە سیاسەتی حیزبی دیموکرات چی بێت، ئێوە چ ڕێگەیەکتان گرتە بەر بۆ ئەوەی ئەو شەڕە کۆتایی پێبێت؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئێمە دەبووایە سەرەڕای پێداگریی حیزبی دیموکرات لە سەر درێژەی شەڕەکە و دانانی مەرجی نادیموکراتیک، خۆمان ڕێگەیەک بۆ کۆتایی پێهێنانی ئەو شەڕە بدۆزینەوە، ئێمە

هەرگیز پێمان وا نەبووە، کوردستان بکەینە مەیدانی یەکلایی کەرەوەی شەڕی پرۆلیتاریا و بۆرژوازی، بەڵام حیزبی دیموکرات لە کۆنگرەی (6)ی خۆیدا بڕیاری دابوو لەوەو دوا، لە هەر شوێنێک شەڕێکی سنووردار لەگەڵ کۆمەڵە هەڵبگیرسێت، بیکەنە شەڕێکی سەرتاسەری، ئێمە دەمانزانی ئەو شەڕە بە کردەوە خزمەت دەکات بە کۆماری ئیسلامی. لە هەنگاوی یەکەمدا، هاندەری کۆکردنەوەی تۆمار لە خەڵکی کوردستان بووین، لە سەر بنەمای ئەو داخوازییە، کە شەڕ دەبێت دەست بە جێ کۆتایی پێبێت، بە هەزاران واژۆ بۆ ئەو مەبەستە کۆکرایەوە، هەنگاوی دووەممان؛ هاوکاریکردن لەگەڵ ناوبژیوانان بوو، بۆ نموونە نوێنەرانی حیزبی سەوزی ئەڵمانیا کەوتنە بەین، مامۆستا شێخ عیزەدین و (5) ڕێکخراوی سیاسیی ئێرانی، یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، حیزبی شیوعیی عێراق و گەلێک گرووپ و کەسایەتی تر، حیزبی دیموکرات وەڵامی دەست پێشخەری هیچ کام لەو لایەنانەی نەدایەوە، وەکوو دوایین ڕێگە چارە هەوڵماندا بە پێی سیاسەتێکی جەنگیی دیاریکراو هێزەکانمان لە شەڕ لەگەڵ حیزبی دیموکرات دەربێنین، واتە سیاسەتمان پەراوێز

خستنی شەڕ لەگەڵ دیموکرات بوو، بەڵام ئەوە چۆن دەکـرا؟ ئـەو سیاســەتە ئێمـەی بـەرەو ئـەوە دەبرد، کە کوردســتان بە نیســبەت بوونی هێزی پێشــمەرگە مەنتەقەیـی (ناوچەیـی) بکەینەوە، لـە ناوچەیەکدا، کە هێـزی پێشــمەرگەی ئەوان زۆرترن، ئێمە پاشەکشـە بکەیـن و لـە ناوچەیەکیـش، کـە هێزی پێشــمەرگەی ئـەوان کەمترن ئێمـە جێگیر بین و ڕێگەی جموجۆڵی پێشــمەرگانە بـەوان نەدەیـن، هەتا دەرگیـری نەبێت. ئەوە بوو کەم و زۆر کوردستان خەریک بوو دەبوو بـە دوو بـەش، بەشـی باکـوور و بەشـی باشـوور، ناوچـەی شـلێر، کە شـوێنی بەرکەوتن بوو، شـەڕی زۆر قورسی تیادا کرا.

دیارە مەبەســتم ئەوە نییە هیچ پێشــمەرگەیەکی حیزبـی دیموکـرات لـە باشـوور نەبـوو یـا هیـچ پێشــمەرگەیەکی ئێمـە لـە باکـوور نەبـوو، وا نەبوو، بـەڵام سیاســەتی جەنگیمـان ئـەوە بـوو بە کـردەوە تەمەرکوزی هێزەکان بکەوتایەتە باکوور و باشوور، پێویستە ئەوەش بڵێم، ئەوە بەو مانایە نەبوو، کە ئەو سیاسەتە لە لایەن ئێمەوە بە تەواوی بەو شێوەیەی، کـە لێـرە باسـم کرد بەڕێـوە چـوو، لە نێو ئێمەشــدا هەڵـە و لادان لـەو سیاســەتە هەبـوو، بـە داخـەوە

کارەساتیشی لێ کەوتەوە، بەڵام ئێستا کاتی ئەوە نییە لەوانەیە لە کاتی خۆیدا باسی ئەو هەڵانەش بکەین بۆ وانە لێ وەرگرتن و بۆ مێژوو، دەتوانم بڵێم سەرجەمی سیاسەتی جەنگیی ئێمە، کە ڕێبەری ئێمە دایڕشتبوو ئەوە بوو، کە شەڕی کۆمەڵە و دیموکرات بەم شیوەیەی، کە باسم کرد حیزبی دیموکرات هەر سیاسەتێکی هەبێت لە لایەن ئێمەوە ئەو شەڕە فەرعی بێتەوە و توانای هێزی پێشمەرگەی کۆمەڵە ئەساسەن لە دژی کۆماری ئیسلامی بە کار بێت.

*** حیزبی دیموکرات دەڵێت: «کۆمەڵە نووسیویەتی، کە حیزبی دیموکرات بە فەرمیی دوژمنی کۆمەڵەیە و ئەوەی کە حیزبی دیموکرات دەسەڵات بە دەستەوە بگرێ، وەک ڕژێمی کۆماری ئیسلامی وایە و هیچ جیاوازیی نییە»، ئەوە کێ نووسیویەتی، ئەوە سیاسەتی فەرمیی کۆمەڵە بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەو ڕستانە ئاوا نەوتراون و نەنووسراون، کە ئێوە باسی دەکەن. هەرگیز ئەوە سیاسەتی فەرمیی کۆمەڵە نەبووە نە پێش شەڕەکان، کە هاوکاریمان بووە بەرانبەر بە ڕژێمی کۆماری ئیسلامی و نە لە دوای ئەوەی، کە تەنانەت حیزبی دیموکرات شەڕی سەرانسەریشی لە دژی کۆمەڵە ڕاگەیاند.

*** واتــه ئێــوە ویســتووتـانه شـەڕەكه ناوچەیــی بێــت و ئەوان بڕیاری سەرانسەری كردنی شەڕەكەیاندا؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: ئێمــە شــەڕمان نەویســتوە، چ ناوچەیی بێت یان سەرانسەری، شەڕە ناوچەییەكان هەر كامە بە هۆكاری جیاواز ڕوویانداوە و لە ســەر هەمووشیان لێكۆڵینەوە كراوە و وردەكارییەكانی بۆ مێـژوو ڕوونە، حیزبی دیموكرات لە پلینۆمێكی دوای كۆنگرەی (6)ی خۆیدا بڕیاری شەڕی سەرانسەریاندا و ئیتـر شــەڕەكە لە هەموو كوردســتان پەرەیســەند، لـەو كاتــەدا، لە ناو ئێمــەدا ئەو باســە هاتەگۆڕێ، كە ناوەڕۆكـی ئـەو شــەڕە چییە؟ قســە و باس لە ســەر شــەڕێك، كـە بـە دوور لـە ویســت و ئیــرادەی ئێمە كەوتبـووەوە لـە نـاو خۆماندا لە گۆڕێدا بـوو، لە ناو ئێمــەدا دوو بۆچــوون هەبــوو: بۆچوونێــك هەبــوو دەیگـوت: ئەو شــەڕە، شــەڕە لە ســەر دیموكراســی، شــەڕە لـە ســەر ئازادیـی چالاكیـی كۆمۆنیســتەكان، دەبێــت ئامانجـی ئێمــە و ســەركەوتن بـۆ ئێمــە لـەو شــەڕەدا دابین بوونی ئازادیی چالاكیی كۆمۆنیســتی لە كوردستان بێت.

بۆچوونەكەی تریش، لای وا بوو پێویستە بۆ دابین بوونی ئازادیی چالاكیی كۆمۆنیســتی لە كوردســتان خەبـات بكەیـن، بـەڵام ئـەم شــەڕەی بـە شــەڕێكی

چینایەتی پێناسـە دەکرد و ئێمە گۆشـەیەک لە سـێ کووچکـەی ڕژێمی ئیران و حیزبـی دیموکراتین. ئەو بۆچوونـە لـە ناوخۆمانـدا پەسـند نەکـرا و هەرگیـز نەبوو بە بنەمای داڕشـتنی سیاسەتی بە کردەوەمان بەرانبەر بە حیزبی دیموکرات.

* **یانی ئەو باسەتان ڕەتکردەوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەو باسـە بە شـێوەیەکی گشـتی ڕەتکرایـەوە، بـەڵام خاوەنـی ئـەو باسـەش خۆ نەی دەگـوت بە حوکمی خەباتـی چیانەیەتی دەبێت بچین هەڵکوتینە سـەر حیزبی دیموکرات و کێشەکانمان بە چـەک یەکلایی بکەینەوە، ئـەو دەیگوت: «بۆیە لێمان دەدەن، چونکە خاوەنی بیر و بۆچوونێکی چینایەتین، ئێمە دەبێ بەرەنگاری بکەین و نابێت تەسـلیم بین»، ئەو بۆچوونانەی ئەو هاوڕێیانە لە جەوهەری خۆیدا شـەڕخوازانە نەبـوو، تەنانەت هاوڕێـی خاوەنی ئەو بەحسـە خـۆی لـە ئەندازیارانـی داڕشـتنی گەڵاڵـەی هـاوکاری لەگـەڵ حیزبـی دیموکـرات لـە ساڵەکانی (1978 و 1979) بوو.

* **حیزبـی دیموکـرات جـاری وایە لـە بڵاوکراوەکانـی خۆیاندا بـاس لـەوە دەکـەن، کـە کۆمەڵـە لـە دوو بڵاوکـراوەدا بـاس لەوە**

دەکات، کـە دەمانویسـت لەگـەڵ کۆمەڵەدا دانیشـین، بـەڵام ئەوان شەڕی ڕاگەیاندنیان گەیاندە ڕادەیەک، کە قسەیان بە ڕەمزەکانمان دەگـوت، بـۆ نموونـە لە شـوێنێکدا دەڵـێ: «ئیبراهیمـی عەلیزادە گوتویەتی؛ قـازی محەمەد ئینسـانێکی لیبراڵی خەیاڵی بووە و بە هیچ جۆرێک بەرگریی لە شـۆڕش نەکردوە و لە سێدارەدانیشـی هیچ شانازی نەبوو»، دەڵێن ئەم قسانە وردە وردە وای لێ هات شەڕی لـێ کەوتوەتـەوە، چونکە کادیر و لایەنگرانیانـی تووڕە کردوە بەم جۆرە لێدوان و بڵاوکراوانە؟

ئیبراهیـم عەلیـزادە: جارێ بـە دڵنیاییەوە دەڵێم ئەو ڕسـتانە بـەو جـۆرە نەوتـراوە، کـە ئـەوان دەیڵێـن، بۆچوونـی ئێمە لە سـەر کۆمـاری مەهاباد، هەروەها هەڵسەنگاندنمان بۆ قازی محەمەد بە نووسراو هەیە. قازی محەمەد لیبراڵێکی نیشتمانپەروەر بوو، حیسابی وردی بۆ هاوسەنگیی ناوچەیی و جیهانی نەکردبوو، ئـەو ڕاسـتییەی دوای جەنگـی دوەمـی جیهانـی، کـە ئێران بەرەبەرە دەکەوێتە ژێر هەژموونی ئەمریکا بە باشـیی لێک نەدابووەوە. لەگەڵ ئەوەشدا، هەمیشە لە سـێدارەدانی ناوبراو و هاوڕێیانیمان وەکوو تاوانێک بەرانبـەر بـە نەتەوەی کـورد ناو بـردوە، ئەو جۆرە لێکدانەوانەی کە بۆ هەڵوێستی ئێمە دەکرا، بۆ هاندانی ڕیزەکانیان لە دژی ئێمە بوو.

*** مەرجەکانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بۆ ڕاگرتنی شەڕ چی بوو؟ یەکێک لە مەرجەکانی ئەوەبوو، کە وەک خۆت لە چاوپێکەوتنێکدا ئاماژەت بەوە کردوە، کە دەبێت ڕێبەرایەتیی ئەو قەبووڵ بکەن، شەڕی ڕاگەیاندن بوەستێنن. ئایا ئەم مەرجانە ئەوەندە قورس بوون، کە ڕێکنەدەکەوتن لە سەری؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە ڕاستیدا مەرجەکانی ئەوان بۆ ڕێککەوتن نەبوو، بەڵکوو بۆ ڕێکنەکەوتن بوو، ئەوان دەیانگوت ئێمە بە ڕاگەیەنراوێکی فەرمی ڕای بگەیەنین، کە حیزبی دیموکرات، وەکوو حیزبێکی شۆڕشگێڕ ڕێبەری بزووتنەوەی خەڵکی کوردستانە و لە دژی حیزبی دیموکرات تەبلیغات نەکەین. لە کاتێکدا، ئەوان دەستیان بۆ چەک بردبوو، لە هەورامان، هاوڕێیانی ئێمەیان لە بارەگاکانمان کۆمەڵکوژ کردبوو، داوایان لە ئێمە دەکرد، کە بەڵێنیان پێ بدەین لە دژی حیزبی دیموکرات دەست بۆ چەک نەبەین، لە حاڵێکدا، مەسەلەکە ڕێک بە پێچەوانەوە بوو...!.

*** باس لەوە دەکرێت حیزبی بەعس ویستوویەتی ئێوە و حیزبی دیموکرات ڕێکبکەون؟ چۆن حیزبی بەعس ئەوەی کرد؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: دەوڵەتی عێراق و کۆماری ئیسلامی لە دۆخی شەڕدا بوون، ئەو شەڕەی ئێمە و حیزبی دیموکرات بەشی زۆری هێزەکانی ئێمەی

بـه خـۆیـەوە سـەرقاڵ کردبـوو، کۆماری ئیسـلامیی کەڵکـی لـێ وەردەگـرت، ئـەوە لـە هەمـان کاتـدا، بە زیانـی حوکوومەتـی عێراقیش بـوو، هەیئەتێکی ئێمە و هەیئەتێکـی ئـەوان بانگهێشـت کرایـن بـۆ بەغـداد، قاسـملوو حازر نەبوو لەگەڵ هەیئەتی ئێمە دانیشێت، (فازڵ بەراک سـەرۆکی هەواڵگریی عێراق)، ئەو کات ناوبژیوان بوو، قاسملوو و ئەوان لە دیویێک بوون و هەیئەتەکـەی ئێمـەش لـە دیوێکی تر بـوون، لە نێوان ئێمـە و ئـەوان هاتووچـۆی دەکـرد، ئـەو مەرجانەی حیزبـی دیموکـرات، کە لـە ڕێگەی لایەنـی ناوبژیوان هاتنـە گـۆڕێ و بۆ ئێمە شـایانی قەبـووڵ نەبوون و دەست پێشـخەریی عێراقییەکان بێ ئاکام بوو.

*** کـەی شـەڕی ئێـوە و حیزبـی دیموکرات بە تـەواوی کۆتـایی هات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: شـەڕی ئێمە و حیزبی دیموکرات لـە ڕاسـتیدا کاتێـک کۆتایـی هـات، کـە لـە حیزبـی دیموکراتـدا جیابوونـەوە ڕوویـدا، سـەرەتا لـە گـەڵ باڵـی حیزبـی دیموکـرات (ڕێبەرایەتیی شۆڕشـگێڕ)، دواجار لە گەڵ حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، ئاگربەست ڕاگەیەنرا.

*** دەگوترێت ئێوە دەستتان هەبووە لەو لێکترازانەی ناو حیزبی دیموکرات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئێمە دەستمان نەبوو لە لێکترازانەکەدا، بەڵام پێم وایە شەڕی کۆمەڵە و دیموکرات زەمینەی ئەو جیابوونەوەی لە ناو حیزبی دیموکراتدا خوڵقاندبوو.

*** ئەمە ساڵی چەند بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: (1987)

*** دەگوترێت دکتۆر قاسملوو لە شەڕی ناوخۆدا ڕۆڵێکی خراپی هەبووە؟ زۆرجار کۆمیتەی ناوەندیی حیزبی دیموکرات ڕێککەوتوون و ئاگربەستیان قەبووڵ بووە، بەڵام قاسملوو ڕایگرتوە! پێم خۆشە لە زمانی جەنابتەوە بزانم ڕۆڵی قاسملوو چۆن بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: هەموو نیشانەکان وا دەردەخەن، کە دەبێت وا بووبێت، مەرجەکان بۆ کۆتایی هێنان بە شەڕ، کە بە تەواوی دژە دیموکراتیک بوون، لە لایەن ئەوەوە فورمۆلە کرابوون، لە کاتی گەرمەی شەڕەکاندا (شەش) گرووپی سیاسیی ئێرانی و مامۆستا شێخ عیزەدین بوون بە ناوبژیوان و بڕیارنامەیەکیان نووسی، لەگەڵ ئێمە قسەیان کرد و لەگەڵ حیزبی دیموکراتیش قسەیان کرد، هەر

دوولا لـه سـەر ئـەوە ڕێککەوتیـن، ئـەوەش کاتێـک بـوو دکتـور قاسـملوو لـە دەرەوەی وڵات بـوو، لـە سـەر پێشـنیاری لایەنەکانی ناوبژیوان ڕێککەوتین و بڕیاربـوو شـەڕ تـەواو بێت، تەنها ئـەوە مابوو واژۆ بکرێت، بە شاهیدیی ئەو کەسانەی دواجار لە حیزبی دیموکراتی کوردسـتانی ئێران جیابوونەوە و خۆیان لـەو بڕیـارەدا بـوون، ئـەوان دەڵێـن: «قاسـملوو لـە دەرەوەی وڵاتەوە تەلەگرافی بۆ کردوون، کە دەست ڕاگـرن تـا مـن دێمـەوە، کاتێک قاسـلوو لـە دەرەوە دێتەوە، سێ مەرج دادەنێت لە جیاتی ئەو پێشنیارەی شەش جەریانە سیاسییەکە کردوویانە بۆ ڕێککەوتن و لـە واقعیدا قاسـملوو بە کرداریی پێشـی لەوەگرت شەڕ تەواو ببێت».

*** با بێینەوە سـەر باسـی کۆمەڵە، لەوەوە دەسـت پێ بکەین، کـە لـە کۆنگـرەی دوو خیلافاتێـک کەوتـە نـاو کۆمەڵە، لە سـەر خوێندنـەوە بـۆ واقیعـی سیاسـی و کۆمەڵایەتیـی ئێـران، کە ئایا دەوڵەتێکی سـەرمایەدارییە یـان دەرەبەگایەتییە، ئەو ناکۆکییانە چی بوون، ئەگەر بە کورتیی بۆمان باس بکەیت؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ناکۆکییەکە لە ڕاستیدا دەگەڕێتەوە بـۆ کۆنگـرەی یەکەم، بـە حوکمی ئـەوەی کونگرە لە بارودۆخێکی شۆڕشـگێڕانەدا بەڕێوە چوو، ئەرکێکی

زۆر بەردەرگای پێ گرتبووین، دەرفەتی ئەوە نەبوو بچینە ناو وردەکارییەکانی ئەو بەحسە، زۆر بە کەمیی ئەو باسـانە هاتنە گۆڕێ، بەشـێک لە هاوڕێیان پێیان وا بـوو، کۆمەڵگای ئێران ئەو قۆناغەی تێپەڕ کردوە، کۆمەڵگای ئێران سەرمایەدارییە و ناکۆکیی سەرەکی لـە نێـوان سـەرمایەدار و کرێکاردایـە، بەشـێکیش پێیان وا بوو؛ پاشـماوەی دەرەبەگایەتی هێشتا ماوە، خەبات دژ بەو پاشـماوەیە لە سـتراتێژ و سیاسـەتی ئێمـەدا پێویسـتە ڕەنگ بداتەوە و بـە بۆنەی ئەوەی، کـە کۆنگـرەی یەکـەم نەیتوانی ئـەو بابەتـە یەکلایی بکاتـەوە دوایخسـت بـۆ دەرفەتێکی تـر، کادیرەکانی بەشـداربوو لە کۆنگرەی یەک چوونە شـوێنی کاری خۆیـان بـۆ بەڕێوەبردنـی ئـەو خەباتـە جەماوەرییە، بەڵام باسەکەش هەر وا دەهات و دەچوو لە ناوماندا، کـە بەنزیکەیی، نزیـک بووینەوە لە (6-7) مانگ پێش کۆنگـرەی دوو، ئیتر بۆچوونەکان وردە وردە گەڵاڵە دەبـن، لـە دوو نامیلکـەی جیـاوازدا بڵاودەبنـەوە، لـە ژێـر ناوی «دیـدگای یـەک» و «دیـدگای دوو»؛ واتـە ڕوانگەی یەک و ڕوانگـەی دوو، ڕوانگەی یەک پێیـان وا بـوو، پرۆسـەی بـە سـەرمایەداری بوونی ئێـران تـەواو نەبـووە، ڕوانگـەی دوو پێـی وا بـوو؛

ئـەو پرۆسـەیە بە ئاکامـی کۆتاییی خۆی گەییشـتوە و ناکۆکیـی سـەرەکیی لـە ئیـران ناکۆکیـی کرێـکار و سـەرمایەدارە. هـەر کامـە لـەو دوو ڕوانگەیـە بـۆ هەمـوو بوارەکان بڕیارنامەی تایبەتی خۆیان بوو بۆ مەسەلەی جووتیاران، بۆ بارودۆخی سیاسیی ئێران، سـەبارەت بـە هەموو بابەتەکان قسـە و باسـی زۆر کـرا، سـەر ئەنجام، هەر لـە کونگرەدا هـەر دوولا لە سەر «دیدگای دوو» ڕێککەوتین.

*** کێ بوون؟ کە ڕابەرایەتیی دیدگای یەکیان دەکرد؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: ئەوانـەی نوێنەرایەتیـی دیدگای یەکیـان دەکـرد، بە پلەی یەکەم هاوڕێییەکمان بوو، بە ناوی (سەعیدی یەزدیان)، کە لە سێدارەدرا، هەروەها ئیرەجـی فـەرزاد، سـاعیدی وەتـەن دۆسـت و چەند کەسـێکی تر... بەشـێکیش لە ڕێکخسـتنی تارانیشمان ئەو دیدگایەیان هەبوو.

*** ئێوە چۆن بڕواتـان بەوە هێنا، کە حیزبی کۆمۆنیستی ئێران پێکبێنـن، لـە حاڵێکـدا، ئێـوە لـە کوردسـتان خەباتتـان دەکرد، کەمترین دەرفەت بۆ خەبات هەبوو لە شارەکانی تری ئێران؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: بابەتـی پێکهێنانـی حیزبـی کۆمۆنیستی ئێران بێ زەمینە نەبوو، هەر لە سەرەتای

پێکهاتنـی کۆمەڵەوە ئەو ئاسـۆیەمان لە بەرچاو بوو، یەکێتیـی بزووتنـەوەی کۆمۆنیسـتیی ئێـران یەکێـک لـە ئامانجەکانمـان بوو، بـۆ ئەوە تێکۆشـابووین، وە مەشـخەڵمان بوو، لە کۆنگرەی یەک بە هۆی ئەوەی بارودۆخی کوردسـتان زۆر گۆڕابوو، دەرفەتی ئەوە نەبـوو خۆمـان بـەوەوە خەریـک بکەیـن، هەروەهـا لـە نێوانـی کۆنگـرە یـەک و دوو، لـە کۆنگـرەی دوو بابەتەکـە جارێکی تر هاتەوە بـەر باس، لە کۆنگرەی دوو بڕیارنامەیەکیـش سـەبارەت بـەو بابەتـە درا و بـە پێی ئەو بڕیارنامەیـە، کۆمیتەی ناوەندیی کۆمەڵە ڕاسـپێررابوو بکەوێتـە شـوێن پرۆسـەی پێکهێنانـی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران، پرسیاری گرینگ ئەوە بوو، کـە لـە ناو چەپی ئێران هاوپەیمانانی ئێمە کێن؟ پێش کۆنگرەی دووی ئێمە، لە تاران کۆنفرانسـێک بەڕێوە چـوو، بـە نـاوی (کۆنفرانسـی وەحـدەت)، نوێنەرانی هەمـوو ئـەو ڕێکخراوە چەپانـەی ئێران، کە بە خەتی سـێ دەناسران لەم کۆنفرانسـەدا بەشدار بوون. لەو کۆنفرانسـەدا، بڕیار بوو ئەو بابەتـە تاوتوێ بکرێت، ئێمەش وەکوو چاودێر بەشداربووین، ئەو کۆنفرانسە بە ئەنجام نەگەیشت، ئەو کاتە چەپی ئێران بە سەر چەند خەتی جیاوازدا دابەش ببوو: (خەتی یەک، خەتی

دوو، خەتی سێ، خەتی چوار و خەتی پێنجیشمان هەبوو)، کە لە ناو ئەوانەدا ئێمە و بەشێک لە چەپەکان خەتی سێ بووین، ئێمە لە ناو خەتی سێدا دەگەڕاین بە شوێن هاوپەیمانانی خۆماندا، لە کۆنفرانسی وەحدەت، نزیکایەتی لەگەڵ هەندێک گروپ پەیداببوو، بەڵام ئەم نزیکایەتییە نەگەییشتە ئاستی هاوپەیمانی، لەم ماوەیەدا، لەگەڵ ڕێکخراوێک لە ئێران ئاشنا بووین بە ناوی (اتحاد مبارزین کمونیست/ یەکێتیی تێکۆشەرانی کۆمۆنیست)، نووسراو و ئەدەبیاتەکەی لە کوردستان دەگهییشتە دەست ئێمە و لە شاری تارانیش پێوەندیمان هەبوو پێیانەوە.

*** کێ بوون ئەوانەی کە سەروکاری ئەو ڕێکخراوەیان دەکرد؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ناسراوترین کەسایەتییان: (مەنسووری حیکمەت، حەمید تەقوایی، ئیرەجی ئازەرین، ڕەزا موقەدەم و... هتد) بوون.

*** ئەو نزیکایەتییە چۆن بە خێراییی پێک هات و سەقامگیر بوو؟ خاڵە هاوبەشەکانتان چی بوون؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: وتم ئەدەبیات و نووسراوەکانیان بە ئێمە دەگەییشت، لە ڕووی نووسراوەکانیانەوە

هەستمان کرد، ئەمان زۆر نزیکن لە ئێمە، هەر بۆیە ئێمەش پەسەندکراوەکانی کۆنگرەی دوومان نارد بۆ زۆرێک لە چەپەکانی ئێران، بۆ ئەوانیشمان نارد، لە وەڵامدا نامەیەکیان بۆ ئێمە نووسی و نەوارێکیشیان بە دەنگ پڕ کردەوە، وە کۆبوونەوەیەکیشیان کرد لەگەڵ چەند هاوڕێیەکی ئێمە لە تاران، وەکوو (عومەری ئیلخانیزادە)، (سەعید یەزدیان) و (جەواد مشکی)، تۆماری کۆبوونەوەکە و نووسراوەکانیان بۆ ئێمە، کە کۆمەڵێک ڕەخنەی تێدابوو، جەوهەری ڕەخنەکەیان ئەوەبوو، کە دەیان گوت: «کە ئێوە لە کوردستان توانیوتانە بە سوود وەرگرتن لە کەش و هەوایەکی شۆڕشگێڕانە، کە لە کوردستان خوڵقاوە جەرەیانی کۆمۆنیستی بکەن بە جووڵانەوەیەکی موعتەبەر، لە حاڵێکدا، بە خاتری هەندێک بۆچوونی تیۆریتان، کە ئەگەری هەیە لە کۆتاییدا دروست بێت، بەڵام لە ڕووی تاکتیکییەوە و لە ڕووی سیاسییەوە هەر ئێستا ئێوە لاواز دەکات»، بۆ نموونە دەیان گووت: «ئێوە گوتوتانە پاشماوەی دەرەبەگایەتی نەماوە، ئەوە لە ڕووی شیکاری و تیۆرییەوە لە هەموو ئێران نەماوە، بەڵام ئەگەر بۆ نموونە ئاغایەک، دەرەبەگێک لە جێگایەک لە کوردستان، خۆی بە سەر

جووتیاراندا هەڵدەسوڕێنێ، ئێوە هێزی چەکدارتان هەیە، دەبێ بچنە سۆراغیان»، تەنانەت ڕەخنەیان لە ئێمە دەگرت، «کە ئێوە بە دۆزی نەتەوایەتی کەم بایەختان داوە، ئەوەی کە دەبێ حیزب پێک بهێنن، ڕێکخستنی سەرانسەری بن، ئەوەبن.... ئەوانە هەموو شتی باشە، بەڵام ئەگەر ئێوە هەر ئێستا بە نیسبەت ئەو کێشە کۆنکریتییانەی لە ناو کۆمەڵگەدا هەیە، لەوانە بابەتی نەتەوایەتی و بابەتی جووتیاران، کەمتەر خەم بن، پێگەی جەماوەریتان لاواز دەبێت»، ڕەخنەکانیانمان سەلماند و بانگهێشتمان کردن بێن بۆ کوردستان، هاتن و لە کوردستان ئیمکانێتێکمان پێدان، ئەوان لە ئێرانیش لە ژێر فشاردا بوون. ئەوان کۆنگرەی خۆیان لە کوردستان گرت، لە ئاواییەک بە ناوی (زاواکێو) لە ناوچەی سەقز، کە بارەگای مامۆستا شێخ عیزەدینی لێ بوو، ئەوانیش لە کۆنگرەی خۆیاندا، باسی پێکهێنانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانیان کرد، کاتێک نزیک بووینەوە لە کۆنگرەی سێی کۆمەڵە، ڕایەک هاتە گۆڕێ، گووتمان پێش حیزب لە سەر بەرنامە ساغ بینەوە، ئەوەبوو کۆمەڵێک کۆبوونەوەشمان لەگەڵ ئەوان کرد، وە لە سەر بەرنامەیەک بە ناوی بەرنامەی

(حیزبـی کۆمۆنیسـتیی ئێـران) سـاغ بووینـەوە، بـێ ئـەوەی کە حیزب پێکهاتبێت، گوتمـان ئەو بەرنامەیە ڕادەگەیەنیـن، بـا هەمـوو چەپەکانی ئێـران ببینن، با خەڵکی تریش ببینێت، لە سەر بنەمای ئەو بەرنامەیە حیزبی کۆمۆنیست دروست دەکەین، کۆنگرەی سێی کۆمەڵە ئەو بەرنامەیەی پەسـەند کرد، دوای ئەوە لە ناو ئێمە و (ئیتیحادی مبارزین)دا بابەتێک هاتە پێش، کـە پێداویسـتیی پێکهێنانی حیزب چییـە، واتە حیزب چۆن پێک دێت، ئایا هەر وا چەند کەسێک لە دەوری یـەک کۆببنـەوە و دەتوانـن حیـزب بـن؟ بـەڵام ئێمە دەمانەوێ حیزبی چینی کرێکار بین، پێویسـتییەکانی چییـن؟ بۆچوونێک هەبوو دەیگـوت بەرنامە هەبێ و پەیڕەو هەبێ، بەسە...

بۆچوونێکی تر هەبوو، کە پێی وا بوو، بەرنامە و پەیڕەو لەگەڵ ئەوەی کە پێویستە، بەس نییە، بەڵکوو شـتی تریش پێویسـتە، ئەوان ناوی ئەو شتەی تریان نابـوو (سـەبکی کار- شـێوەی کار) ئێمە ئێسـتا پێی دەڵێین (سـتراتیژ)، بە هەر حـاڵ ئەوان پێیان وا بوو، کـە ئاشـکرایە ئەم حیزبە چۆنیش ئیـش دەکات، یانی ئـەوە بەرنامەکەیـە یان ئـەوە ئامانجەکەیە بۆ ئەوەی بەدیبهێنیـن، بـەڵام ئەو ڕێگایەی پێیـدا دەڕۆین چۆن

پێیدا دەڕۆین، لە سەر چ شێوەکارێک دەڕۆین، ئەو بابەتانە چەند مانگێک کۆنگرەی دامەزرێنەری حیزبی دواخست.

لەو ماوەیەدا، سمینارێک بە بەشداریی کادرەکانی کۆمەڵە و چەند کەسێکیش لە ڕێکخراوە سیاسییەکانی چەپی ئیران، لە ژێر ناوی (سیمیناری شیمال) بەڕێوە چوو، ئینجا مایەوە کۆمیسیۆنێک بۆ تەدارووکی کۆنگرە دیاری بکرێ، کە کەسانی وەکوو (د. جەعفەر شەفیعی، عەبدوڵلای موهتەدی، شوعەیبی زەکەریایی، خەسرەوی داوەر)ی تیا بوو، کۆمیسیۆنی تەداروکی کۆنگرە دوو سێ ئەرکی بۆ دیاری کرابوو، یەکێکیان ئەوەبوو، ئەو بەڵگەنامانەی کە دەبێت لە کۆنگرەدا پەسەند بکرێت، ئامادە بکات. دووهەمیان؛ دیاریکردنی بەشداربووانی کونگرە بوو، کۆمسیۆن نزیکەی (40) کادیری هەڵبژارد، ئەم ئامادەکارییانە نزیکەی ساڵێکی خایاند، لە ناو سازمانەکانی چەپی ئێرانیدا، فراکسیۆنی لایەنگری لە بەرنامەی حیزبی کومونیستیی ئێران پێک هاتن، کۆنگرەی دامەزرێنەری حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران لە مانگی خەرمانانی ساڵی (1983)، لە ناوچەی ئالانی سەردەشت لە یەکێک لە کێڵگەکانی ئاواییی تیەت

(مێشکەپە) بەڕێوە چوو و لە (11)ی مانگی خەرمانان دا، ڕاگەیاندنـی دامەزرانی حیزب بڵاوبووەوە. دوا بە دوای دەرچوونی ئەو ڕاگەیەنراوە (کۆمەڵە) و (اتحاد مبارزان کمونیسـت) هەر کامە بە ڕاگەیاندنی جیاواز پەیوەست بوونی خۆیان بە حیزب ڕاگەیاند.

*** ئایا هەموو ئەندامانی کۆمەڵە، ڕازی بوون بەم پەیوەست بوونە؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: بـۆ پەیوەسـت بوونـی کۆمەڵە، دەنگی هەموو ئەندامان وەرگیرا.

*** باس لەوە دەکرێت، ڕاپرسیشتان کردوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەڵێ... بەڵێ، ڕاپرسـیمان کرد بۆ پەیوەسـت بـوون، لایەنەکانی تریش هەر ڕاپرسـیان کرد، ئێمە ڕاپرسیمان کرد زیاتر (٪90)ی ئەندامان و پێشـمەرگەکانی ئێمـە قەبووڵیان کرد بێنە ناو حیزبی کۆمۆنیسـتەوە، بـەو جـۆرە کۆمەڵـە بەیاننامەیەکـی دەرکـرد، کـە لەمـە بـە دوا ئێمـە دێینـە نـاو حیزبـی کۆمۆنیسـتیی ئێرانـەوە، بـەڵام بە پێی ئـەوەی ناوی کۆمەڵـە لـە کوردسـتان ناوێکـی خۆشەویسـت بوو، ناوێکی جێکەوتوو بوو، هەر لە کۆنگرەی دامەزراندندا بڕیـاردرا، کـە ناوی کۆمەڵە بپارێزرێـت، ئامانج ئەوە بوو، ڕۆڵی کۆمەڵە لە بزووتنەوەی کوردسـتاندا بەم

حەرەکەتە لاواز نەبێت، هەروەها لە پەیڕەوی ناوخۆدا کۆمەڵێک تایبەتمەندیی بۆ کۆمەڵە لە پێوەندی لەگەڵ خەبات لە دژی ستەمی نەتەوایەتی، بە فەرمیی ناسرا.

*** بەڵام ڕەخنە لە ئێوە دەگیرێ، کە ئێوە لە دێیەکی بچووکی وەک مێشکەپەوە، ویستووتانە کرێکارانی هەموو ئێران ئازاد بکەن و هیچ ڕێکخستنێکی ئەوتۆتان لە شارەکانی تری ئێران نەبووە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەمەی، کە ڕێکخستنی نهێنیمان نەبووە واقیعی نییە، ڕێکخستنی کۆمەڵە لە تاران گیانبەدەر بردوەکان بە جێگەی خۆی، بە دەیان کادیری هەر لە سێدارەدراون، هەروەها (اتحاد مبارزان کمونیست) هەر بەم جۆرە، بەڵام سەرەڕای هەموو ئەوانە لە ڕاستیدا، ئێمە هەموو ئەو پێداویستییانەی پێویست بوو بۆ پێکهاتنی حیزبێکی کۆمۆنیستی نەمان بوو و ئامادە نەبوون.

*** بەس نەدەکرا ئێوە حیزبەکەتان ناو بنێن (حیزبی کۆمۆنیستی کوردستان)، چونکە زۆربەی زۆری کادیرەکانتان لە کوردستان، کورد بوون، شوێنی خەباتتان کوردستان بوو و کادیرانی سەرکردایەتیشتان کورد بوون؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: گرینگ نییە کورد بوون، گرینگ ئەوەیە کۆمۆنیستیی ئەنترناسیۆنالیست

بوون، ئاسۆی خەباتیان ڕووخاندنی سیستمی سەرمایەداری لە ئێران بوو، ئەو ئەرکە بە تەنیا لە کوردستانەوە جێبەجێ نەدەبوو. کۆمەڵە هەر لە سەرەتای پێکهاتنییەوە بەردەوام هەوڵی دەدا خۆی لە وەها پێکهاتەیەکدا، ببینێتەوە.

*** ئاخر ئەو ڕەخنەیەش لە ئێوە دەگیرێت، کە کوردستان هێشتا لە قۆناغی ئابووریی کشتوکاڵی و ئاژەڵداری دا بووە، فەرهەنگی سیستەمی دەرەبەگایەتی هەبوو، کە ئێوە دروشمی ئازادکردنی هەموو کرێکارانی ئێرانتان بەرزکردوەتەوە؟!**

ئیبراهیم عەلیزادە: کۆمەڵگای کوردستان بە هەموو پێوەرێک پێی نابووە قۆناغی سەرمایەدارییەوە، ئەو ڕوانگەیە بۆ ئەو کاتەی کوردستانیش نازانستی و ناواقعی بوو. نەشمان گوتوە لە کوردستانەوە هەموو کرێکارانی ئێران ڕزگار دەکەین. گوتومانە حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران بە پێی ئەو ئەرکانەی، کە بۆ خۆی دیاری کردوە پێویستە ئەم توانایە بە دەست بێنێت، کە ببێ بە هەوێنی ڕزگاری هەموو چینی کرێکاری ئێران.

هەر ئەو ساڵەی، کە حیزبی کۆمۆنیستی ئێران پێکهات، بە سەدان هەزار کرێکاری کورد دەچوون بۆ شوێنەکانی تری ئێران و لەو کۆمپانیا و شیرکەتانەی

لە تاران، تەبریز، بەندەر عەباس و لە شیمالی ئێران کاریان دەکرد، هەر ئەو ساڵە زیاتر لە (200) هەزار کرێکاری کورد لە کورەخانەکانی ئێران کاریان دەکرد و لە ناوەڕاستی مانگی وەرزی پاییزەوە دەگەڕانەوە بۆ کوردستان، لە ماوەی دە ساڵدا پێکهاتەی کۆمەڵگای کوردستان بە تەواوی گۆڕدرا، پێش ڕیفۆرمەکانی شا؛ لە سەدا حەفتای خەڵکی ئێران بە کوردستانیشەوە لە دێهات دەژیان، دوای ئەو ڕیفۆرمانە ڕێژەی شارنشینی گەییشت بە (70٪) و گوندنشینی بوو بە (30٪)، شارەکان هەمووی بە چەند قات گەورەبوونەوە، قوتابخانە و دەبیرستان و دواجاریش زانکۆ پەیدا بوو، ڕێژەی خوێندەواری چووە سەرێ، ئینجا ئەو خەڵکە زۆرەی ڕووی کردە شارەکان بۆ هەمووشی کار پەیدا نەدەبوو.

لە پەراوێزی شارەکان شوێنی نیشتەجێبوونی ناچاریان دروست دەکرد، وەک: (مەجبوور ئاوا، زۆر ئاوا، لایلۆن ئاوا، حەسیر ئاوا)، سەرجەم سیمای ئەو کۆمەڵگایە گۆڕا و ئەو گۆڕانکارییە ڕەنگی دابوەوە لە چالاکیی ڕێکخستنی ئێمەش، ئەوە ڕوون بوو، کە لە کوردستانەوە چینی کرێکاری ئێران ڕزگار نابێت، ئەوە ڕوون بوو، کە لە هەموو ئێرانیش، بە

بێ ئەوەی کە لە شوێنە سەرەکییەکانی کار و ژیانی چینی کرێکار، ئەو شوێنانەی کە جومگەی سەرەکیی سیستمی سەرمایەدارین، حیزبی کۆمۆنیستی تێدا جێگیر بووبێت، شۆڕشی کرێکاری سەرناکەوێ، بەڵام لە هەمان کاتدا، پێمان وا بوو ئێمە بە پێکهێنانی حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران بەو ئاڕاستەیەدا دەڕۆین.

*** زۆرجار لەوەش ڕەخنە لە ئێوە دەگیرێت و دەڵێن لە دۆزی نەتەوایەتی پاشەکشەتان کرد، ئێوە بڕواتان بەوە بوو چینی کرێکار ڕزگار بکرێت، بەڵام لە کوردستان بارەکە بە پێچەوانەیە؛ چینی کرێکار هێشتا پێنەگەیشتوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەرنامەی ئێمە بۆ چارەسەرکردنی ستەمی نەتەوایەتی زۆر ڕوون بوو، لە سەرەتاشەوە تاکوو ئێستا هیچ نا ڕۆشنییەکی تیا نەبووە، ئێمە هەمیشە گوتومانە مافی دیاریکردنی چارەنووس بۆ خەڵکی کورد، کە ئەو مافی چارەنووسەش بە مانای مافی جیابوونەوە و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ بێت. دروشمی ئێمە لە دوای ئەوەی حیزبی کۆمۆنیستیی ئێرانمان پێکهێنا؛ لە بواری تاکتیکەوە هەڵچنین و ڕاماڵینی هێزی داگیرکەر لە کوردستان، ئێمە دەمانگوت جیابوونەوە مافی خەڵکی کوردە بۆ مانەوە لەگەڵ دەوڵەتی ناوەندیش لە ئێران، مەرجی

ئێمە بەڕێوە چوونی بەرنامەیەکە بۆ دەسەڵاتداریێتیی جەماوەر، کە ڕامان گەیاندوە. هەر دەوڵەتێک لە ئێران لە سەر کاربێت، ئەگەر خەڵکی کورد نەیەوێت جیابێتەوە دەبێت ئەو بەرنامەیە لە لایەن دەوڵەتی ناوەندی بە فەرمیی بناسرێت و پێویستییەکانی بەڕێوە چوونی دابین بکرێت. حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران، نەک هەر نەبوو بە ڕێگرێک لە سەر ڕێگای ئەوە، بەڵکوو ئەوە خەتی ئێمەی شەفافتر کرد، ئەمە بەشێک لە موخالیفینی سیاسیی ئێمە، کە بە بڕوای من زۆرتر ناسیۆنالیستەکانی کورد، کە لە واقیعدا موخالیفینی سیاسیمان بوون، ئەوانەیان پێ نیسبەت دەدایین و لە هیچ نووسراوە و بەڵگەنامەیەکی ئێمەدا و لە کردەوە و لە تاکتیکی سیاسیماندا هیچ خۆلادان و کەمتەرخەمییەک بەرانبەر بە مەسەلەی نەتەوایەتیی نابینی.

*** هەڵوێستی (ئیتحادی مبارزان) وەکوو هەڵوێستی کوردەکان وا بوو، چونکە هەندێک دەڵێن مەنسوری حیکمەت دژی پرسی نەتەوایەتی بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: تا کاتێک لەگەڵ ئێمە بوو هیچ کاتێک بچووکترین نیشانەیەک لە هیچ نووسراوێکی مەنسور حیکمەت نییە، بەڵام دوای جیابوونەوەیان لە حیزبی

کۆمۆنیستیی ئێران بەرانبەر بە دۆزی نەتەوایەتی؛ تا ڕادەیەک گۆڕانکاریی لە هەڵوێستیاندا دەبینرێت.

*** لە دوای کۆنگرەی حیزبی کۆمۆنیستیی ئێرانەوە ئایا چ ئاڵوگۆڕێک گۆڕانکارییەک بە ئاڕاستەی باش بوون لە ناو ڕێکخستن و خەباتی ئێوەدا پێکهات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە قۆناغی یەکەمدا، بەشێک لەو هەڵسوڕاوانەی لە ناوەوەی ئێران هەمان بوو، بە نهێنیی هێنایەوە بۆ کوردستان، لێرە مەدرەسەمان بۆ دانان و ئەوانەمان یەکە یەکە ناردەوە، چەندین سندوقی پۆستمان لە دەرەوەی وڵات دیاری کرد، داوامانکرد بەوەی گوزارشت و ڕاپۆرتمان بۆ بنێرن، بەڵام لە ماوەیەکی زۆر کەمدا لافاوێک لە نامە ڕووی تێکردین، یانی جاری وا بوو ڕۆژانە (150) نامە دەگەییشتە سندوقەکانی ئێمە، بەڵام ئەوە دەورەیەکە وردە وردە کۆماری ئیسلامیش کەم و کوڕییەکانی خۆی لە دەسەڵاتدارییەتیدا چارەسەر دەکات و هێرشێکی یەکجار زۆر توند دێنێت بۆ سەر هەموو نەیارانی خۆی، بۆ سەر چەپ و کۆمۆنیستەکانیش، ئیتر دەیان کەسی ئێمە لە تاران و شارەکانی تر گیران و لە سێدارەدران، نزیک بە (20) هەزار کادیری کۆمۆنیست بە گشتیی لە ڕێگای

پاکستان، تورکیا، کوردستانی عێراق و لە ڕێگای شێخ نشینەکانەوە هەڵهاتن، بە هەزارانی کوژران، ئەوە هەموو چالاکییەکی ئەگەر نەڵێم بە تەواوی بەربەست کرد، بەڵام زۆر بەرتەسکی کردەوە.

لە ناو سندوقی پۆستەکان ئیدارەی پۆستی ئێران، ئەو نامانەی هەموو دەدبینییەوە و فڕێی دەدان، جگە لەوە شەڕی ئێران و عێراق بەرپابوو، شارەکان بۆمباران دەکرا، مووشەک باران دەکران، کارخانە و کارگە، کە شوێنی کار و چالاکیی ئێمە بوو، زۆربەی داخرا و دەرگای کارخانەکان دەبەسترا، هەموو کرێکاران ڕاپێچ دەکران بۆ مەیدانی شەڕ، لە ڕاستیدا ئەو شەڕە سیمای ژیانی لە ئێران گۆڕی و کۆمەڵگا بۆ ماوەی هەشت ساڵ بە بارودۆخێکی زۆر نائاساییدا تێپەڕی.

*** کۆمەڵێک لە پەیڕەوانی کۆنگرەی چواری حیزبی دیموکرات جیادەبنەوە و بەو ناوەوە لە ململانێدا بوون لەگەڵ حیزبی دیموکرات، پێوەندیتان لەگەڵ ئەم گروپە چۆن بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئێمە هیچ کاریگەرییەکمان لە سەر ئەو جیابوونەوەیەیان نەبوو، ئەوانە بەشێک بوون لە حیزبی تودە و ئەوانە دەیانویست خەباتی چەکداری نەبێت، هیچ پێوەندییەکمان لەگەڵ ئەوان نەبوو...

*** باس لەوە دەکرێت، کە کۆمەڵە (مەلا کەریمی شاریکەندی) تیرۆرکردوە، چونکە مەلا کەریم ویستویەتی دەستپێشخەرییەک لە نێوان حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار و حوکوومەت بکات. ئایا مەلا کەریم چۆن بوو لە نەزەری ئێوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: مەلا کەریم مەیلی سازان بوو لەگەڵ کۆماری ئیسلامی، بەڵام ئێمە هیچ پلانێکمان بۆ تیرۆری ئەو نەبوو...

*** یانی ئێوە تیرۆرتان نەکردوە، چونکە حیزبی دیموکرات ئێوە بەو تیرۆرە تاوانبار دەکات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە لایەن کۆمەڵەوە هیچ بڕیارێک بۆ تیرۆری مەلا کەریم نەدراوە.

*** یانی بڕیاری کۆمیتەی ناوەندی نەبوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: نەخێر، بەڵام ئەو ساڵانە زۆر شتی نارۆشن دەکرا، ئێستاش نازانین کێ کردی؟ بەڵام یەکێک بڵێ پێشبینیم ئەوەیە، لایەنگرێکی کۆمەڵە کردویەتی لەوانەیە پێشبینییەکەی دروست بێت، چونکە مەلا کەریمی شاریکەندی ئەو کاتە مەیلە و سازان بوو لەگەڵ ڕژێم، گەنجان و خەڵکیش ئەوەیان پێ ناخۆش بوو، چونکە زۆر خەڵک لەو ساڵانەدا

کوژران، بە بێ ئەوەی بڕیاری هیچ کەس بێت، لەبەر ئـەوە بە قەتعـی دەڵێم تیرۆری شــاریکەندی بڕیاری ئێمە نەبوو، بڕیاری کۆمیتەی ناوەندی نەبوو.

* **بـاس لـەوە دەکرێـت، ئێوە بەیاننامەتــان دەرکردوە، کە بۆ نموونە بۆنی ئەوەی لێ هاتوە، کە خۆتان تیرۆرتان کردبێت؟**

ئیبراهیـم عەلیزادە: بەیاننامەی ئێمە بۆنی ئەوەی لێ نەهاتـوە، بەیانناـمـەی ئێمە باســی ڕۆڵـی خراپی مەلا کەریمی کردوە.

* **یانی دەستتان لەو تیرۆرەدا نییە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: نەخێر.

* **حامیـد بەگـی جـاف چـۆن تیرۆرکـرا، دەوترێـت ئەویـش چەپەکان تیرۆریان کردوە؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: حامیـد بەگـی جـاف، ســازمانی چریکـی فیدایـی تیرۆریـان کـرد، ئـەوەش بابەتەکـە ئەوەبـوو، بـە گشـتی حیزبی تـودە لە ئاسـتی ئێراندا ڕاگەیاندنێکی زۆری خستبووە ڕێ، کە ئەم جووڵانەوە چەکدارانەی لە کوردستاندا بەرپابووە، بە پشتگیریی بەعس و ئەمریکایە، ئەمریکا دەیەوێت ڕژێمی تازەی ئێران بڕووخێنێت، بۆیە گێچەڵی بۆ دروسـت دەکات،

لەو مەرزانەی ئێران و عێراق، لە کوردستان خەریکە داروودەستە چەکدار دەکات، کابرایەکی سەربازی بە ناوی (پالیزبان)، ئەویش هەر خەریکی ئەوانە بوو، ئەوە داروودەستی پالیزبانن، ئەوە بڵاوکراوە بوو، سازمانی چریکی فیدایی کەوتبووە دوای ئەو بڵاوکراوەیە و (حامید بەگی جاف) سەرۆک عەشیرەتێک بوو، خۆشی کەسێکی تا ڕادەیەک سیاسی بوو، بەڵام چەکی لە بەعس و لە عێراق وەردەگرت ئەو کاتە، چریکی فیدایی بۆ ئەوەی کە ئەو بڵاوکراوانە، پوچەڵ بکاتەوە حامیدبەگیان کەوتە دەست، بردیان و لە سێدارایاندا.

*** بەس ئێوە هەڵوێستتان لە سەر لە سێدارەدانەکەی چی بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئێمە پێمان باش نەبوو.

*** باس لەوە دەکرێت، ئەوە لە لاوازیی حیزبی دیموکرات و کۆمەڵە بووە، کە چەپەکانی تر دەهاتن لە کوردستان کۆمەڵێک کاری لەو شێوەیەیان دەکرد، تا چەند ئەو ڕەخنەیە واقیعییە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە یەک لحازەوە ئەوەی سازمانی چریکی فیدایی خەلقی ئێران توانی بۆ ماوەیەک لە کوردستان پێگە پەیدا بکات، بە بڕوای من سەرچاوەکەی لەو بۆشاییانەدا بوو، کە کۆمەڵە

بە جێی هێشتبوو، ئەوە تا ڕادەیەک واقیعییە، ئەمەیان سازمانێکی گەورە بوون، ئەمان بۆچی توانیان بەشێک لە ڕووناکبیرانی کورد بەرەو لای خۆیان ڕابکێشن! ئەوە دەگەڕێتەوە بۆ کەموکوڕیی ئێمە، لەو کاتانەدا ئێمە ڕێکخراوێکی زۆر سەختگیر بووین لە وەرگرتنی کەسی تازە بۆ ناو ڕیزەکانمان، دەرگای ڕێکخراو بەسترا بوو بە ڕووی زۆربەی ئەو کەسانەی، کە شەپۆلی شۆڕش هێنابوونییە مەیدانی خەباتی سیاسییەوە، ژمارەیەکی زۆر لە گەنجانی کورد ڕوویان کردە سازمانە سیاسییەکان، کەچی کۆمەڵە هێشتا ئەو بارودۆخە تازەیەی درک نەکردبوو، دەرگای خۆی بۆ ئەو هەموو خەڵکە نەکردبووەوە، کە دەهاتن، ئەوانیش سیاسي بوون و بەشێکی دەچوونە ناو چریکی فیدایی، بەشێکی دەچوونە ناو حیزبی تودە.

*** هەر لە سەر باسی کۆنگرەی دامەزراندنی حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران، مام جەلالیش لەوێ بوو؟ هەڵوێستی چی بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: مام جەلال لە کۆنگرەی دامەزراندنی حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران نەبوو، بەڵام لە کۆنگرەی سێی کۆمەڵەدا بوو، کە بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران پەسەند کرا، دیارە مام جەلال

تێبینیی خۆی هەبوو، چوونی ئێمەی بەرەو پێکهێنانی حیزبی کۆمۆنیستی پێ باش نەبوو... هەم ئەو و هەم (کاک مەلا بەختیار) لەو کۆنگرەیەی ئێمەدا بەشدار بوون و ڕەخنەکانی خۆیان بە زمانێکی دۆستانە باس کرد.

*** پێوەندیتان لەگەڵ یەکێتیدا چۆن بوو لەو ماوەیەدا؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: دۆستانە بوو، زۆر سەردان و دانیشتن هەبوو، تەنانەت (اتحاد مبارزان کمونیست) یش جاروبار لەو دانیشتنانەدا بەشدار دەبوون، (مەنسووری حیکمەت) لە کۆنگرەی سێی کۆمەڵەدا وتارێکی پێشکەشکرد، یەکەم کەس تەعریفی وتارەکەی کرد مام جەلال بوو، گوتی: «بە بڕوای من ئەو قسانەی ئەو کوڕە دەیکات، ژیرانەیە و دەتوانێت ڕێ نیشاندەر بێت».

*** لە ساڵی (1983) بە دواوە، زۆربەی پارتە سیاسییە بەرهەڵستکارەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران هاتنە ئەم دیوو (مەبەست دیوی باشووری کوردستانە)، ئەو گۆڕانکارییە گەورانە چی بوون، کە لە خەباتی ئێوە هاتەدی؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لەو ساڵەدا، بارەگای سەرکردایەتییمان هاتە ئەم دیو لە هەموو ناوچەکان

لـە باشـوورەوە هەتـا باكـوور هێـزی پێشـمەرگەی كۆمەڵـە بوونیـان هەبـوو، جەولـە بـوون، تەنانـەت ناوچەی ئازادی بچووكیش هەبوو.

*** ئـەو گۆڕانكارییانـە چـی بوون، كە لـە دوای كۆنگرەی (5) هاتنە ئاراوە، سەبارەت بە خەباتی چەكداری و سیاسیی ئێوە، بە تایبەت لە دوای ئەوەی بارەگاكانتان دێنە باشـووری كوردسـتان و شەڕی ناوخۆ لە سەر سنوورەكان دەست پێ دەكات؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: كۆنگـرەی (5)ی كۆمەڵـە لـە بارودۆخێكـدا بەڕێـوە چـوو، كـە خەباتـی چەكداری كەوتبووە ژێر فشارەوە، كەم و زۆر هیچ ناوچەیەكی ڕزگاركـراو نەمابـوو، خەباتـی پێشـمەرگانە شـكڵی پارتیزانی نە زۆر كلاسـیكی بوو، دەسـتەی گەڕۆكی گـەورە گەورە تا (200) پێشـمەرگە دەگـەڕان، بەڵام ئیتر ئاشكرایە، كە وردە وردە ئەم شێوەیەش فشاری دەكەوێتە سـەر، بەڵام كۆنگرەی (5) لە بارودۆخێكدا بەڕێـوە چوو، ئێمـەی ناچار كرد ئارایشـێكی نیزامی تایبەت بە خۆمان بگرین.

*** شەڕی ناوخۆ چۆن كۆتایی هات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوە كاتێكە هێندەمان هێنا و برد، كە ئێمە ستراتیژێكمان ڕەچاوكرد، ستراتیژەكەشمان

ئەوەبوو، کە کارێکی وەها بکەین هێزەکان لە تێکهەڵچوون دووربخەینەوە، ئەوە ئێمەی برد بەرەو بیرۆکەی دابەشکردنی کوردستان، یانی ئێمە گوتمان هێزەکانمان لە باکوور دەکشێنینەوە، دەیبەین بەرەو باشوور، ئەوان لە باشوور دەردەکەین، بۆ ئەوەی کە بەرکەوتنمان نەبێ لەگەڵ یەکتر، وە شەڕەکە بەم شێوەیە بە کردارییی کۆتایی هات... ئێستا، کە بە فەرمی و بە بڕیار کۆتایی پێ نایەت، دەبێت سنوورێکی بۆ دابنێین، لەوەوە کۆتایی هات؛ ئەوەبوو هێزەکانمان لە هەموو ناوچەکانی باکووری کوردستان لە مەهاباد، ورمێ، بۆکان و تا سنووری سەقز کشاندەوە و فشاریشمان بۆ ئەوان هێنا، کە ئەمانیش بەشێکی زۆر لە هێزەکانی خۆیان لە باشووری کوردستان کشاندەوە، وای لێ هات کە ئیتر دوو شەڕی چارەنووسسازیش لە ناوچەی شلێر، کە خەتی بەرکەوتنی هەر دوو لابوو کرا.

شەڕەکە بە کرداری کۆتایی پێ هات، جاروبار ئەگەری هەبوو لە شوێنێک لایەنگرێک، پێشمەرگەیەک، کە پەراوێز کەوتبوو توشی کێشەیەک ببێت، بەڵام ئیتر وردە وردە بە کردارییی شەڕەکە کۆتایی پێ هاتبوو، ئەوە لە لایەکەوە، لە لایەکی ترەوە واقیعەتێکی تاڵی تر

ئەوەبوو لە ماوەی ئەو شـــەڕەدا، کۆماری ئیسـلامیی ئێـران زۆرتریـن دەرفەتی بە دەسـت هێنا، پایەگاکان و بنکەکانی خۆی لە هەموو شـوێنەکانی کوردسـتان مەحکـەم کـرد، بـۆ مێـژوو پێتـان دەڵێـم بەڵگەیـەک لـە لایـەن حیزبـی دیموکراتـەوە کەوتـە دەسـتمان، کـە پەیامێـک بوو سـوپای پاسـداران ناردبـووی بۆ بەرپرسـی حیزبـی دیموکرات لە ناوچـەی بۆکان، لە پەیامەکـەدا هاتبوو ئەگـەر ئێوە هەماهەنگیمان لەگەڵ بکەن ئێمە بۆ شـــەڕی کۆمەڵە چاوپۆشـــی دەکەین لە هاتوچـۆی هێزەکانتان لە بەردەم پایەگاکانی خۆمان، ئێمە ئامادەین موهیمات (فیشەک و لۆجیستیکتان) بۆ دابین بکەین، ئێمە ئامادەین بۆ ئەوەی بریندارەکانتان ئەگەر بێنە لای ئێمە بۆتان دەرمان بکەین و بینێرینەوە بـۆ لاتـان، بـۆ پـارەش «در باز و کیسـه بـاز». ئەو پێشـنیهادەیان کردبـوو، بەرپرسـی ناوچـەی بـۆکان پەیامەکـەی ناردبـوو بـۆ دەفتەری سیاسـیی حیزبی دیموکـرات، مـن ناڵێم ئـەو ڕێککەوتنە کرا، مەبەسـتم ئەوەیـە کۆمـاری ئیسـلامی بـۆ کەڵـک وەرگرتـن لە ناکۆکییەکانـی ئێمـە ئامـادە بوو هەتا ئـەو ڕادەیەش بچێتە پێش. لە سـەرەوەی هەمـوو بڵاوکراوەیەکمان نووسـرابوو، «هەڵچنین و ڕماڵینـی هێزی داگیرکەر

له کوردستان» ئەوە ستراتیژی نیزامی ئێمە بووە، بەڵام ئەو شەڕی ناوخۆیە هەر دووولامانی زۆر لاواز کرد و توانای پاراستنی هیچ شوێنێکی ڕزگارکراومان نەما، کۆماری ئیسلامی بە تەواویی دەرفەتی بۆ ڕەخسا و ئیتر ئەو دەرفەتەی بۆ ئێمە نەهێشتەوە، کە بتوانین شوێن ئازاد بکەین، کۆنگرەی پێنجی کۆمەڵە هەوڵیدا وەڵامی ئەو بارودۆخە تازەیە بداتەوە.

*** ئەو وەڵامە چی بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: گوتمان بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستان سێ بواری سەرەکیی هەیە، کە پێویستە شان بە شانی یەک بەرەوپێش ببرێن:

یەکەم: بزووتنەوەی جەماوەری لە دژی کۆماری ئیسلامی بۆ لابردنی ستەمی نەتەوایەتی و دابینکردنی هەموو ئازادییەکی دیموکراتیک لە کوردستانی ئازادکراودا، ئەو بزووتنەوەیە واقیعی بوو، لە شێوەی جۆراوجۆریشدا خۆی نیشان دەدا، کاتێک خەڵکی گەڕەکێک خۆپیشاندانیان دەکرد، داوای ئاو و کارەبایان دەکرد، داوای بێهداشت و دەرمانیان دەکرد، داخوازیی دیاریکراویان هەبوو، دەچوون بەردەرگای ئیدارە دەوڵەتییەکانیان دەگرت

یـا بە هەر شـێوەیەکی تر نارەزایەتییـان دەردەبڕی، ئەوەش دەرفەتێک بوو بۆ ئەوەی جەماوەر زەرفیەت و تواناکانیان بۆ چالاکیی گەورەتر گەشە پێ بدەن.

دووەم: بزووتنــەوەی کرێــکاری بــوو، بزووتنەوەی کرێکاریش لەو دەورەیەدا لە کوردســتان ســەریهەڵدا بـوو، چەندیـن چالاکیـی گـەورە کرابـوو، بـە تایبەت کرێکارانی (کورەخانەکان)، مەسەلەی کوورەخانەکان زۆر گرینگ بوو لە کوردســتان، بۆیەش گرینگ بوو، چونکـە لە کوردســتان پیشەســازیی گەشــەکردووی پێشـکەوتوومان زۆر کـەم هەبـوو، خەڵـک هەمووی ڕووی دەکـردە ئـەو بوارە، زۆربـەی کورەخانەکانی خشــت؛ کرێکاری کوردســتانی تێدابوون، بە نزیکەیی چەند سەد هەزار کەسێک دەبوو، جموجۆڵ و چالاکیی کرێکاریـش بوارێکـی واقیعیی خەبات لە کوردســتان بوو. بۆ نموونە: یەکەم خۆپیشــاندانێک، کە لە شــاری (سـنە) ڕوویـدا کرێـکاری بوو لـە ڕۆژی یەکی ئایار، کـە لـە کاتێکدا، کە لە ئێران خەفەقان بەتەواوی حاکم بوو، لە کوردستان خۆپیشاندانی کرێکاری دەکرا.

سێیەم: بزووتنــەوەی چەکـداری، کۆنگـرەی (5) بــەوە دەناسـرێتەوە، کـە هەوڵـدەدات بۆ ئـەوەی کە پێوەندییەکـی دیالێکتیکی دابمەزرێنێـت لـە نێـوان

ئـەو سـێ بزووتنەوەیەدا و لـە تێکهەڵپێکانـی ئەوانە، ستراتیژی بۆ سەرکەوتن دیاری بکات.

*** مامۆستا قۆناغێکی تری ژیانی سیاسیی ئێوە لە دوای ساڵی (1991)ەوە دەسـت پـێ دەکات، ئایـا کۆماری ئیسـلامیی لە دوای نـەوەدەکان وەکـوو حیزبـی دیموکـرات هێرشـی کردنە سـەر، وەکوو ئەوەی لە ساڵی (1996) هێرشی کردە سەر ئەوان؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەڵێ، لە واقیع دا هێرشـی کرد، بۆ نموونە هێرشەکانی بەو شێوەیە بوو، کە تیمی بچووکی دەنارد بۆ ئەو ئۆردوگایەی ئێمە لێرە یان لە شوێنەکانی تر، بە خومپارە و ئارپ بی جی تەقەی لێ دەکردین، یان لە سنووری مەریوان تۆپخانەیەکیان دامەزراندبوو، کە ئـەو ئۆردوگایەی ئێمەی تۆپباران دەکرد. وێنەکانیمان هەیـە، جگـە لەوانە بە کاری تیرۆریسـتی تیمی دەنارد و ژمارەیەکی زۆر لە کادیرەکانی ئێمە یان هی حیزبی دیموکراتیان تیرۆرکرد.

*** مامۆسـتا ئێوە سـاڵی (1995)، کۆنگرەی (8) دەبەستن و کێشـە دروست دەبێـت لەگەڵ کاک عەبدوڵڵای موهتـەدی، ئایا ئەو کێشانە چی بوون دروست بوون؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: کۆنگـرەی هەشـت خـۆی هیـچ کێشەیەکی جدیی تێدا نەبوو، دوای کۆنگرەی هەشت ئـەو قسـانەی، کـە لـە کۆنگـرەی هەشـتدا کرابـوون

ئەوانە بەرجەستەکرانەوە و دووبارە هاتنەوە ڕوو، کرانە بنەما بۆ پاساوی جیابوونەوە، لەبەر ئەوە بەحسەکانی کۆنگرەی هەشت بەڵگەنامەکانی هەیە، کە دەیان خوێنینەوە ئەم هەموە تیۆرییە هەڵناگرێت، کە سواری کراوە. بۆ نموونە من لەو کونگرەیەدا گوتومە: «ئەگەر حیزبی دیموکرات هێزی خۆی لە دۆزی نەتەوایەتی وەردەگرێت، سەرچاوەی هێز و توانای ئێمە وەکوو هێزێکی کۆمۆنیست خەباتی چینایەتی و بزووتنەوەی کرێکارییە»، گوتومە: «ئەگەر ئێمە وەکوو چەپ و کۆمۆنیست بناغەی چالاکیی خۆمان لە سەر خەباتی چینایەتی دابمەزرێنین، ئێمە هێز لەوە وەردەگرین، پێویستە پێگەمان لەم بوارەدا جێگیر بێت تا بتوانین ستراتیژی خۆمان لە خەباتی خۆمان بۆ ڕزگاریی نەتەوەی کورد لە ستەمی نەتەوایەتیش بەرەو پێش بەرین. حیزبی دیموکرات هەموو بوونی خۆی بە دۆزی نەتەوایەتییەوە گرێداوە، ئەو هێز لەوەوە وەردەگرێت، ئەوان کادیریان بۆ ئەو کارە لە ئێمە زۆرترە، ئەوان سوونەت و سابیقەیان زۆرترە، پشتیوانیی فلانیان لەگەڵدایە، ئێمە دەبێت ڕەوتێکی جیاواز بین تەنیا بە خەباتی نەتەوایەتی ئێمە ناتوانیین ببین بە هێزی یەکەم لە کوردستان».

ئەمە وتەیەکی زارەکیی ناو شیکردنەوەی ڕاپۆرتێک بوو، کاک عەبدوڵڵا ئەو تیۆری جیابوونەوەیە یا لە واقیعدا پاساوی جیابوونەوەکەی خۆی لە سەر ئەوە دارِشت.

*** دەگوترێت کاک عەبدوڵڵا پارەی وەرگرتوە لە ئیدارەی ئەو کاتەی سلێمانی؛ بە بێ ئاگاداریی کۆمیتەی ناوەندیتان، دواتر دەبێتە کێشە، ئەوە چی بوو؟ وردەکارییەکانی چی بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوە بابەتێکی ترە، مەسەلەکە بریتییە لەوە، کە کاک عەبدوڵڵا و هاوبیرەکانی ساغ دەبنەوە لە سەر ئەوەی کۆنگرەی (9)ی کۆمەڵە بگرن، من ئەوکات لە دەرەوەی وڵات بووم، بەڵام ئەو کاتە بە هۆی ئەوەی ژمارەیەکی زۆر لە کادیرە دێرینەکانی ئێمە، چووبوون بۆ دەرەوە، لە ناوەوەش بارودۆخەکە وا نەبوو کادیرە نهێنییەکانی ناوەوە بهێنێت بۆ ئێرە، ئەو هاورێیانەش، کە چووبوون هەندێکی لە دەرەوە یان کرێکار بوون یان پەنابەر بوون و هێشتا جێگەیەکی سەقامگیریان نەبوو، نەیان دەتوانی بە پارەی خۆیان بێنەوە بۆ کوردستان.

کاک عەبدوڵڵا بیر لەوە دەکاتەوە، کە ئەگەر کۆنگرەیەکی ئاوا بگیرێ، لەوانەیە ئەو بۆچوونانەی ئەو هەیەتی یان ئەو بەرەیەی، کە ئەو هەیەتی تێیدا

سەرنەکەوێت و وا باشە، کە ئەم ئیمکانیاتێکی مادیی هەبێت، تاکوو ئەو برادەرانەی، کە لە دەرەوەن و پشتیوانی لە بەرەکەی ئەو دەکەن و پارەیان نییە، بتوانن بێنەوە و بەشداریی خۆیان لە کۆنگرە بکەن و هاوسەنگیی کۆنگرەکە بگۆڕن، ئەوەی کە من دەڵێم پێشبینیی منە، چونکە هەرگیز ناڵێم کاک عەبدوڵڵا پارەی بۆ مەبەستی کەسیی وەرگرتوە، بە ئامانجێکی سیاسیی، کە هەیبوو، پێی وا بوو پارەیەکی بە دەستەوە بێت و بلیتی فڕۆکەیان بۆ بکڕێت و خەرجی ڕێگەیان بدات و هەموو ئەوانە، دەتوانێت ژمارەیەکی زۆرتر لە کادیرەکان بێنێتەوە ئێرە، لەو کۆنگرەیە و هاوسەنگییەکە بگۆڕێ بە قازانجی خۆی بێ گومان ئەو کاتەش تەنیا جێگەیەک، کە هەبوو مام جەلال بوو، ئەویش بە مام جەلال ناڵێت پلانێکی ئاوام هەیە و وەکوو کۆمەڵە داوای پارەی لێ دەکات و لە ڕێگەی نوێنەرەکەمان لە شاری سلێمانی وەری دەگرێت.

* **نوێنەری ئێوە کێ بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: فاروق بابامیری بوو، لەگەڵ کاک عەبدوڵڵا هاوهەڵوێست بوون لەو قەزیەیەدا، کاک عەبدوڵڵا لەگەڵ مام جەلال قسە دەکات، مام

جەلال دەڵێت» دۆخی داراییمان ئێستا باش نییە، بەڵام مادام پێویستتانە ئێمە ماڵمان لەگەڵ ئێوە بەش نەکراوە، ئەوەندە بڕە پارە مانگانە لە ئێمە وەربگرن، ئیمکاناتمان باشتر بوو یارمەتیی زیاترتان دەدەین.

*** پارەکە چەند بوو؟ ئەوەندە زۆر بوو، کە کێشەی لە سەر ساز بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بۆ ئەو کاتە زۆر بوو، بۆ ئێستا نا، بۆ نموونە بڵێین سەرجەم لە ئاستی چەند دەفتەرێکدا بوو، کێشە تەنها لە سەر ئەوە ساز نەبوو، گۆڕانکارییەکان لە بۆچوون و فیکری کاک عەبدوڵلا هاوکات بوو لەگەڵ گۆڕانکارییەکی سیاسییش لە ئێران، ئەو دەورەیە خاتەمی دێتە سەرکار و بابەتی چاکسازیی سیاسی لە ئێران دێتە گۆڕێ، مام جەلال پێی وا بوو، هێزە سیاسییەکانی کوردستانی ئێران دەبێت خۆیان لەگەڵ ئەو ڕەوتە ڕێکبخەن، ئەو پێی وا بوو، داهاتووی سیاسیی ئێران ئەو ڕەوتە دیاری دەکات و ئەوانە ئێران دەبەنەوە سەر دۆخی جارانی خۆی، وردە وردە دەیکەنە وڵاتێکی مۆدێرن و کەم کەم پاشەکشە بە حوکوومەتی ئیسلامی دەکرێت و ئەمە سەرەتاکانییەتی، خەڵکی کورد نابێ لەو ڕەوتە دوا بکەوێ و دەبێت خۆی لەگەڵدا ڕێکبخات، بەڵام

بینیمان ئەو ڕەوتە لە ئێران زۆر زوو پەکی کەوت و پاشەکشەی پێکرا، ئیتر کەس نەیدەتوانی ئومێدی پێی هەبێـت، کاک عەبدولـڵا وردە وردە خـۆی لـێ دوور خستەوە.

*** کاک عەبدوڵڵا باسی وەرگرتنی پارەی نەکردبوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: تەنیـا لای چەنـد کەسـێک، کـە لەخـۆی نزیـک بـوون باسـی کردبـوو، کاتێـک بـە هەڵکـەوت ئاشـکرا بـوو، کاک عەبدولـڵا پێـی لـە هەڵەکـەی خـۆی نا و ڕەخنەی لە خـۆی گرت، دوای ئەوەش ئیستعفایدا لە کۆمیتەی ناوەندی، هەر چەندە ئیستعفاکەمان لێ قەبووڵ نەکرد لە سەرەتاوە، بەڵام ئەویش پڕۆسـەیەک بوو کێشـەکە لە سـەر ئەوەبوو، کە ئەوە هەڵەیە؛ جا ئایا هەڵەیەکی ڕێکخراوەییە یان هەڵەیەکـی سیاسـییە، کـە ئـەم خـۆی و هەندێک لەو هاوڕێیانـەی کـە لەگەڵی بوون، دەیانگـوت هەڵەیەکی ڕێکخراوەییە، ئێمە دەمانگوت نەخێر، ئەوە هەڵەیەکی سیاسـییە، هۆکاری هەبووە و نەخشـەیەکی هەبووە لەو پێناوەدا.

*** لـە سـاڵی (2000) کێشـەکانی نـاو کۆمەڵـە دەتەقنەوە و لێکتـرازان دروسـت دەبێت، ئەو کێشـانە چی بـوون وای کرد، کە جیابوونەوە ڕوویدات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: کاتێک بەحسەکان گەییشتە ئێرە و نووسراوەکان دەرچوون، یانی هەر کەسێک هەڵوێست و ڕوانگە و بۆچوونی خۆی دەنووسی، جیاوازییەکان تا ڕادەیەکی زۆر دەرکەوتن، ئێمە هەوڵمان دەدا جیابوونەوە ڕوو نەدات، چونکە لامان وا بوو، کە باسەکان و جیاوازییەکان بە ڕادەی پێویست ڕوون نین، جەماوەری خەڵک لە دەرەوەی خۆمان لێی ئاگادار نین، بەڵام کاک عەبدوڵڵا و هاوڕێیانی بۆ مانەوە و جیانەبوونەوە مەرجیان هەبوو.

*** مەرجەکانیان چی بوون؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: سەرجەم (20%)ی ئەندامانی ڕێکخستنەکەی ئێمە لەگەڵ ئەوان بوو، بەڵام ئەوان دەیانگوت: «ئێمە بێین بە بێ کۆنگرە سەرکردایەتی دابەش بکەین؛ پەنجا بە پەنجا، نیوەی ئێمە و نیوەی ئەوان»، ئێمەش دەمانگوت: «بچینە ناو کۆنگرەوە و لەوێ هەڵبژاردن بکەین»، بەڵام دەیانگوت: «ئێمە لە هەڵبژاردن دەکەوینە کەمایەتییەوە و دوایش ئاشکرا نییە چیمان بە سەر دێنن، وردە وردە ژێر پێمان خاڵی دەکەن و ئۆرگانەکانمان لێ دەسەننەوە، چ دەکەن و چ ناکەن...» ئێمەش دەمانگوت: «ئەو کارانە لە سوونەتی ئێمە نییە و نایکەین، بەڵام ئێمە ناتوانین

بـە سـەر سـەری کۆنگـرە و دەنگـی ئەندامانمانـدا ڕێبەرایەتـی دابـەش بکەیـن و مافی ئەوەمـان نییە«، فۆرمەڵەهای جۆراوجۆر هەبوو بۆ ئەو بابەتە.

مـام جەلال خۆی زۆر لـە نێوانماندا هات و چوو، گەلاڵەیەکـی هێنـا، گەلاڵەکەی لـە واقیعـدا لۆگۆیەکی وەکـوو یەکێتیـی نیشـتمانی لـە بەرچـاو بـوو، ئـەو دەیگوت ئێوە ئەو واقیعە قەبووڵ بکەن، کە دوو باڵن، ئینجـا لە بەرەیەک یان نیمچـە بەرەیەکدا پێکەوە کار بکـەن، خۆشـی نووسـیویەتی و واژۆی کردوە، بۆی ناردین و ئەو گەلاڵەیە لە لایەن ئێمەوە ڕەتکرایەوە...

*** بۆچی ڕەتتان کردەوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئێمە پێمان وا بوو، کە ئەو گەلاڵەیە لـە کۆتاییدا پێشـی جیابوونەوەی پـێ ناگیرێ، ئەوان زووتر لەوەی کە چاوەڕوانیش دەکرێ جیادەبنەوە... ئـەو گەلاڵەیـە جیابوونەوەیەکـی مسـۆگەر دەخاتـە بەر دەسـتیان، بـە تایبەت کۆمەڵە باسـکی چەکداری هەبـوو، زۆر نیگەرانی پەرەسـەندنی ناکۆکییەکان لە ناو ئەو هێزەدا بووین. گوتمان لە سەر بنەمای ئەوە، کە تا ئێستا هاتوە، بە پێی پەیڕەو دانیشین و کۆنگرە بگرین، کۆنگرە ئەگەر شتێکی نادیموکراتیکی تێدابوو قەبووڵتان نەبێت و ئەو کاتە کۆنگرە ڕەت بکەنەوە.

*** بەس لە کۆنگرە کاک عەبدوڵڵا دەڵێت، پلانیان لێ گێڕاوە بۆ ئەوەی دەرنەچێت، ئەو پلانە چی بوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: نـا بە هیچ جۆرێـک هیچ پلانێک نەبـوو، هـەر چی هەبـوو لە ڕوو بوو، ئـەو بابەتەی، کـە ئـەو کردبـووی جیاوازیـی ڕێکخسـتنی کردبوو، ئـەوە کاریگەریـی دانابـوو لـە سـەر هاوڕێـکان، ئەو نیگـەران بوو، کە بێتە نـاو کۆنگرە دەنگ نەهێنێتەوە، ئێمـە دڵنیـا بوویـن لـەوەی کونگرە بە هەسـت کردن بـە بەرپرسـیارێتیی وا دەنـگ نـادات، کـە ڕێگـە بـۆ جیابوونەوە خۆش بکات، بەڵام ئەوان کۆنگرەیەکیان بەرگە نەدەگرت، کە تێیدا کەمایەتی بن، ئەوە ڕۆحێکی نادیموکراتی بوو، کە بە سەریاندا زاڵ بوو.

*** هەر نەهاتە کۆنگرەوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: نا... نەهاتە کۆنگرەوە..

*** ئەی ئەوان بیانوویان ئەوەبوو، کە دەڵێن: کۆمەڵەمان ساغ کردوەتەوە؟ ئەو ساغ کردنەوەیە لە ڕووی فیکرییەوە چۆن بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە ڕووی فیکرییەوە هیچ بنەمایەکی نەبوو، لەبەر ئەوەی؛ ئەوەی ئێستا دەیڵێن بەراوردی بکـەن لەگـەڵ ئـەوەی ئـەو ڕۆژەی کـە جیابوونەوە، ئەو بەرنامەی کارەی، کە نووسـیویانە ڕۆژی یەکەم

بەوە دەست پێ دەکات: «حیزبی ئێمە حیزبێکی سۆسیالیستی کرێکارییە»، ئەگەر مێژوونووسێک بێت ئەوانە بخوێنێتەوە و ئەو دۆکۆمێنتانەی ئەوان بخوێنێتەوە، سەری سووڕدەمێنێت، کە بۆچی دەبێت ئەوان بە وەها بۆچوونێک جیابووبێتنەوە؟ جگە ئەوەی، کە ئەمان دەیانزانی (ژمارەیەک بوون، کە دەیانزانی) ئەگەر ئەو نییەتەی، کە ئێستا هەیانە، هەر ئەو ڕۆژە بەو شێوازە دەری بخەن، ئەو (20%)یش، کە هەیانە لەگەڵیان نامێنێت، بۆچی؟ چونکە هەموو ئەو کادیرانەی لەگەڵ ئەوان چوون لە سوننەتێکی چەپ و ڕادیکاڵدا پەروەردە بوون، پێشبینیی تریان هەبوو، لە چالاکی و کار و تێکۆشاندا، لەبەر ئەوە کاک عەبدوللا سەرپۆشێکی لە واقیعدا، ڕادیکاڵ و چەپی بە سەر بۆچوونەکەی خۆیدا هێنابوو.

*** مامۆستا گیان، پێم باشە کەمێک بگەڕێینەوە بۆ دواوە و بزانین جەماعەتی مەنسوری حیکمەت و ئەوان چییان لێ هات و چییان بە سەرهات؟ کە لە دوای ساڵی (1991)ەوە جیابوونەوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوانە، کە جیابوونەوە حیزبێکی تازەیان ڕاگەیاند، تیۆری و بۆچوونەکانی خۆیان بۆ پاساوی ئەو جیابوونەوەیە بە وردی نووسیوە و بڵاوبووەتەوە، هەموو جیاوازییەکان دەکرا دیالۆگی

زۆرتریان لە سەر بکرێ و لە یەک نزیکمان بکاتەوە، جگە لە یەک جیاوازی نەبێت، کە ئەوەشیان بە هۆی دوو کرداری جیاواز، کە لێی دەکەوتەوە، چارەسەرێکی نەبوو.

ئەوان لایان وا بوو، کۆتایی هاتنی شەڕی ئێران و عێراق، لە واقیعدا کۆتاییی بزووتنەوەی خەڵکی کوردە لە خۆرهەڵاتی کوردستان و بە تایبەت بزووتنەوەی چەکداری، ئاخر هەناسەکانی خۆی هەڵدەمژێ؛ ئیتر لە کوردستانی عێراق جێیەک نییە بۆ مانەوەی ئێمە، لایەنی ئێمە بڕیاری لە سەر مانەوە و چارەسەرکردنی گیروگرفتەکان بوو، ئێمە پێمان وا بوو ئەو بارودۆخە کاتییە و دەرفەتی کار و چالاکی لەو ناوچەیە بۆ ئێمە هەر ماوە، ئەوان لایەنی خۆیان هاندا بۆ ئەوەی ئەو ناوچەیە بە جێبێڵن، بەڵام لەو ماوەیەدا شتێکی تر ڕوویدا ئەویش شەڕی کوەیت بوو، لە واقیعدا دوو ڕووداو بوو، یەکێک ئەوەیە ئاشکرا بوو، سوڵحی ئێران و عێراق هێندە سوڵحێکی پتەو نییە، کە ئەوان دوای هەشت ساڵ دەست لە ملی یەکتر بکەن و تەواو ئاشت ببنەوە، کێشەکان هەر وا مانەوە و عێراق ئامادە نەبوو غەرامە بدات، دە ساڵ تا سیانزە

ساڵ گوزەرا، هەتا توانیان دیلەکانی شەڕ ئاڵوگۆڕ پێ بکەن، هەزاران دیلی عێراق لە ئێران مانەوە و هەزاران دیلی ئێرانیش لە عێراق مابوونەوە.

کە شەڕی کوەیت دەستی پێ کرد، ئەو کاتە ڕژێمی عێراق کەوتە ژێر فشارەوە و لە بەشێکیدا ڕاپەڕین کرا، لە کوردستانی عێراق و هەموو ئەوانە، ئیتر ئەمان بە بڕوای من دەرکی ئەوەیان کرد، کە پەلەیان کردوە. واقیعیەتێکی تریش ئەوەیە، ڕەوتی ئێمە لە کوردستانی عێراقیش هەژموونی پەیدا کردبوو، ژمارەیەکی بەرچاو لە تێکۆشەرانی سیاسی و چەپی کوردستانی عێراق لە سەر بەرەی حیزبی کۆمۆنیست و کۆمەڵە بوون، کە لێکترازانەکەش ڕوویدا، بەشێکی زۆریان لەگەڵ ئەوان ڕۆیشتن، کاتێک تێگەییشتن، کە بڕیاری هەڵە و بە پەلەیان داوە فرسەتەکانیان لە دەست دابوو، ئەمە خاڵی وەرچەرخانێکی مێژوویی بوو، کە تێیدا هەڵەت کرد بە ئاسانی قەرەبوو ناکرێتەوە. ئەوان لەو فرسەتە، کە ڕاپەڕین هەبوو لێرە، ڕاپەڕینیان نەفی دەکردەوە، دژی ڕاپەڕین بوون، پێیان وا بوو ئەوە پلانی ئەمریکایە لێرە بەڕێوە دەچێت، هەموو ئەو گۆڕانکارییانەی، کە لێرە بوون، پێیان کۆنەپەرستانە

بوو، پێیان وا بوو ئەمریکا بە کۆمەکی ناسیۆنالیزمی کورد ئەوەی کردوە، بەڵام واقیعییەتەکان دوایی نیشانیدا وا نییە و دەرفەت بۆ کار و چالاکیی ئەوانیش هەیە، کە بمێننەوە و هیچ نابێت، کاتێ خەڵک ئەوەی لێ قەبووڵ نەدەکردن، لە سەر هەموو دار و دیوارێک دەیاننووسی (ناسۆنالیزم شەرمەزارییە بۆ مرۆڤ)، کە جێگەیەک نەدەمایەوە بۆ ئەوان، بۆیە پەشیمان بوونەوە و نەیانتوانی جێگەی خۆیان لێرە بگرنەوە، ئەوەش بووە هۆی ئەوەی تیۆرییەکانی مەنسووری حیکمەت پێگەی کۆمەڵایەتیی خۆی لە دەست بدات.

*** کە چوونە ئەورووپا، ئەوانیش دواتر خۆیان توشی لێکترازان و دابەشبوون بوون؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوە ساڵانی دواترە، یەک جیابوونەوەی زۆر سەرەکی، کە لەواندا ڕوویدا، ئەوە ئەو کاتەی، کە مەنسووری حیکمەت مابوو، ئیرەجی ئازەرین و ڕەزا موقەدەم و ئەوانە ڕەوتی سۆسالیستیان لێ جیاکردەوە، ئەوان جیابوونەوە، دوای مەرگی مەنسووری حیکمەتیش، دوو بۆ چەند دابڕانی تر لە ناویاندا ڕوویدا.

*** مامۆستا گیان ئەوانە لە واقیعی ئێران دا جەماوەریان هەیە؟ چۆنە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوەی ڕاستی بێت بەشێکی زۆر لە هەژموونی ئەوان هەڵدەگەڕێتەوە بۆ هەژموونی کۆنی کۆمەڵە، لەبەر ئەوەی ئەو کادیرانە لە کۆمەڵەدا بوون و لەگەڵ ئەوان ڕۆیشتن، هەر کەسە بە نیسبەتی خۆی لە ناو شار و شوێنی ژیانی کۆنی خۆی و کەسوکار و خانەوادەی خۆی هەژموونێکی هەیە، ئەم کادیرە کۆنانەی کۆمەڵە، کە لە نێوانیاندا مانەوە، بە هۆی ئەوانەوە جێ پێیەکی بەرتەسکیان لە شارەکانی کوردستان ماوە، لە ئاستی سەرانسەری ئێرانیشدا، بە هۆی ئەوەی، کە مەنسوری حیکمەت تیۆری و قسە و باسی هەبوو لە سەر بارودۆخی ئێستای ئێران و هەندێک بابەتی تیۆریی سەرنجڕاکێش، سەرنجی ژمارەیەک لە ڕوناکبیرانی چەپی ناوخۆی کۆمەڵگای ئێران؛ بە تایبەت لە زانکۆکان بەرەو خۆی ڕاکێشا، ناتوانم بڵێم هیچ هەژموونیان نییە، بەڵام ئەگەر بارودۆخی سیاسیی ئێران بگۆڕێت و دەرفەت بۆ دەرکەوتنیان دووبارە سەر هەڵبداتەوە، ئەوانیش ڕەوتێکی سیاسی و دیاریکراون لە کۆمەڵگەی ئێراندا.

*** لە دوای جیابوونەوەی ئەو باڵەی خۆیان ناو نا (کۆمەڵەی شۆڕشگێڕیی زەحمەتکێشانی کوردستان)، جیابوونەوەیەکی تر لە نێو ئێوەدا ڕوودەدات، بە ناوی (ڕەوتی سۆسیالیستی کۆمەڵە) ی (ساعیدی وەتەن دۆست) و هاوڕێکانی، هۆکاری جیابوونەوەی ئەوان چی بوو؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوان لە ئێمە جیابوونەوە، بەشێک لەو برادەرانەی ئێمە پێیان وا بوو، کە ئێمە واز لە حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران بێنین، لە فیکری ئەوەدا بین، کە بەرەبەرە حیزبی کۆمۆنیستیی کوردستان دروست بکەین، یانی ئەوان لە سەر بنەمای کۆمۆنیزم و بیروبۆچونی مارکیسستی لەگەڵ ئێمە جیاوازییەکمان نەبوو، بەڵام لە ڕووی ڕیز بەستنی ڕێکخستن و ئارایشتی ڕێکخستنەوە ئەوان دەیانگوت، توانای ئەوەمان نییە، کە حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران بەڕێوەبەرین. ئێمە لە کوردستان هەژموونێکمان هەیە، ئیمکاناتێکمان هەیە، هەر ئەوە بگرین و هەر ئەوە بەهێز بکەین، واز لە حیزبی کۆمۆنیستیی ئێران بێنین، ئێمە لە سەر بنەمای ئەوە پلاتفۆڕمێکمان نووسی، پلاتفۆڕمێکمان هەبوو، ئێمە بوونی ئەوانمان وەکوو بۆچوونێک لە ناو خۆماندا قەبووڵکرد و بە ناوی فراکسیۆنێک بوونیان بە فەرمیی ناسرا و مافیشیان بۆ دیاری

کـرا لە لەحـاز تەشـکیلاتییەوە، لە کۆنگرەکانیشـدا بەشـداریان دەکـرد، بـەڵام کات تێپـەڕی، هەندێـک کاری خیلافـی لەوانـدا ڕوویـدا، ئێمـە بـۆ نموونـە ئـەوەی بۆیان دیاری کرابوو، کە ئێوە وەکوو فیکر و وەکـوو بیـر و بۆچـوون دەتوانن فیکـر و دید و بۆچوونـی خۆتـان باس بکەن، بڵاوی بکەنەوە و لە ئۆردوگاکانـی ئێمەدا بینووسـن، کۆبوونەوە بکەن، هەموو ئەوانـە، بەڵام ناتوانن کۆبوونەوەی داخراو بکەن.

*** یانی ئەوان کۆبوونەوەی داخراویان دەکرد؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: کۆبوونەوەی داخراویان دەکرد، کـە کۆبوونەوەیـەک بکـەن کەسـی تـر نەتوانـێ بێتە نـاوی! بـۆ باسـی چـی دەکەن لـەوێ؟! ئەگەر باسـی سیاسـییە هەمـوو کەس پێویسـتە بیبیسـتێت، ئەگەر باسی سیاسیی نییە، بۆچی دەیشارنەوە؟ یەکەم شت کۆبوونـەوەی داخـراو بوو، دوەم شـت ئەوەبوو، کە ئەمان لەو ناوەندەی خۆیان، کە دروسـتیان کردبوو، کەسـانێکیان لـە دەرەوەی کۆمەڵـە هێنابـووە نـاو ناوەندەکەیانەوە.

*** بە بێ پرسی سەرکردایەتی؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بە نهێنی و بە بێ پرس ناوەندێکیان دروست کردبوو، کەس هەبوو، کە ئێستا هاوڕێی زۆر خۆشەویستی منە، بە نهێنیی لەگەڵیان بوو، هەندێک کاری تریشیان کرد، کە نەشیاو بوو، هەر هەڵەیەک لەم لا یان لەو لا ڕووی دابێت، ئێستا هاوپەیمانی ئێمەن لەگەڵ چەند ڕێکخراوێکی تر، نامەوێت بچمە ناو وردەکارییەکان، چونکە هەموویان هاوڕێی زۆر خۆشەویستمن.

*** ئاخر مامۆستا گیان، وەکوو مێژوو پێمان خۆشە باس بکرێ؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە ڕاستیدا، ئە وکات هەموو ئارایش و هەڵسوکەوتیان مانای ئەوەی دەدا، کە خۆیان بۆ جیابوونەوەیەک ئامادە دەکەن، ئێمە لە ڕوانگەی خۆمانەوە پێش دەستیمان کرد و بڕیاری دەرکردنماندان، پێم وایە ئێمەش پەلەمان کرد، دەبووایە زۆرتر بەرگەمان بگرتایە تا ڕاستییەکان ڕۆشنتر ببنەوە.

*** گرینگترین ئەو کەسانە کێ بوون، کە پێشینەیەکیان هەبوو لێرە و لەگەڵیان ڕۆیشتن، وەکوو ناوی دیار؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوانەی ئەو کاتە لەگەڵیان

چوون، لە ئاستی کادرە سەرەکییەکانیان، هاوڕێیان: (مینەی حیسامی، ساعیدی وەتەن دۆست، فاروق نەقشی، فەرەیدون دارایی، جەعفەر ئەمینزادە، حبیب اللە کیلانەای، ڕەحمان غولامی) و کەسی تریش، کە لەوانەیە ناویانم لە بیر نەبێت، بەڵام لە دەرەوەی ئێمەش کەسانێک هەبوون، کە پێشتر ڕۆیشتبوون و ئەوانیش لەگەڵیان بوون، وەکوو هاوڕێیان (یوسف ئەردەلان، شوعەیب زەکەریایی، وەحید عابدی) و کەسانی تریش.

*** وەکوو هاوفیکرییان یان هاوڕێیەتیی مێژوویی؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: هاوڕێیەتیی مێژوویی جێگەی خۆی هەیە و بە ئاسانی دەناسرێتەوە، بەلام لە ڕووی سیاسی و فیکریشەوە لە یەک نزیک بوون.

*** ئەی ئەوان وەکوو جەماوەر، هەست دەکەن جەماوەریان لە ناو کۆمەڵەدا ماوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەوان کەسایەتیی ناسراون، پێشینەیەکی دوور و درێژیان لە خەباتی کۆمۆنیستی و لە بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستاندا هەیە، هەر کامیان بچنەوە ناو شاری خۆیان، خەڵکیان لێ کۆدەبێتەوە، هەر کام لەوانە یانی هەرە کادیرە

کۆنەکانی کۆمەڵە بوون و لە ناو کۆمەڵەدا دۆستانی دێرینی، خۆیان هەیە، بەڵام جەماوەرییان نییە.

٭ دواتر باڵێکی تر لە شۆڕشگێڕ جیادەبێتەوە، ئەویش باڵی کۆمەڵەی زەحمەتکێشانە، بە بڕوای مامۆستا ئیبراهیم ئەوەیان لە سەر چی بوو؟ کە پێشتر ئەوان هاوفیکر بوون لە (2000)؟

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەو لێکۆڵینەوەیە بە وردی پێویستە لە لایەن خۆیانەوە بکرێت، ئێمە وەکوو چاودێرێک لە دوورەوە هەست دەکەین جیابوونەوەی ئەوان هیچ بنەمایەکی سیاسیی نەبوو، تەنها کێشەی ڕێکخراوەیی بوو. هەڵبەتە هەندێک خیلافیان هەبوو، کە جدی بوو، یەک لەوانە ئەوەندەی من زانیبێتم، هەڵویستیان بوو بەرانبەر بە ئێمە، باڵی کاک عەبدوڵلا توندڕەو بوون، تەنانەت جارێکیش کەسی ناردە سەر ئۆردوگای ئێمە و تەقەیان لێ کردین، هەڵبەت کارێکیان بۆ نەکرا، لێرە و لەوێ بیانوویان بە هاوڕێیانی ئێمە دەگرت و شەڕیان پێ دەفرۆشتن، ئەو باڵەی، کە لێیان جیابوونەوە لەگەڵ ئەو سیاسەتە نەبوون.

٭ لە دوای کێشمەکێش بوو، دوایی چۆن چارەسەر بوو؟

ئیبراهیم عەلیزادە: جیاوازییەکانیان پەرەی سەند و جیابوونەوە، ماوەیەک دواتر، ژمارەیەکی بەرچاو لە

کارەکانی ڕێبەرایەتیش لێیان جیابوونەوە و ناوی خۆیان نا «ڕەوتی یەکگرتنەوەی کۆمەڵە».

*** دەگوترێ، کە باڵی کاک عەبدوڵڵا لەگەڵ نوێنەرانی ئیتلاعاتی کۆماری ئیسلامی دانیشتنیان هەبووە؟ ئەو بابەتە چۆن بووە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەڵێ ئەوە ڕاستە. کەمتر لە ساڵێک دوای جیابوونەوە لە ئێمە، دانیشتنێکیان لە سلێمانی بە ناوبژیوانیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە شاری سلێمانی هەبووە، دیارە ئاکامێکی نەبووە و ئامانجی کۆماری ئیسلامی، تەنیا ناوزڕاندنی ئەوان بووە.

*** ڕەوتی یەکگرتنەوەی کۆمەڵە ئاکامەکەی بە چی گەییشت؟ بۆ هەوڵتان نەدا یەکبگرنەوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: کاری ئەو ڕەوتە هیچ ئاکامێکی نەبوو، پاش ماوەیەک ئەوانیش لە یەک جیابوونەوە.

*** مامۆستا لەو ماوەیە، کە ئێوە لێرە نیشتەجێن، کۆماری ئیسلامیی ئێران پێوەندیی پێوە نەکردوون تا دانووستان بکەن؟ لە ساڵی** (2017-1991)....

ئیبراهیم عەلیزادە: نا، هەرگیز.

*** ئـەی خـۆت مامۆسـتا؛ تـا ئێسـتا ڕووبـەڕوو جەنابـت دانەنیشتووی لەگەڵ کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامیی ئێران؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: هەرگیـز ئەوەیان نەکـردوە، تەنیا یەک شت نەبێت، دوای ئەوەی کە (خاتەمی) هاتە سەر حوکم لە سـاڵی (1376)ی هەتـاوی (1997)، ئەو کاتە پەیامێک دەنێرن لە ڕێگەی مام جەلالەوە بۆ کۆمەڵە و دیموکـرات، کە لە ناو کۆماری ئیسـلامییدا باڵێک هەیە پێی خۆشە کێشەکان بە ئاشتی چارەسەر بکات، بەڵام بە گوتەی ئەوان ئەمە دەبێت کاری بۆ بکرێت و ڕێگەی بـۆ خـۆش بکرێـت، ئێـوە فەرمـوون بـا هەیئەتێـک لـە کوردەکانی دەرەوە (کوردەکانی ناسـراو) ئەمانە سـاز بکەن و بێنەوە ئێران و سەردانی ئێران بکەن و ببینن، کە بارەکە گۆڕاوە. ئەوە بوو، کە (پێش جیابوونەوەکەی کاک عەبدوڵلا و ئەوان بوو)، کاک (سەلاحی موهتەدی) هـەوڵ دەدات ئەو هەیئەتە سـاز بـکات، بەڵام ڕێک لەو کاتانـەی، کـە هەیئەتـە خەریکبـوو بچێتەوە بـۆ ئیران، باڵـی توونـدڕەو لـە نـاوەوەی ئێـران هێرشـێکی زۆر توندی کردە سـەر باڵی (ئیسـلاح تەلەب)، «ئەنساری حیزبوڵلا»، دوو وەزیری کابینەی خاتەمیان لە بەردەم زانکـۆی تـاران دایـە بـەر شـەق، دواتـر ژمارەیەک لە ڕووناکبیرانـی هـەرە بەرجەسـتەی ئێرانیـان گـرت و کوشتیانن، کە بە کوشتنە زنجیرەیییەکان ناسراوە.

*** یانی دانیشتنەکە نەکرا؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: گوتیان دانیشـتنەکە لە ئێران نا، مام جـەلال بـڕوای وا بوو، کە هێشـتا زەمینە مـاوە با لەبار نەچێ، لە بارەگای یەکێتی لە دیمەشق ئەو کۆبوونەوەیە کـرا، (کاک سـەلاحی موهتـەدی) دەچێـت لـەوێ قسـە دەکات و بەرپرسـی یەکێتیـی ئـەو کاتـە لە شـام لەوێ ئامادە دەبێت، بێ گومان گفتوگۆکە هەر ئەوە دەبێت.

*** ئێوە نوێنەرتان هەبوو وەک کۆمەڵە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: نەخێر.

*** کەسی پایەبەرزی کۆماری ئیسلامیی ئێرانی تێدابوو؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: نـا، مەئمـووری نەناسـراوی ئیتڵاعات بوون، ئەسڵەن ئاشکرا نەبوو ناویان چییە...!

*** یانی خەڵکی دیار و کاربەدەست نەبوون؟**

ئیبراهیـم عەلیـزادە: نەخێـر، هەتـا نـاوی واقیعیـی خۆشـیان نەگوتبـوو، کەسـی دیـار و بـە دەسـەڵات نەبوون.

*** مامۆسـتا گیان پرسـیارێکی تایبەت لە سـەر کاک سـەلاحی موهتـەدی، لـە تەواوی ئـەو جیابوونەوانە تاوەکوو ئێسـتا، ڕۆڵی**

کاک سەلاح چی بوو؟ قسەکەری خێر بوو لە نێوانتاندا یان ڕای چی بوو لە دەرەوەی کۆمەڵە؟

ئیبراهیم عەلیزادە: کاک سەلاحی موهتەدی، کەسێکە هەر لە سەرەتاوە دۆستی ئێمە بووە، تا ئەمڕۆ یەک خەتی جێگیری هەبووە، یانی کاک سەلاح لاینەداوە لە خەتی خۆی، کاک سەلاح هەمیشە کوردایەتییەکی مەیلەو یەکێتیی نیشتمانیی کردوە، ڕۆشنبیر و خاوەن قەڵەمی خۆی بوو، دۆستی نزیک و ڕاوێژکاری مام جەلال بوو، وەکوو پۆستی ڕێکخراوەیی جێگە و شوێنێکی لە ناو یەکێتی نەبوو، بەڵام کاک سەلاح یەکێتی بوو، کاک سەلاح هەوڵیدا بۆ ئەوەی کاریگەریمان لە سەر دابنێت بۆ ئەوەی، کە پارتنێر و هاوپەیمانی یەکێتی بین لە کوردستانی خۆرهەلات، جیابوونەوەکانی ناو کۆمەڵە کاریگەریی ئەم و ئەویان لە دەرەوەی خۆمان لە سەر نەبووە، هەر چی ڕوویداوە هۆکاری بابەتیی لە ناو خودی کۆمەڵەدا بووە.

*** هەوڵیداوە لە بەینی ئەو جیابوونەوانەدا دەست تێوەردان بکات و نەهێڵێت ڕووبدات؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: نا نەم بیستوە، بە بڕوای من ئەوەی نەکردوە، ئەو پێی وا بوو، کە کۆمەڵە

دەبێت یەکدەست بێتەوە، ئەو ناسیۆنالیستێک بوو و کوردایەتیی دەکرد، کوردایەتییەکی بە ڕاستیی ڕێکوپێکیشی دەکرد.

*** لە تەواوی ئەو جیابوونەوانەدا، کە تا ئێستا لە کۆمەڵە ڕوویداوە، هەوڵێکی یەکگرتنەوەی ئەم باڵە جیاوازانەی، کە بە ناوی (کۆمەڵە)وە چالاکیی سیاسی دەکەن ڕووینەداوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: نا هەوڵی یەککگرتنەوە بە هیچ جۆرێک نەدراوە، هەوڵی یەککگرتنەوە دراوە لە بەینی کاک عومەر و کاک عەبدوللا، تەنانەت لە نێوان ڕەوتی سۆسیالیست و کاک عومەر و ئەوانە، بەڵام ئەو هەوڵانە ڕوویان لە ئێمە نەبووە.

*** ئەگەر سەیر بکەین، ئێوە یەک ئالاتان هەیە، هەمووتان کاک فوئاد بە شەهیدی خۆتان دەزانن، هەمووتان ناوتان (کۆمەڵە)یە، ئەوانە ناکاتە ئەوەی جیاوازییەکانتان کەمتر بێت، هەوڵبدەن کار لە سەر لایەنە هاوبەشەکانتان بکەن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ڕاستە ئێمە یەک مێژوومان هەیە، بەڵام هاوبەرنامە و هاوستراتیژ نین، لە سیاسەتیشدا زۆر لە یەک دوور کەوتووینەتەوە، ئەگەر ناویشمان نزیک بێت لە یەکتر، ئێمە هەر دوو ڕەوتی بە تەواوی جیاوازین.

*** ئایا پێتان وایە دەستی دەرەکی بە کەڵکی گۆڕانکاری نایەت؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: نەک هەر بەکەڵک نایەت، بەڵکوو دەیشیۆێنێت.

*** پرسیارێک لە سەر کۆمەڵەکان بە گشتی، وەکوو هەژموون و ڕێکخستن، ئێوە پێتان وایە کام باڵەیان زیاتر هەژموونی هەیە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: کۆمەڵە لە کۆمەڵگای کوردستان بە هەژموون و جێگەی متمانەیە، کاتێک کۆمەڵە هاتوەتە سەر مەیدانی خەباتی سیاسی لە کوردستان، پێناسەی سۆسیالیستی هەبووە و بەو ئیعتیبارە، کە هێزێکی کۆمۆنیستییە لایەنگری خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێشە و جێگەی خۆی لە کوردستان کردوەتەوە. ئێستا ناوی کۆمەڵەشت لە سەر بێت، بەڵام لەو ڕێبازە لاتدابێت، ناتوانیت ئەو جێگەیە بگریتەوە و ئەو بۆشاییە پڕبکەیتەوە. کۆمەڵەی ڕاستەقینە بەو مانایە، لایەنی ئێمەیە... ئەزموونیش نیشانی داوە، کە کۆمەڵگای کوردستانیش بە پلەی یەکەم ئێمە بە کۆمەڵەیەک دەزانێت، کە کاک فوئاد و هاوڕێیانی دایانمەزراند، بانگەوازەکانمان لە ئاستی جەماوەریدا وەڵام وەردەگرنەوە.

*** ئەی مامۆستا گیان، بە ناو تەشکیلاتی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران بەو پێیەی خۆی بە سەرانسەری دەزانێ، فارس، بلووچ، عەرەب و... هتدتان لەگەڵ دایە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ناوی ئێمە (کۆمەڵە)یە، بەڵام حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانیش حیزبێکە بۆ خۆی و ئێمە بەشێکین لەو حیزبە.

*** ئەی لەم ئۆردوگایەی ئێوە، خەڵکی عەرەب، بلووچ و ئازەرتان لەگەڵدایە؟ یان هەر کوردتان لەگەڵدایە؟ زۆرجار ئەوان رەخنەکەیان ئەوەبووە، کە رێکخستنەکانی کۆمەڵە هەر کوردن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لەگەڵماندایە، بەڵام کەمن و کەم و زۆرییەکەی گرینگ نییە، کە یەکەم حیزبی کۆمۆنیستی ئێران دروست بوو لە مێژوودا، زۆربەی سەرکردایەتییەکەی تورک زمان بوون، ئێستا سازمانی سیاسیی ئێرانی هەیە، کە خۆشی بە چەپ و سەرانسەری دەزانێت، یەک ئەندامی فارس زمانیشی نییە و هەمووی تورکن!.

*** ئەی خۆتان بەسەرانسەری دەزانن؟ بۆ نموونە، خەڵکی فارس هەیە پشتگیریی ئێوە بکات؟ ئێوە هاوکارییان بکەن؟ رێکخستن هەبێت لە ناو ئەواندا؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەڵێ هەمانە، بەڵام کەمە، کەمەکەش بە هۆی ئەوەوەیە سەرکوت و دیکتاتۆری

ناهێڵێت ئێمە پەرەبسێنین، بەڵام ئەگەر فەزا بکرێتەوە، ئێمە وەکوو حیزبێکی سەرانسەری هەژموونمان دەبێت، لە کوردستان ئێستاش هەر جووڵانەوەیەکی گرینگ و ڕادیکاڵ بکرێت مۆری ئێمەی پێوەیە، مانگرتن بکرێت ئێمە بانگەوازی بۆ دەکەین، بایکۆتی هەڵبژاردن بکرێ، ئێمە لە ڕیزی پێشەوەین. ئێستا لە کوردستان هەر کرێکارێک داوای مافی خۆی بکات، پێی دەڵێن تۆ کۆمەڵەیت- حیزبی کۆمۆنیستی...!!

*** تۆ پێت وایە ئەوان لە ڕێگەکە لایانداوە؟ لە مێژووی کۆمەڵە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: بەڵێ بە دڵنیاییەوە، ئەو ڕاستییە لە هەموو هەڵوێست و بۆچوونێکیاندا دیارە و بەڵگە زۆرن، هیچ مێژوونوسێک لەم بابەتەوە کەم ناهێنێت.

*** یانی پێت وایە، لەم خەتی کۆمەڵەیە لایان داوە؟ هەڵەیان کردوە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ئەی بێ گومان ناڵێم هەڵەیان کردوە، ڕێگەیەکی تریان هەڵبژاردوە.

*** بەس بۆ بە ناوی کۆمەڵەوە، ئەوانیش هەمان ناو و دروشم، ئاڵاکەش و مێژووەکەش بە هی خۆیان دەزانن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: وایە مێژووی ئەوانیشە، نکۆڵی لێ ناکرێت.

*** مامۆستا گیان، ئارەزوە کەسییەکان زۆرجار تەحەکووم بە سەر باری سیاسییەوە دەکەن، هەر وەک کۆمەڵناسەکان دەڵێن، ئەوەی کاک عەبدوڵلا و کاک عومەر ئامۆزای یەکترین و کوڕی یەک بنەماڵەن، پێتان وا نییە ئەو کێبڕکێ کەسییە کاریگەریی لە سەر بڕیارەکەیان هەبووبێت بۆ جیابوونەوەیان لە یەکتری9؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: لە ڕاستیدا، هەر ڕێکخراوێکی سیاسی لە کۆمەڵگا جیابووەوە و تەریک کەوتەوە، هەموو ئەو جۆرە دیاردانە تێیدا سەر هەڵدەدات، ئەوە واقیعەتە، کێشەی کەسی هەیە و کێشە لە سەر دەسەڵات هەیە، بەڵام هەتا ئەو جێگایەی ئەو جیابوونەوانە بە ئێمەوە پێوەندیدارە، هیچیان لە سەر ئەم جۆرە کێشانە نەبوون. جیابونەوەی ڕەوتی مەنسووری حیکمەت و هاوڕێیانی، جیابوونەوەی ڕەوتی کاک عەبدوڵلا و هاوڕێیانی، هەر دووکیان

9. لە ئێستادا، هەر دووکیان (عومەر ئیلخانیزادە و عەبدوڵلای موهتەدی) لە چوارچێوەی ڕێکخراوی (کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران) بە سەرۆکایەتیی عەبدوڵلای موهتەدی چالاکی دەکەن، بەڵام ئەو باڵەی کە بە ناوی (کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران) ماونەتەوە، بەو یەکگرتنەوەیە ڕازی نەبوون و ئەم باڵە بە ڕابەرایەتیی (ڕەزای کەعبی) لە چالاکیی سیاسی بەردوامن...

لە سـەر بنەمای جیاوازییەکی سیاسـی، ستراتیژی و کرداریی زۆر ڕوون ڕوویانداوە، ئەو جیابوونەوانەی لە ئێمە کراوە تا ئێستا هیچی لە سەر کێشەی کەسی نەبـووە، ئەگـەری هەیـە لـە بەشـێکی دیاریکـراودا کێشەیەکی کەسی کاریگەریی کاتی دانابێت، بەڵام لە کۆتاییدا وا نەبووە.

*** یانـی بابەتـی کەمپنشـینی کاریگەریی نەبووە لە سـەر ئەم جیابوونەوانە؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: پێوەندیی بە کەمپنشینییەوە نییە، بەشـێکی کەمی ڕێکخراوی ئێمە کەمپنشـینە، بەشـی زۆری ئەندامانی ئێمە لە دەرەوەی وڵات و لە ناوەوەی وڵات دان، تەنانەت سەرکردایەتییەکەشمان هەمووی بە بەردەوامیی لێرە نییە، هێزی پێشمەرگەش بەردەوام گۆڕانی بە سەردا دێت، کەمپ بۆ ئێمە مەدرەسەیەکە، کە بۆ لاوانی کوردستانی ئێران کراوەتەوە، کە دێن و تێیدا پەروەردە دەبن، دوای چەند سـاڵێکیش شـوێنی چالاکی و ژیانیان بە شێوەیەک لە شێوەکان دەگۆڕن و زۆربـەی هـەرە زۆریـان لـە هەر شـوێنێک بن، بە هۆگری کۆمەڵە دەمێننەوە.

*** ئێوە ڕێکخستنی خۆتان دەبینن، کە دێنە ئێرە، خەڵکی کورد لە خۆرهەڵاتی کوردستان ئەو جیابوونەوانە دەبینن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: وردە وردە دەیبینن...

*** دۆخی ڕێکخستنتان چۆنە؟ هەست دەکەن باش بن؟**

ئیبراهیم عەلیزادە: ڕاستییەکەی نا بە دڵمان نییە، ئێمە زۆرتر ئەوەندەی کە هەژموونی سیاسی و کۆمەڵایەتیمان هەیە، ئەوەندە نەبووە بە ڕێکخستن، ڕێکخستن لاوازە و لە واقیعدا هۆکارەکەش، تەنیا بۆ کاری ئێمە ناگەڕێتەوە، ئەم سەردەمە جۆرێکی تر ڕێکخستن هەیە، ئەو حیزبە سیاسییە کلاسیکییانە بە ڕای من زۆر باویان نەما، یانی ئێستا تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان وایان کردوە ئەوەی جاران بە شانەی حیزبی دەتکرد، پێوەندی، کۆبوونەوە و دانیشتن، ئێستا تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان فەزایەکی تریان خوڵقاندوە، پێویستە ڕێگە و شوێنی نوێ بۆ ڕێکخستن ڕەچاو بکرێت، قسەی ئاخر لە دوا ڕۆژی سیاسیی ئێمەدا ڕێکخستن دەیکات، ئێمە لە وەڵامدانەوە بەو پێویستییە بێ ئاگا نیین، بەڵام کارەکە بە شێنەیی دەچێتە پێش.

ئیبراهیم عەلیزادە

- ساڵی (1950) لەدایکبووە.
- خوێندنی سەرەتایی و دواناوەندیی لە شاری مەهاباد تەواو کردوە.
- ماستەری ئەندازیاریی کارەبای لە زانکۆی موهەندیسی تەبریز وەرگرتوە.
- لەساڵی ((1970 پێوەندیی بە کۆمەڵەوە کردوە و چالاکیی سیاسیی دەست پێ کردوە و لە ساڵی (1973) وە بە فەرمیی بووە بە ئەندامی کۆمەڵە.
- ساڵی (1975) کەوتوەتە زیندانی ساواکی شا.
- لە ساڵی (1978)ەوە بووە بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و مەکتەبی سیاسیی کۆمەڵە.
- لە ساڵی (1983)وە بووە بە سکرتێری یەکەمی کۆمەڵە و ئەندامی مەکتەبی سیاسیی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران.
- ئێستاش سکرتێری کۆمەڵە (سازمانی کوردستانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران)ە.

مامۆستا ئیبراهیم عەلیزادە لە کاتی چاوپێکەوتنەکەدا (2017)

مامۆستا ئیبراهیم

لەگەڵ کۆمەڵێک سەرکردە و پێشمەرگەی کۆمەڵە